

110 25
I 19/25

SK 14

345

Receptis app. Regis vid. = f. 61. v. 1. 1737. No 92.
p. 755.

Q. D. B. V.
DISSERTATIO INAUGVRALIS ME-
DICA,
DE
LILII CONVALLIVM
EIVSQUE INPRIMIS BACCÆ
VIRIBUS,
QVAM
EX
GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
DECRETO,
IN ACADEMIA
GEORGIA AUGUSTA,
PRO SVMMIS IN ARTE MEDICA HONO-
RIBVS ET PRIVILEGIIS DOCTORVM
RITE IMPETRANDIS,
PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI
SVBMITTET
JOH. CHRISTIANVS SENCKENBERG,
MOENO-FRANCOFVRTENSIS,
IN AVDITORIO MEDICO,
HOR. CONSUET. D. II. SEPTEMBRIS M DCC XXXVII.

GOTTINGÆ, STANNO I. C. L. SCHVLTZII, Acad. Typogr.

DISSECTATIO INAVOCRAALIS ME.
LIBER I. DE DICA. DE MOVIT.
VIRUS
FILI CONVALIVM
EUSQUE INPRIMIS BACCA
VIRUS
GRATIOSA FACULTATIS MEDICE
IN ACADEMIA
GEORGIA AUGUSTA
PRO SYMMIS IN ARTE MEDICA HONO.
RIBVS ET PRIVILEGIIS DOCTORVM
DIXIT SYMMIS AMETRANDIS
DIXIT ELACIO INPRIMIS EXAMINI
SYMMIS
JOIL CHRISTIANVS SENCKENBERG
MOENO-TRANSCORVENSIS
IN AVSTONIS MEDICO
HOC COPIA. D. M. SENCKENBERG. IN BGO. KATHE.
GOTTING. STRASSE 1. C. F. SENCKENBERG. AUL. 1780.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

S. R. IMPERII
LIBERÆ REIPUBLICÆ MOENO-
FRANCOFVRTENSIS

ILLVSTRI SENATVI,
VIRIS,

GENERE, MVNERIBVS, ERVDI-
TIONE, RERVM GERENDARVM SAPIEN-
TIA, NEC NON MERITORVM IN IMPE-
RIVM ET PATRIAM MAGNITVDINE
CLARISSIMIS,

DN. PRÆTORI,
DNN. CONSVLIBVS,
DNN. SCABINIS,
DNN. SYNDICIS,
DNN. SENATORIBVS,

*Mæcenatibus atque Patronis suis Optimis
Maximis,*

Submissa animi veneratione perpetuum prosequendis,

Felicitatem & Obsequia!

Ad Vos, DOMINI PATRESQUE
CONSCRIPTI, me primum omni-
um conuertere pietas jubet, dum hanc
ex more Academico Dissertationem
emitto, postque dicatum studiis privatis
silentium in publicum progredior. Con-
stat inter omnes Urbis cives, quantis be-
neficiis **ILLUSTRES ANTECESSO-**
RES VESTRI VOSQUE gentem meam
a multis retro annis ornaveritis, quæ &
in me multis modis redundarunt. To-
tum ergo **VOBIS** me debeo, inque
grati & devoti animi tesseram rei hujus
publicum hic extare volui documen-
tum, demisse precatus, dignemini illud
eadem, qua jugiter in meos meque fui-
stis, fronte excipere, atque porro favore
VESTRO me beare, qui nihil æque in
VO-

5
votis habeo, quam recte agendo gratiam VESTRAM conservare, viresque cælitus concessas in omnium & patriæ præcipue utilitatem convertere. Faxit SUMMVM NUMEN ut sub imperio auspicioque vestro constanter & perpetuo floreat pietas, vigeat justitia, sic in civitate nostra & gubernacula tractantibus & parentibus aderit inconcussa salus. Durate & VOSMET rebus servate secundis; quod iterum apprecor

ILLVSTRES AC GENEROSISSIMI DOMINI,
NOMINVM VESTRORVM

Cultor & cliens humillimus,

Johannes Christianus Senckenberg,

Mæno - Francofurtanus.

PRÆLOQUIUM.

Cum idoneam Dissertationi Academicæ materiam aliquam disquirerem, merito animo meo obversabatur talem feligere, ex qua utilitas aliqua in Medicorum rem publicam proximique salutem redundaret. Opportune itaque se mihi ex pharmaceutica supellectile obtulit **Lilium convallium**, de quo ex Medicorum scriptis notatu dignissima repetere, meaque nonnulla adjicere constitui; inprimis autem ad fructum plantæ, quem deposito flore profert, seu baccam, attentus ero, quam, ob virium præstantiam ab experientia hauritam, frequentius, atque nunc assolet, in praxi medica adhiberi optarem. Eo vero in hancce sententiam fui pronior, quo mihi jam inde a puero ad Botanicen investigandam hæsit voluptas major, quæ non tam in multitudine plantarum memoria haurienda consuevit esse occupata, quam quidem in indigenis Germaniæ noscendis, unde &, præeunte **Ludov. JUNGERMAMNO** in Manipulo plantarum Francofurtensium adhuc inedito, Parenti
b. m.

6
b. m. meo, Dn. Ioh. Hartmanno SEN-
CKENBERG, M. D. atque dum viveret
Physico Francofurtensium ad Mœnum Primario,
delineandi Floræ patriæ ubertatem labor provenit,
quem ingenii illius foetum mea ope auctum, si
DEUS vitam viresque benigniter fuerit elargitus,
suo tempore typis mandare decrevi. Collectarum
de cætero plantarum indigenarum usus therapeu-
ticus primi semper finis loco fuit, quo rite perspe-
cto, cum celeberrimis in Arte Medica viris,
Ant. CONSTANTINO, Th. BAR-
THOLINO, BORRICHIO, BIDLOO,
SIBBALDO, HEISTERO, aliis, statuo, facil-
lime nos carere posse ex disitis terræ locis undequa-
que magno impendio corrasa plantarum farragine,
non minus, quam multis pseudochymicorum ni-
mium artificiosis arcanis, ex triplici & minerali in-
primis familia, quæ sesquipedalibus subinde super-
bire videas titulis, non a solido rerum usu, sed
imaginatione monstris foecunda procreatis; quæ
enim vera & naturalis chymia profert, summa
gau-

gaudent simplicitate, quæ naturæ sigillum est. Et
in hoc censeo desudare debere cumprimis medi-
corum filios, ut simplicium vegetabilium, naturæ
humanæ præ ceteris regnis ut alimenta & medica-
menta accommodorum, virtutes relationesque ad
corpus humanum exactius norint, quo ex multi-
plici medicamentorum incertorum, falsorum, va-
norumque copia ad paucitatem medicaminum fi-
dorum & non magno parabilium redeant, certius-
que cognitis medicamenti sui viribus tutius curent
ægrotos, quo in studio anicularum rusticorumque
diligentiam, immo & brutorum instinctum non
spernendum esse, seduli observatores intelligunt.
Hucque spectat levis hæc, quam vides, opella, pro
modulo, a tenuitate virium mearum subministra-
to, conscripta. Fruere illa, **Lector Benevole!**
& tua experientia hanc aliasque plantas magis
magisque in apricum produc; in DEI gloriam, Ar-
tis incrementum & proximi emolumentum.

Vale.

SECT. I.

SECTION I.
DE NOMINE, MODO CRESCENDI,
ET
SPECIEBUS LILII CONVALLIVM.

Σύνοψις.

§. 1. Lilii pretium apud Antiquos.	§. 6. Laudatur Gesneri denominatio; maxime Rivini.
§. 2. Speciosum illius nomen & nostræ Plantæ impositum.	§. 7. Modus crescendi Lil. convall. & Character methodicus.
§. 3. Licet hoc minus adcurate.	§. 8. Tempus nascendi. Locus natalis.
§. 4. Ratio, cur in Tit. & ipsa Diff. nihilominus retentum. Synonyma alia ejusdem farinæ.	§. 9. Species veræ.
§. 5. Cur non possit Lilium vocari.	§. 10. Earum varietates ansa nonnullis species multiplicandi. Exempla hujus rei alia.

§. I.

Lilium suo merito Antiquis magno in pretio fuit habitum, diciturque a PLINIO *maiore* L. XXI. c. 5. *rosæ nobilitate proximum*. Addit: *Candor ejus eximius, foliis striatis, & ab angustis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathii, resupinis per ambitum labris, tenuique filo & semine, stantibus in medio crocis*. Mythologis *Iunonia* rosa audit, a fabuloso enim ævo, ex *Iunonis* lacte uberibus effuso, & *galaxia* in caelo orta, & in terra, ex ea lactis parte
A quæ

quæ caelo delapsa est, liliū natum perhibetur, quibus ipsis caelestibus liliū natalibus, amoenitatem floris, qua naribus oculisque blanditur, indicare voluit. Licet enim cæli fecunditati & spermati in sinum terræ emisso, omnes in globi nostri superficie germinantes plantae, suum debeant ortum & conservationem; in lilio tamen peculiare Antiquitas deprehendisse sibi videbatur naturæ artificium, cujus intuitu, reliquis post rosam floribus multo antecelleret.

§. II.

Specioso hoc nomine quoque plantam nostram insignire veteribus placuit Botanicis, ut ex *Ottonis BRUNFELSII Herbar. T. I. Rhapsod. 36.* liquet, licet incertum sit, quando & a quonam ita vocari primum inceperit. Et sane, si solam liliū magnitudinem demas, nihil plane erit reliqui, quo non possit jure illi par, immo in nonnullis pulchritudine major haberi; nam etiam si, quoad odorem, saporem, olfactumque floris, eminentiam quandam prædicare verearis: Poteris tamen sine erroris metu de fructu diversum statuere, quippe qui seminalem liliū capsulam colore rubro corallii, quo spectabilis est, medicaque virtute longe exsuperat.

§. III.

Retinere, qui secuti sunt Herbarii, hac contenti similitudine, nec de ordinato charactere ex tota planta exsculpendo solliciti, *Lilii* denominationem, quam in antecedentium operibus inveniebant, juncto, ut a lilio jam allegato distingui posset, additamento vocis *convallium* a loco natali derivato, quia locos montuosos & silvestres vallesque umbrosas & humidulas, potissimum solet incolere.

IV.

§. IV.

Hoc in pharmacopœorum tabernis usitatum nomen, in fronte Dissertationis meæ ideo collocare placuit, quia ex iis materiam elegeram. Ceterum non magis mihi probantur Recentiorum nonnulli, qui officinarum appellationem novis suis inseruere methodis, quam ii Antiquiorum, qui, Græcorum Medicorum operibus lucem affusuri, plantam nostram modo *Colchicum*, modo *Oenanthem*, *Hemerocallidam*, *Ephemerum* &c. nominarunt; nihil enim inde lucis nobis accedit, quæ prævia decenter internosci plantæ queant, sed aliter potius confusio, augenturque discentium tenebræ.

§. V.

Lilium vocari herba nostra nequit, quia illud ex radice vel e plurimis squamulis minoribus, vel e paucioribus iisque majoribus coagmentata, folia multa oblonga per terram sparsa profert, e quorum medio erigitur caulis foliosus aliquot pedes altus, cujus ramulis insident flores veluti campaniformes regulares hexapetali, quorum medium occupat pistillum sex staminibus, in summitate totidem antheris ornatis, cinctum, quod denique abit in receptaculum multorum seminum foliaceorum membranaceum crassulum & tripartitum; quæ notæ characteristicæ omnes, quantum abludant a planta nostri examinis, §. 7. ubi de illius modo nascendi agetur, dilucide patebit.

§. VI.

Proinde propius ad rem accessisse mea quidem sententia visus fuit *Conradus GESNERUS*, qui in *Hort. German.* p. 265. peculiare excogitavit nomen, voluitque

vel *Callionymum* appellandam herbam nostram, vel, si hoc fortassis magis arrideat, *Chamaecitynum*, ob cognationem floris in forma externa aliquam cum cytino *Dioscoridis* & *Plinii*, seu flore Granatæ ut & *Arbuti*, quam quoque *Matthiolus* in *Comment. in Dioscorid.* agnovit. Omnium vero maxime placet *Rivinus*, qui in *Introduct. generali in rem herbariam*, *Florem Convallium* dixit, sicque invenit vocem, & distinctioni necessariæ aptam, & a nomine officinis familiari, quod, quia longo usu comprobatum, abjicere religioni habuit *Turnefortius* *Instit. rei herbar. p. 78.* non multum diversam. Germanis vocatur potissimum *Mayblümlein*, *Mayenglöcklein*; ut alia vulgo hinc inde usitata nomina taceam.

§. VII.

Ad modum crescendi quod attinet sequentia declarant: Radix, (de qua pluribus vid. *Camérarii Hort. medic. & philos.*) perennis, tenuis, fibrosa & longe lateque serpens, profert folia duo vel tria oblonga, acuminata, lucida viriditate conspicua, inter quæ egreditur rotundus cauliculus superne triangularis, ad quem spicæ figura adnascuntur ex folliculo prodeuntes flores penduli, quandoque decem & plures numero, monopetali regulares, campanæ parvæ vel nolæ formam referentes, in summitate sex (non quinque, ut habet *Volckameri Fl. Norimberg. p. 256.*) incisuris & totidem apicibus distincti. In medio floris, ubi caulis ramusculo, ex quo egressus est, adhæret, surgit pistillum seu apex hujus ramusculi in extremitate ter sectus, quem circumstant stamina sex, totidem antheris, quadrifariam sulcatis, sulcisque lutea farina foetis, ornata, ita pulchro ordine, ut
singulis

singulis lacinia floris apicibus singula staminum extre-
 mitates linea recta convenient. Stylus seu pistillum,
 quod matricis loco est, & modo dictum luteum sperma,
 ut ex Recentiorum observationibus patet, ovulis suis
 concipit, facta pragnatione abit denique in fructum ro-
 tundum mollem seu baccam, cuticula rubra investitam,
 sub qua in succo pulposo, coloris ex rubro & luteo mixti,
 latent semina, baccæ scapo in suis loculamentis circum-
 posita. Semina hæc numero interdum in bacca bene
 fecundata undecim inveniuntur, incertæ magnitudi-
 nis, inaequaliter & in cordis ferme figuram pressa, colo-
 re pallide luteo, ea facie, qua baccæ petiolum respici-
 unt, hilo instructa. De Odore & Sapore *Seçt. II.* ubi
 de viribus & usu sermo erit, disseram. Indicatis hisce
 observationibus, facile est externam plantæ nostræ dif-
 ferentiam methodicam determinare, & recentiorum
 Botanicorum alicujus sententiae, ut libitum est, subscri-
 bere, quibus omnibus sua laus manet; mihi vero in
 genere constituendo RAIL, & qui eum sequitur, BOER-
 HAAVII ordo maxime placet, ceu naturæ convenientis-
 simus, cunctaque facile exhauriens quæ alit forma
 plantarum externa, ex quo *annumeratur Flos convalli-*
um, herbis bacciferis, fructu racemoso, flore monopetalo
campaniformi, in sex lacinias diviso, pendulo, spicato, abe-
unte in baccam mollem rubram.

§. VIII.

Odoratissimi floris tempus mensis Majus affert, cujus
 quoque nomen, quia singulare hujus anni temporis de-
 cus est, apud Germanos retinuit. Baccam Junio &
 Julio rubram succedere scribit *libro citato* MATTHIOLVS
 ut & Ioh. BAVHINVS *Hist. Plantarum T. III. p. 531.*, quod,

ut experientia docet, ita capiendum, baccam dictis mensibus nasci & augeri manente viriditate, quae non nisi paulo ante maturitatem, quæ Septembri perficitur, in ruborem abit. Amœna, quae baccæ est, corallii rubedo postremum, ubi ad extremam accessit ætatem, in xerampelinum mutatur colorem. Cæterum plantam nostram, & in ferventioribus & frigidioribus orbis plagis provenire, testantur Auctores; & ubique natalis locus non est alius quam umbrosus & nonnihil humidus, aquiloni tamen non nimium expositus, hocque si minus observaveris & nativo solo ab similem locum in horto assignaris, flores nanciscere quidem, baccas vero nunquam.

§. IX.

Species plantæ nostræ in Botanicorum scriptis diversæ inveniuntur, quas ex iis collectas legere est in DOEDERLINI *Dissertatione de Lilio Convallium*, Altorfi 1718. habita, suntque resectis erroneis sequentes:

Flos convallium albus minor vulgaris.

Flos convallium minor carneus. Huius radix rubet, quæ in ceteris semper alba est, & in hortis quoque colorem hunc constanter servat.

Flos convallium major Alpinus, in fundo rubra maculatus. Indicavi hunc quidem, sed a vulgari non satis distinxit THEODORUS *Tabernæmontanus*, addens maculam interdum huic speciei esse auream, quæ forte recte imperfecti-
oniconidam tribuitur, cum ruber color dilutus, aureum & luteum sistat. In hortis & hic flos rubrum fundum semper servat. Incidit mihi in manus cum sequente, in montosis Tractus Hunnorum silvis, aliisque. Integra planta minor est sequente, major antecedentibus. Haec, ut & se-

*Lit.5 corallin. fl. pleno variegato Ribet Tilli
Catal. plantar. horti Pisani p. 99. fig. unct
epist. Tab. 90 fig. 1.*

sequens, quia in montibus editioribus proveniunt, ubi purior, subtilior & frigidior aër dominatur, prioribus pariter odoratiores deprehenduntur.

Flos convallium maximus Alpinus albus. Hic toto habitu enarratis major est, reliquisque, cum proxime antecedente, odoris suavitate præcellentior.

Omnes hæ species in hortis per culturam plantæ naturæ convenientem in terra pingui speciosiores evadunt, licet virtutes medicæ hoc pacto fiant minores fugacioresque.

§. X.

MENTZELII *Lilium convallium ad radicem monanthemum*, quod extat in *Pugillo rariorum plantarum*, solo naturæ lusu a vulgari differre videtur. *Angustifolium*, quod RAIUS in *Synopsi method. stirp. Britann.* affert, fortasse ætate, loci quo crescebat ariditate, cæli inclementia augmentum plantæ ordinatum infringente, vel alio quodam accidente, ab eodem abludit. Nec *Lilium convallium latifolium flore pleno variegato*, quod ex RAI0 quoque retinuit TURNEFORTIUS, sub speciei peculiaris titulo, inque *Indice altero Plantarum Horti Lugduno-Batavi* BOERHAAVIUS, aliud esse autumo, quam quod mihi ordine quartum est, (ni forte tertium verius habeatur) cultura enim *Didaci* curiosa, facile potuit ad floris plenitudinem perducere, quod artificium hortulanis, in plantarum proprietatibus noscendis sedulis, non est novum, Batavis imprimis, quibus præterea natura peculiarem terram pinguem & humidam, aëremque rore copioso fertilem largita est, quæ ad hoc opus apprime faciunt. Tales naturæ excessus, nisi assidua eorum instituatur observatio, admodum inconstantes sunt, nec merentur distinctæ speciei locum, uti & ante

te

te sexennium a me reperta Veronica illa, floribus primum violaceis, & postea per ætatem subcæruleis conspicua, partim plenis partim simplicibus, quam Patriæ vicinus montium tractus, a nonnullis pro Tauno Romanorum habitus, in suo cacumine, germanice der Felsberg dicto, quotannis & copiose gignit, præter monstrum nihil singularis præ Veronica officinarum vulgari alere mihi certum est, de qua olim in Flora Francofurtensi fusi tractabitur. Ejusdem indolis est Arenaria verna, fugax, glabra, bifolia RUPPI *Fl. Jenens. p. 89.* flore eleganter pleno superbiens, quam videre contigit, ut & Liliū purpuro-croceum majus C. B. P. quod in uno caule unicum at elegantissime plenum florem vidi proferre. Horum quoque in numero mihi venit Plantago, quam inveni, latifolia, spicas plures proferens, Scabiosa capitulo globoso, foliis in tenuissimas lacinias divisis C. B. *Pin. p. 271.* quam, prope Urbem patriam, proliferam semel deprehendi, ut & Succisa Alpina flore prolifero cæruleo *H. R. Paris.* Accenseri quoque hisce debet Thysselinum RIVINI, ejusdemque Cervaria, quæ itidem plantæ umbellis proliferis ornata mihi sese obtulere. Auricula urfi, Hyacinthus orientalis, Anemone, Tunica hortensis, quantum culturæ ministerio variant & plenitudine & colorum mistura, constat inter omnes. Multa sunt alia exempla, specierum præter necessitatem multiplicationi inservientia, quæ silentio prætereo. Colorem floris si spectes variegatum, tantum abest hunc præcipui aliquid continere, ut & hic potius culturæ sit adscribendus; notum enim est quod inter alios refert LAUREMBERGIUS in *Horticultura L. I. c. 31.* albos flores variis infici posse coloribus, prout nimirum aqueo humore multifariam tincto rigantur. In hoc vero si
acqui-

acquiescere recuses, considera porro, quid aëris vicissitudines, quid soli varietas tam contentorum ratione quam situs versus solem in alterandis plantarum coloribus valeant, quarum nonnullas adducam. Sic Buglossum angustifolium majus officinarum, interdum ex eadem radice flores profert cæruleos, subcæruleos, rubros & carneos; Bugula Dodon. vulgaris, in pinguibus pratis coloris est cærulei, albi in montibus, carnei in locis arenosis nonnunquam occurrit, in pratis vero udis color cæruleus pallescit; Bugula montana RIVINI, in montium summitatibus alba, in solo arenoso & aprico rubra vel carnea, ut & cyanea invenitur. Cichorium officinarum flore cæruleo, rubro & carneo deprehenditur, a quibus non differt nisi accidentibus quibusdam color floris albus, quippe qui solo mutato in cæruleum transire visus est sæpius, qua de re lege HENCKELII *Flor. Saturnizant.* p. 384. 603. ubi Auctor exemplum refert albi Cichorii ex agro in hortum translati, post triennium vero in cæruleum immutati. Succisa hirsuta & glabra, quæ non ita crebro obvia est, cæruleo, albo & rubello colore variat. Chamædrys quoque nota est C. B. P. 249. major repens flore albo & rubello in eadem planta, item ejusdem minor repens flore niveo *Pin.* p. 248. cujus quoque herba, si conferatur cum herba illius, cui flos ruber & subruber est, insigniter albicat, id quod & in Origano sylvestri vulgari purpureo & albo notabile est, aliisque vegetabilibus innumeris, quorum alterum altero colore stabilius. Keiri luteum magno flore simpl. & pleno RUPP. *Fl. Jenens.* p. 60. hortulanis Güttenbach audiens, colore purpureo & aureo variat apud Batavos, at solo nostro mandatum florem plenum paulatim rarioribus petalis instructum, & tandem loco hujus simplicem recipit, cum-

B

qu-

que non amplius purpureum nec aureum, sed luteum, qualis est vulgari; & hac demum in simplicitate semina rite perficit, quæ in summa floris plenitudine ei sunt nulla. Ranunculi habemus Asiatici speciem aliquam, quæ ad nos allata primo anno florem profert luteum, morbidum, monstrosus & non plenum, anno secundo plenum ex luteo & rubro mixtum, postea vero plane rubrum plenissimum & permanentem, cum hortis nostris planta adsuevit. Betonica purpurea & alba, sed hæc rarius, invenitur. De Althæa rosea Sinensium flore simplici & multiplici ejusque coloris variatione, deque aliis in præsens nihil addo. Vid. Dn. HALLERI *Diss. de methodico studio Botanices absque præceptore* p. 22.

SECTIO II. DE LILII CONVALLIUM PRINCIPIIS MEDICIS.

Σύνοψις.

§. I. Exploratio Radicis, Caulis, Foliorum, Floris & Baccæ Lil. convallium per Gustum.	§. 5. Amaritici, per misturam cum liquidis acidis alcalicis & mediis.
§. 2. 3. Per Olfactum.	§. 6. Partis fixioris, quæ sternutamenta movet, & totius plantæ analysis per destillationem.
§. 4. Partis Volatilis &	

§. I.

Transseo, ut scopo meo propior fiam, ad Elementa plantæ nostræ hac Sectione explicanda, usus variis quæ natura & ars suppeditat adminiculis, quorum primum sit *Gustatus*. Experitur autem lingua in radice ad similitudinem radicis graminis configurata, in caule

Et $\frac{1}{2}$ a. albi fures lute. colom is infusum ut ex Rhabarbarum. l. 3.
Diar. pract. T. III.

le & foliis, si præsertim planta mense Aprili cum primum progerminat, & antequam florem fert, et terra evelatur, insignem amaritiem, quæ in flore recenti dentibus comminuto levior multo deprehenditur, quam in ficcato. Baccæ, de quibus hic maxime agitur, pulpam præbent & acinos; illa sapore donata est subdulci & aliquantum amaro, hi vero partim ut radix & folia, sed magis, amaro, partim cum lentibus, pis, similibusque leguminibus communi. Pulpa salivam luteo colore inficit, ut Ari baccæ Augusto maturæ, aliæque.

§. II.

Olfactus organon singulari jucundissimoque odore flores afficiunt, qui vero ipsi seminali sua, quam exhalant, aura, justo affluentius hausta, cumque sanguine communicata, vasa nimis expandendo ac in primis cerebri arteriosa, lædere possunt & quasi inebriare, & omnium quidem facillime hypochondriacos hystericasque, quibus, ob ademptum lumen & inde natum inquinamentum humorum mucidum, vasa extima minus pervia corporisque peripheria obstructa est, hincque aer quoque vitalis ob secretiones & excretiones retardatas indigestus & crassus, jam antea in toto corpore dominatur; quod celebris quidam medicus in se ipso expertus est, cum florum recentium copiam in cubiculum importasset, ea enim nocte temulentia illum ingens incescit, fuissetque ei metuenda suffocatio, ni a suis in purum aërem esset delatus. Notandum hoc ipsum est de Lilio albo, floribus Iasmini, Hyacinthi Indici ruberosi, Mali Aurantiæ, aliisque suaveolentibus. Continet quoque tale quid radix Angelicæ, quæ si recens & nativarum virium plena spiritu vini extrahatur, moschum olet, quo odoramento delectatis nonnullis, eodem plane modo hac extractione

B 2

capta-

captatos pedes comperi, ac si vino liberalius se ingurgitassent. Et minime dubitandum est, quin artificibus, quos vitæ genus odoribus alligavit, maxime, si nocivus graveolensque alius, qualis carbonum candentium est, accesserit, & qui inter se, excepta parvioris salis volatilis mediæ naturæ accessione, sola subtilitate & crassitudine differunt, creber eorum haustus officiat, caput potissimum, spirituum officinam, adoriendo, & phantasiam moresque pervertendo, ita ut subinde non difficile sit cui arti addicti sint, hariolari. Vid. RAMAZZINI de *Morbis Artificum* cap. XIII. HOFMANNI *Diff. de Opiatorum operandi ratione* §. 20. & quæ præterea ex variis Auctoribus congeffit exempla E. KOENIG R. *Vegetabil. P. I. p. 586. seq.* Sed redeamus ex diverticulo in viam, & adhuc annotemus, suavem, quem diximus, odorem, concisis & contusis floribus in ingratiorem abire, cujus hæc videtur esse ratio, quia eo pacto minuti eorum tubuli dilacerantur, & grossiores cum tenuioribus particulæ, soluta compage in auras rapiuntur, naresque simul feriunt. Baccæ integræ non olent, si vero in pulverem redigantur, est illis quoque proprii plantæ odoris aliquid, sed is, quia crassiores baccis insunt particulæ, non ita suavis, pulpæque tantum tribuendus, nullus enim notabilis in semine, cujus sub ossea duritie fixum totius plantæ compendium latitat, occurrit odor, cum siccum est, ejusque principia menstruo aliquo nondum soluta.

§. III.

Neque silentio prætereundus est errhino-ptarmicus effectus, quem naribus immissi siccati flores, &, teste CAMERARIO *libro supra citato*, radices quoque exerunt. Adde hisce & baccas, quarum pulvis idem, ut inveni, præstat.

§. IV.

§. IV.

His præmissis apparet, tria præcipue in planta nostra esse attentione digna, primum *Volatile*, unde odor, deinde *Amarorem*, præterea fixiores illas partes a quibus *Sternutatio* dependet, in quorum naturam curatius inquirendum est, quo limpidiores postmodo evadant virtutum fontes. *Volatile* principium, quod primo loco considerandum, natura plantæ nostræ floribus præcipue largissime impertita est, mereturque nominari spiritus ei peculiaris sulfureo-salinus, seu aura seminalis subtilissima & fugacissima, quæ flore aperto sub prægnationis actu copiose in aërem evaporatur. Ex resolutio tenuissimoque oleo, quod & sulfur Physicis audit, constare hunc fragrantissimum odorem, dubium esse nequit animadvertenti, odoratis omnibus commune oleum innumeris modis partibus eorum intertextum, quod, cum perit ejus subtilissima pars seu spiritus rector, nihil jam in universum proprii plantæ odoris ostendit reliquum. Olei hujus pars tenuissima, vi calidi aëris in subtilissimas particulas diffusa, nulli paret arti aërique relinquenda est, pars paululum crassior liquori inhærens aquam & spiritum constituit, subtilium terrearum vero tenaciumque particularum vinculis implicata, sub pingui forma oleum sistit ætherium. Sub pellicula baccae latens pulpa spiritus hujus portionem quoque accepit, sed fixioribus partibus irretitam, quæ eo magis se manifestat, si baccarum pulverem vitro orificii angusti conclusum naribus applicueris, & præterea, si eundem convenienti menstruo resolveris. Nec eo carent acina, licet sub densiori eorum coagulo non ita aperte olfactui sese offerat, nisi pariter solvente emolliantur, quod & de radice est tenendum. Præter oleum, & salenixum subtilissimum, naturalem

turalem volatilis plantæ ingreditur compositionem, quod eadem qua oleum rapiditate aufugit, ut adeo mirum non sit odoratissimi hujus oleosi & salini spiritus in floribus ficcatis nihil remanere, quale dispendium nativarum virium in floribus Violæ martiæ, Citrei fructus corio, herba Cochleariæ, exficcatis, consimilibusque etiam experimur, perspicientes quid ex iis ad usum medicum redundet, si ex ficcatis volatile destillando extrahere sit animus. De facili fragrantia ex sale volatili hoc oleoso natæ destructione per acida & alcalia, §. seq. aget.

§. V.

Secundo *Amarities* plantæ nostræ inspicienda est, quam omnes ejus partes foveant, ut §. I. vidimus. Naturam hujus qualitatis ut eo distinctius capere possem, experimentis opus fuit, quæ in sequentibus proponam. Affudi nimirum baccarum, quæ amaritie reliquis plantæ partibus antecellunt, pulveri Spiritum Vitrioli, atque animadverti, amaritiem cum odore hinc plane sublatam, quod & mihi accidit pulvere cum Aceto Vini forti digesto. Pariter essentia cum spiritu vini rectificato extracta, instillato Vitrioli Oleo, amaritiem deposuit, ut & pulvis cum menstruo hoc duplicato digestus. Eundem pulverem optime saturato Salis Tartari lixivio, cum aqua pluvia parato maceravi, calore debito adhibito, & amarorem pariter omnem cum maxima odoris parte sensi deperditum, quod & cum Spiritu Salis Ammoniaci, tam per sal alcali fixum quam per calcem vivam destillato, instituta bacca præparata extractione, fiebat, hoc unico excepto, quod hic odor plane periret. Residuum ex omnibus hisce tentaminibus aqua elutum, nil nisi terra erat inanis & vacua. Adhibui postea quoque Salia Salsa.

Pri-

Primum inter ea locum tenebat Sal Ammoniacum, cuius flores per solutionem & depurationem aqua pluvia resolvi, baccaſque in pulverem redaſtas ſalino huic liquori conjunxi, qui, facta leni in vitro clauſo digeſtione, praeter ſuam ex ſale ammoniaco acrimoniam, nativam pulveris amaritiem odoremque exhibuit. Secundum ex ſalibus mediis erat Terra Foliate Tartari, quæ aqua pluvia ſoluta, eundem in pulvere baccae ſiſtebat effectum. Arcanum hoc tartari ſal ſequebantur Salia Amara, quorum e numero ſelegi Sal Sedlicenſe, Sal Mirabile GLAUBERI, tam ex nitri quam ex ſalis communis terra acido vitriolico connubio juncta generari ſolitum, & Sal Polychreſtum SEIGNETTE (*), obſervavique, eorum omnium ſolutionem, eodem modo praeter ſaporem ſibi congenitum in extracto continuiſſe proprium baccae amarorem & odorem. Quoniam itaque hinc pateſcit, acidis & alcalibus puris amarum cum odore deſtrui, mediae vero naturæ ſalibus ſociatum ſervari; ſufficientem colligendi rationem videbar mihi conſecutus, mediae naturæ ſal quoddam in compoſitionem herbæ noſtræ ingredi, cui, accedente ſulfureo principio, natales debeat ejus ſapor.

§. VI. Tertio

(*) Salis huius (de quo praeter alios, nonnulla vid. JUNCKERI *Chemia T. I. p. 557.*) deſcriptionem, quia non omnibus nota eſt, occasione oblata, cum Benevolo Lectore communicabo: Recipe Sodae Hiſpanicae libras duas, Cremoris Tartari libram unam, Olei Vitrioli uncias ſex; ex ſoda Hiſpanica per ſolutionem cum aqua communi fac lixivium, filtra, ut carbonες ceteraque ei inhaerentia heterogenea ſeparentur. Huic lixivio vaſi ferreo inuſo, ad ignem bullienti, adde paulatim cre

§. VI.

Tertio in Lilio convallium notabile est, quod *Sternutamenta* evocet, & cum hic effectus inter ipsum & alias plantas communis sit, ex. gr. Arnicam SCHROEDERI, Asarum, Majoranam, quibus siccatis odor suus manet, indicatque ex alia partium miscela fixius sui generis sulfur copiosioresque & nonnihil stabiliores salinas volatiles acres particulas obtigisse, videndum unde in nostra planta sit derivandus, cui ea vis inhæret, etiam si, simul ac fuit siccata, suam fragrantiam deposuerit. Sternutationem vero a sale plantæ provenire, jam

cremorem tartari, parique modo oleum vitrioli instilla, donec in fine operis omnis inter mixta pugna cesset, observetque gustu, debitam amaritiam ex contrariorum justo pondere junctorum unione prognatam. Lixivium hoc inspissa ad siccitatem, salque remanens in crucibulo leniter calcinatum aqua solve, evaporanda, donec cuticula appareat. Hoc facto ad aërem frigidum crystallis concresecet magnis angularibus, quas siccatas usui servabis. Poteest quoque salii medio ex tartari cremore & soda Hispanica parato, sub calcinatione in crucibulo addi oleum vitrioli. Docet vero idem sal faciliiori via componere NEWMANN in Tr. von denen IV. subject. chymicis, Nitro, Sulfure, Antimonio und Marte. p. 92. ubi de nitro agitur, nempe ex nitri, sulfuris, crystallorum tartari anatica portione mixtis, in crucibulo successive detonatis, & de reliquo, ut dictum est, tractatis. Sed optimus sal hoc parandi modus est, ut recipiatur ad lixivii sodæ Hispanicæ, bene per filtrum depurati, tantum cremoris tartari, quantum sufficit ad saturationem perfectam, observando porro, ut copia majori semper præparetur, nec nimium humidi evaporetur, quo crystalli magnæ possint generari.

multa sagahis polygoni

jam non amplius est obscurum, huncque mediorum ordini accensendum esse, chymica demonstrat analysis, a WEDELIO, cujus vid. *Compend. chymic. p. 49.* in floribus siccis instituta, hujus enim ope facta igne arenæ per retortam vitream destillatione, spiritus salinus volatilis & nonnihil acidus cum oleo empyrevmatico, multo pariter sale volatili instructo, in conspectum venire, ex quo etiam elucet, esse sal hoc alcalicum magis quam acidum, acidumque solummodo inservire urinoso paululum ligando, quare & secundum observationem BURDELINI, dans l'Extrait des Registres de l'Acad. Royale des Sciences, TURNEFORTIUS *Hist. des Plantes des Environs de Paris. p. 485.* aliquantum cum sale ammoniaco convenire recte asseruit. Quamvis enim post longam florum macerationem cum copioso sale volatili & oleo multus acidus liquor emergat; is tamen partim magis videtur artificiosæ fermentationi internæ & miscelæ resolutioni physicæ natales debere, quam integris floribus, ex quibus de specificis virtutibus medicis judicandum. Dicti salis partem maxime volatilem sulfurque subtilissimum adunata, tempore florendi planta nostra cum aëre hausto expirat, naribusque gratissimum sal volatile oleosum sistit, reliqua vero fixiora retinet acidis & terreis detenta vinculis, quæ in arillis baccae præ reliquis plantæ partibus potentia. Nullum profecto ex solventibus §. *anteced.* allegatis in baccarum extractione salis ammoniaci depurati solutione aquea exactius protulit plantæ odorem, quia salinæ particulæ hujus salis in digestionem levitatem per aquam natæ cum sulfureis simul evolare, quæ elevatio salis ammoniaci a nemine, credo, in dubium revocabitur perpendente adhuc quod mihi accidit, ipsum nimirum

C

sal

sal a destillatione spiritus salis ammoniaci urinosi, facta cum cinerum clavellat. justo pondere, residuum, à SYLVIO digestivum vocatum, cum, aqua simplici solutum vitroque ampli orificii ultra dimidium repleto infusum, fasciculo chartarum forte opertum aliquamdiu relinqueretur, contraxisse volatilitatem, multaque fasciculi folia penetrasse, ita ut sal superius, quod imbiberant, ejusdem cum inferiore in lixivio contento esset saporis medii. Patet vero per se, ingredi in mixtionem herbarum acidum universale, per quod, ut medium inter volatile & fixum, natura compingit & solvit omnia, atque id ipsum plantæ appropriatum absque ignis tortura ingenti quoque evaporari, BORRICHII experimento in *Act. Hafniens.* Th. BARTHOLINI *Ann.* 1671 & 1672. *Obs.* 69. exque hisce in BONETI *Medic. Septentrion.* p. 941. per Gallii lutei flores probatur, qui, recentissime avulsi & subitæ destillationi subjecti exhibent acidum liquorem non expectata fermentatione ulla, quod quidem acidum parcius plantæ nostræ concessum, sufficere tamen ejus destinationi potuit, nimirum ut sali volatili sociatum odorem præberet ministrante in flore recenti phlegmate, de cetero vero omnibus partibus stabilitatem conciliaret cuique earum convenientem. Nulla quoque hac in causa de sale volatili plantarum nativo superesse dubitatio potest, cum non solum alcali nativum dari jam notum sit omnibus, sed & fosfile sal ammoniacum, testantibus *Act. Lips.* *Ann.* 1682. & porro prolatis a KOENIG *Regn. mineral.* p. 356. quæ ut sal culinarum & nitrum, a vegetabilibus attracta atque digesta, majorem induunt volatilitatem, de qua transmutatione videatur pluribus *l'Extrait des Registres de l'Academie Royale des Sciences de Paris, Tour-*

Lehrbuch der Pflanzenkunde B. II. p. 380.

TOURNEFORT *Preface* de l'Histoire des Plantes, qui naissent aux Environs de Paris, HENCKELII *Flora Saturnizans*, BOERHAAVE *Elementa Chemia*.

SECTIO III. DE USU LILII CONVALLIUM MEDICO.

Σύνοψις.

§. 1. Usus Floris Lil. Convall. ab experientia & ratione derivatus, in tono roborando, motibus sedandis, humoribus corrigendis.	Mucum intestinorum & totius mass. sangu., Vomitus, Colicam, Tormina, Flatulentiam, Diarrhoeam, Dysenteriam, Malum hypoch. & hysteric.
§. 2. 3. 4. 5. Ex Flore Præparata & Composita varia. Foliorum usus.	§. 9. Febres intermittentes.
§. 6. Baccæ usus,	§. 10. 11. 12. Tempus Baccam colligendi. Modus asservandi, & exhibendi ratio multiformis.
§. 7. In Epilepsia;	§. 13. Usus externus.
§. 8. In variis morbis spasmodicis; Contra Vermes, Acidum &	§. 14. Epilogus.

§. I.

Usus rerum experientia formavit, quæ fida magistra & in hac materia unice consulenda est, modum plantam nostram rite adhibendi respicientibus. Sive enim plantæ elementa, sive applicationem eorum consideres, empiriam invenies ubique quæ produxit rationem, exque uno plura discendi monstravit viam. Observarunt autem Medici in floribus, qui ex omnibus plantæ partibus vel maxime in sensus incurrunt, atque hætenus in officinis usitatissimi fuerunt, singularem cum spiritibus nostris convenientiam, qua efficiente labascentes vires refocillare, exhaustos spiritus sale suo volatili oleoso recreare, & animæ quasi addere animam

C 2

lucem.

Lucemque valent. Proinde exhibuerunt eos variis in morbis, ubi, ex læsa cerebri functione in secretionibus & excretionibus, nervorum & spirituum languor, sanguinis lenti circa caput & pectus remora, hinc debilis illius in partes extimas impulsus, atque ad stases proclivitas occurrit, vel ubi eæ jam factæ, quales sunt apoplexia, paralyfis, vertigo, lipothymia, memoriæ debilitas, loquela amissa, artuum tremor, catarrhi, ceteræque motus sensuumque tam internorum quam externorum infirmitates. Imo & in epilepsia, ubi irregularis spirituum motus, violenta partium contractio & succedens relaxatio accusanda est, usus haud contemnendi antispasmodici fuisse deprehensi sunt, per suum potissimum sulfur volatile irritatam naturam ad motuum temperantiam & æqualitatem invitando, peccantemque materiam per amaritiem suam corrigendo, quamvis & hoc in morbo, si hæreditarius, si a capitis mala conformatione ortus, si consuetudine nimium obfirmatus, & in apoplexia naturæ vires sua vehementia superante, similiter ut omnia medicamenta cæteroquin utilia, medentium votis non respondeant. Et multum sane ægris prodesse queunt hi flores, vi sua resolvante nervina & analeptica, cum in manibus sunt medici, recte elementa eorum, morborum genium seu indolem, ægrorum temperamentum, medendique *ἐννοεῖται* perspicientis, nec negligentis reliqua artis præsidia, quæ ex modo dictis formata methodus in quovis individuo observanda esse imperat.

§. II.

Variis modis *Flos* cedit in usum; at notandum, præparata ex eo ob volatilis principii fugacitatem studiose asservari, atque quotannis nova esse debere.

Re-

Recens cum duplo aut triplo sacchari in mortario subactus *Conservae* destinatur, quæ quidem ob amarorem florum ingrator existit, usus vero haud spernendi.

Siccatus vitroque clauso reconditus *inter errhino-ptarmica* primarium obtinet locum, sale suo ut plurimum alcalino mucum glandularum membranæ pituitariæ resolvendo & fibrillas nerveas stimulando, quo sensu molesto vitale principium excitatur ad sal rodens affuso copiosiore sero diluendum, perque sternutationem cum muco ex nasi antris ejiciendum.

Succus ex floribus recentibus rore madidis expressus, vitroque optime obturato asservatus, quia facillime resolvitur & putrescit, viresque suas perdit, oculorum inflammationem sanat atque caliginem. Eadem virtus succo tribuitur, qui instar olei ex floribus eliquatus colligitur, postquam iis repletum vas clausumque menstruo spatio vel ultra in acervo formicarum aut cella defossum fuit, qui ipse quoque in ventris torminibus, ad podagræ dolores, cutisque varia vitia, debita cautione adhibita, esse potest salutaris.

Aqua simplex ex floribus cum rore majali destillata, eademque novis floribus sæpius affusa & per alembicum acta, ob sulfuris abundantiam insigniter antispastica & antepileptica est, valens sedare efferas spirituum commotiones. Recipiendi vero & hic & in aliis aquis vinosis spiritibusque integri flores, si odoris fa-
porisque suavitatem conservare studeas, nam concisi & contusi nonnihiſ crassius quoque sulfur ex suis visceribus dimittunt, quod ipsum tamen, licet naribus linguæque non adeo arrideat, ob vim antispasticam majorem æstimari meretur.

Paratur quoque ex floribus recentibus vino generoso maceratis prævia destillatione & cohobatione *Aqua vinosa* odoratissima & sapidissima, quæ spiritus reficiendo egregie naturam roborat, in debellandis infirmitatibus a spiritu inopia oriundis. Componit etiam præterea parte sua volatili sulfurea in morbis, quibus *σπασμώδες* quid inest, cum antecedente aqua simplici spirituum tumultus, atque ita adjumento est naturæ in dirigendis ad justam harmoniam motibus vitalibus.

§. III.

Prostat porro *Spiritus Lilii convallium*, de quo HOFMANNVS in *Clave pharmac. Schræderiana L. IV. Sect. I. §. 103.* admirandam virtutem prædicat, fitque destillando ex succo in quem flores abeunt vase clauso per mensium aliquot spatium in terra sepulti, aut alio loco frigidiori asservati, perque fermentationem internam resoluti. Similem WEDELIVS *Compend. Chym. p. 49.* allegat, quem flores per hebdomadas aliquot in retorta iis ad collum usque adimpleta relictis, inque putrilaginem redactis, fundunt, phlegmaticum & urinosum, qui vero, ut & antecedens, saporem, odorem viresque plantæ exactius refert, adjectis floribus recentibus rectificatus; quod & valet de spiritu salino volatili empyrevmatico, igne arenæ ex floribus siccis expulso, quem idem WEDELIVS *l. c.* proposuit, quive, sine addito novo florum recentium principio volatili, specificæ plantæ virtutis contineret plane nihil. Per abstractionem paratur alius, cum spiritus vini a recentibus floribus, aliquoties eundem spiritum floribus novis addendo, destillatur, qui, virtutibus florum, ex volatili eorum principio ortis, prægnans, decenter adhibitus, in dictis spirituum

V. riuos ex via veten et floribz me. dicit nescit Confil
 int. Cuius pueri filii serem quibus ~~et~~ oculis
 confisus, lavando, in seipso ~~et~~ sedentatim
 intay em meo.

~ til-convall. in odontalgia phlegmatica nanty attract puerperaliff. 5
smeatw.

rituum vitii tollendis multæ est utilitatis, tam interne, quam externe odoratus organo admotus. Commemorandus quoque hic est spiritus, qui cum additamento mellis vel sacchari per fermentationem impetratur, plantæ viribus spirituque nativo volatili eo instructior, si ab initio processus, loco aquæ simplicis, aqua Lil. convallium in compositionem recipiatur, spiritusque destillatus a novis floribus abstrahatur,

§. IV.

Ad usum externum destinatum est a veteribus Medicis *Oleum*, ex infusione florum recentium cum oleo veteri emergens; sed hoc facile caremus, cum ejus fortis nervina nobis sint multo potentiora, quorumque partes non adeo fugaces existunt. Efficacius est, externe & interne adhibitum, oleum florum æthereum, quod **LENTILIUS** in *Append. ad Ann. V. & VI. Decur. III. Ephemerid. N. C. p. 117.* ex floribus non contusis una cum suis antheris affuso aquae propriæ quadruplo docet parare, odoratissimum quidem, sed quia parcius obtinetur, majoris pretii, inque tot ejusdem virtutis oleorum minus sumtuosorum abundantia, laborem non compensans. Tentandum hic esset, an modo, quem Societas Regia Parisiensis proposuit, oleum tertia sui parte augeri possit, digerendo flores in vase optime obturato quindecim vel plurium dierum spatio, additis, ut putredo avertatur, guttulis aliquot olei vitrioli, inque ipsa destillatione floribus novis, sic fragrantissimis oleis & florum nostrorum & Rosarum, Jasmini, Mari veri officinarum & similium facilius potiremur.

De *Sale volatili* ex floribus penetrantissimo vid. **WEDELIUS** de *Sale volatili plantarum* p. 259.

ETT

ETTMVLLERVS spiritum post fermentationem ex floribus destillatum, floribus rore matutino adhuc ebriis affundit, exque iis *Essentiam* elicit analepticam, solo spiritu potentiolem.

Laudandum quoque est merito *Acetum* Lillii convallium, crebro novis floribus affusum, in spirituum dissipatione ex sanguinis effervescencia nimia vel naribus, vel cum sacculis pulvis applicandum.

Extractum florum tam siccorum quam recentium cum spiritu vini, ceu effectum rejicit LVDOVICI in *Diff. phurmac.*, nec eundem inficias, volatile oleoso-salinum evaporatione in auras abiisse, residuis solummodo crassioribus amarisque partibus, quas si desideras, rectius ex floribus recentibus, ut & ex tota planta recenti, mense Aprili, antequam flos in conspectum prodit, vino maceratis, extrahes, minime conquesturus operam te luisse, si extractum hoc, leni igne ad justam consistentiam perductum, aqua propria fragrante affusa ægris exhibueris; de quo vero utili medicamento, quia ex baccis prodit virtutibus præstantius, infra erit locus dicendi commodus.

§. V.

Compositiones varias, errhino-ptarmicorum pulverum ingrediuntur Flores Lillii convallium, nec facile invenietur pulvis, cui non vel baseos loco, vel ut ingrediens principale additi fuerint, quorum delineationes multiplices dedere Materię medicę Scriptores. Deposcunt vero flores nostri desiccati & ob ingratiorem odorem, Nicotianæ odori, ut LVDOVICI l. c. monet, similem, & effectum valde stimulantem, qui quidem in radice minor est, additionem congenerum leniorum, cepha-

emer-

Dobro jutro 10-

emergat; destillati item Lillii convallium liquores, Li-
quori anodyno HOFMANNI addi, ut spiritus & aqua
antispaſtica efficax inde emergant. Proſtat quoque in
Misc. Acad. N. C. Ann. VI. p. 36. CNOEFFELII ſpiritus
ſedativus ſimplex & compoſitus, qui ſubſtantia Lillii
convallium volatili ſuas potiffimum debent vires. No-
ta hic quoque LENTILII Sal volatile oleoſum ex meth-
odo JACKSONI paratum *Farmacopoeia, p. 374.* De aliis
vid. KOENIG *R. Vegetab. P. I. p. 901. P. II. p. 176.* Hæc-
que de Floribus noſtris attuliſſe ſufficiat; quis enim
enumeraret plurima illa medicamenta, quæ infirmo-
rum ſolatio ex allatis medicis ſolers novit procreare?

De *Foliorum* uſu quid afferat CARRICHTERVS,
vid. *Cap. I. des Teutſchen Kräuterbuchs.*

§. VI.

Tranſeo ad *Baccam* Lillii convallium, de cujus vir-
tutibus, quantum mihi innotuere, hac in Diſſertatio-
ne præ aliis plantæ partibus nonnulla afferre conſtitui,
exemplaſque, quæ mihi experientia ſuggeſſit, cum *B. L.*
communicare. Notandum ab initio, paucos eſſe medi-
cos, qui ei inter ſua remedia locum conceſſere, &
a Recentioribus uſum illius penitus negligi. Ex Antiquo-
ribus CARRICHTERVS, ſedulus ſuo modo plantarum
indagator, non ſine multo elogio baccæ mentionem
fecit, eique eandem, quæ ſlori adſcribitur, cephalicam
virtutem tribuit. *Joh. POPPIVS* in ſanguine purifi-
cando & temperando pulverem illius commendat
dra-

ſolum addo, a nonnullis adhiberi ad Oleum rubrum
BASILII VALENTINI, ſeu Oleum Vitrioli dulce pa-
randum, quod tantis encomiis ornarunt chymiatri.

drachmæ unius pondere exhibitum; in erysipellate tam interne eodem utitur, quam externe cataplasmatibus forma, & theriaca mixtum carbunculis pestilentibus eum mederi asserit, extra pariter applicitum. *Fac.* THEODORVS ut cephalicum medicamentum allegat baccas, saccharo conditas. Nec omnino falli hosce Auctores tam elementorum evolutio, *Sect. II.* data, ex observatione analogorum docet, quam ulterius ex ipsius simplicis circumspecta applicatione nata experimenta. Et primo quidem, si elementa respicias, inest bacca idem, quem flos tenet, spiritus sulfureus salinus, licet fixiore pulpæ acinorumque vestitus compage, ex olei acidi terræque vi, in semine formando magis quam in reliquis plantæ partibus laxioribus efficaci, oriunda; idem ammoniaco suppar sal crassius sternutamenta proritans; eadem pariter, & major adhuc ex peculiari sulfuris salisque crassi prognata amarities. Hinc, si excitare segnes naturæ motus velis, opus erit extractione cum magis volatili salino Spiritu, fixiorem bacca spiritum elevante, qualis ex floribus impetratur, unde facile aufugit & destillatur, imprimis si ei, ut supra dixi, robur majus per fermentationem & novam a floribus recentibus abstractionem, ut & vini spiritu addito, accesserit, vel alio magis composito, junctaque insuper justa portione corrigentis e. gr. Salis volatilis Succini vel Cornu Cervi, aut ex his parati Liq. cornu cervi succinati, aut Solutionis Salis Ammoniaci, Cinerumque clavellatorum. Et talia in forma sicca, pulveri baccarum, hoc in casu apponi quoque possunt. Sin ad sedandos motus efferos intendas animum, bacca, ob copiosum quod continet sulfur, fixioris indolis, per se erit sufficiens. Quæ omnia, & plura alia, baccarum virtutis testimonium perhibentia, ex modo proferendis leariis patebunt.

D 2

§. VII.

§. VII.

In *Epilepsia idiopathica*, a causa ideali vel alia non satis euidenti ortum habente, statò tempore, & nonnunquam ex ordine phasium lunæ recurrente, exceptis iis casibus quos §. I allegavi, beate defunctus Parens meus interdum baccas nostræ plantæ utilissimas deprehendit, nec me ipsum tentantem speratus destituit effectus. Præmissimus, cum ægro necessarium judicabatur, sanguinis detractionem, clysterem emollientem & abstergentem, vel laxans ex cholagogis, ut dicuntur, & melanagogis paratum; e. gr. Centaur. min. Manna, Rhabarb. Helleb. nigr. Senna, cum Mercurio dulci, vel & ex DIPPELII methodo (*) Sale mirabili GLAUBERI, quod, quia

- (*) Methodus Autoris hujus, dum viveret, mihi conjunctissimi, in *Epilepsia* sequens est: Exhibet laboranti ab initio Salis mirabilis GLAUBERI dosin; diebus sequentibus duobus, bis de die, ea hora quæ prandium & coenam præcedit, guttas viginti Elixiris sui acidi polychrestii, vehiculo vel aquoso vel vini dulcis, prout ægri natura requirit; die vero tertio & quarto, circa vespèram, Olei sui antepileptici guttas 30-40. Hæcque medicamenta, si opus, dicto ordine ter quaterve repetit, cum optimo sæpius levamine & restitutione afflicti. *Elixir acidum* hoc est: Recipe Olei Vitrioli rectificatiss. uncias duas, Spiritus Vini rectificatiss. libram unam, misce paulatim, hocque spiritu duplicato in cucurbita vitrea arenæ imposita, sub leni ebullitione, spatio quadraginta octo horarum, extrahe Rad. Valerianæ sylv. uncias duas, Seminis Fraxini unciam unam, Croci Austriaci unciam dimidiam, filtra dein & serva usui. *Oleum antepilepticum* s. animale ita fit: Recipe Olei animalis cujuscunque foetidi, vel ex sanguine aut stercore humano, vel cornu cervi, vel san-

quia multum aquæ in suum coagulum recipit, magis humectat, & reliquis amaris salibus præferri meretur, posteaque, ubi fieri potuit, versus paroxysmum dedimus, cum vehiculo aquæ Lil. convallium vinosæ vel ut plurimum simplicis, pulveris baccarum scrupulum unum ad drachmam unam usque, pro ægri ætate, ascendendo, quam dosin quoque, prout ~~etiam~~ lubebat, integram, vel partitam, aliquot horarum spatio sumendam concessimus, eque re nata repetivimus, & sic non raro magnum hunc morbum, Deo auxiliatore, sublatum vidimus.

§. VIII.

Cumque tantum valeat efficere in epilepsia, jam non erit amplius dubio locus, prodesse quoque in aliis *Morbis convulsivis & spasmodicis*, ad componendam turbam spirituum animalium, naturæque motus sopiendos, ut & varias morbidas materias, vi sui salis & amaritiei, destruendas. Sic in necandis *Vermibus*, qui sæpe tam in parvulis, quam ætate provectioribus convulsiones

sanguine bovino petiti, quantum placet, terque calce viva recenti semper addita, rectifica ex cucurbita longiore, ut & odore gratius & colore album emergat; qui processus multo brevior meliorque illo est, quem Autor ipse primum docuit in Tractatu: *Vita animalis Morbus & Medicina*; & Joh. JUNCKERVS in *Diff. de hoc oleo, seu Medicina efficacissima in moribus naturæ exacerbatis Hala Saxonum* 1718. edita. Oleum vero hocce, ni optime ab æris accessu muniatur, uti spiritus cornu cervi, pariter luteum & tandem rubrum colorem facile recipit, novaque rectificatione eget.

nes epilepticas aliaque mira symptomata producant, egregium baccæ nostræ sunt medicamentum, ob insignem amaritudinem nulli specificorum anthelminthicorum facile cedens, cumque abundet sulphureo principio, id insuper præcipuum habens, ut irregulares motus simul sopiat; sed opus hic est, enectos vel saltem commotos vermes mature interposito laxante aliquo, vel alöetico, vel mercurio dulci parato, vel salino amaro, quo etiam nomine ex compositis pilulæ Becherianæ correctæ, cum mercurio dulci mixtæ, utilissimæ sunt, ex intestinorum canali proscribere, ne novæ oriantur œconomia vitalis turbæ. In morbis acutis spasticis, inflammatoriis subinde & malignitatem vel veram vel mentitam alentibus, quorum vermes interdum præcipua sunt causa, reliquis diaphoreticis, diluentibus, acidum absorbentibus & resolventibus salinis additus baccæ pulvis, cum euphoria vermes *αυτο* & *αλλο* pellit. In *Acido intestinorum nimio*, indeque nata *Bile vitiosa*, unde & *Fæces alvi infantum sæpe æruginosi coloris acerrimæque sunt*, *Sanguinis armonia acida*, porro *Colica*, *Torminibus*, *Vomitu*, *Diarrhœa*, *Dysenteria*, sæpissime ex eodem fonte natis, in *Motibus exacerbatis spasmatice - convulsivis Hystericarum & Hypochondriacorum*, quibus fere omnibus in sua spiritali & corporea ataxia de *Flatulentia*, exundante acido, mucoque indurato, vasa corporis minima, & successu temporis majora quoque, & omnium primo viscera abdominis obsidente, graves sunt querelæ, pulveribus antispasmodicis, absorbentibus & diapnoicis admixtus baccarum pulvis exoptato est levamento, si, inter reliqua necessaria, debita quoque ratio habeatur evacuantium, quo casu iterum laudandæ pilulæ Becherianæ.

JK. Tab. part. p. 845.

N. coque quoque hanc Alci solutionem, si mihi sit magis, ite.
H. Alci velat in Cl. obliquo; ppe continet infidat.

rianæ correctæ (*), tam per se, quam Gummi Ammoniaco, aliisque mixtæ, aut cum Liquore Splenetico SCHROEDERI, ut & Terræ Foliatæ Tartari, vel Spiritu Menthæ, Lil. convall. vel Aqua aliqua spirituosâ e. gr. Lil. convall., Cinnamomi, Melissæ, Veronicæ vinosâ, vel,

(*) Ex plurimis præstantissimi hujus medicamenti, ad modum STAHLII correcti, descriptionibus passim evulgatis sequentem composui, qua summo cum fructu hactenus fui usus, mutata interdum ingredientium proportionem, ex intentione medendi:

Recipe Gummi Hederæ. Juniperi. ana unciam dimidiam,
Terebinthinæ coctæ. drachmas duas.
Extracti Myrrhæ. drachmas quinque.
Cochleariæ. Cardui benedicti.
Absinthii. ana unciam dimidiam.
Fumariæ. drachmas tres.
Alöes. drachmas quinque.
Centaurii minoris. unciam dimidiam.
Rhabarbari. Hellebori nigri. ana drachmas tres.

Misce in phiala vel mortario, aquæ calenti immisso, lege artis. Dosis ordinaria pro adulto, scrupulus unus.

Extractum Alöes paratur per triplicem affusionem aquæ fervidæ & subsidentiam, atque in fine admixtionem ad ex. gr. Alöes libram dimidiam, aceti destillati uncie unius, ut refina rite corrigatur & separetur.

Extractum Myrrhæ fit humectando Myrrham aqua fervente & liquore nitri fixi, cujus e. gr. ad Myrrhæ libram dimidiam uncia una additur. Post dies aliquot massa hæc aqua fervente affusa solvitur, & solutio servatur, quæ inspissata sistit Myrrhæ partem gummosam, in vase relictâ illius refina.

Hel-

*Creutz i D.D.
Storff p. 345.
G. P. Mayer p. 1738
4. D. K.*

vel, si res poscat, simplici parato solutæ & guttatim datæ, quo casu cum Elixire Baccarum, infra §. XII. præscribendo, etiam uniri queunt.

§. IX.

In *Febris intercurrentibus*, ubi natura vario motuum apparatu in secretionum & exertionum augmentis id plerumque agit, ut liberet abdomen fabur-

ra

Hellebori nigri Extractum ita præparatur: Recipe Fibras Radicis Hellebori nigri recentes, bene exsiccatas & grosso modo concisas, affunde aquam fervidam, digere per spatium unius diei, hancque affusionem & digestionem repete, donec nihil amplius extrahatur. Hæ extractiones unitæ evaporentur ex parte & subsideant, remotaque quæ cecidit resina, opus, etiam affusâ nova aqua, repetatur, donec nulla amplius fæx ad fundum deponatur, infusumque foetorem amiserit, quod resinæ purum postea inspissatur ad justam extracti consistentiam.

Rhabarbarum sola aquæ fervidæ affusione extrahitur.

Cochleariæ Extractum fit ex herba recente, cum aqua fervida macerando & decantando, dein etiam solícite cavendo, ne, calore majore, quam par est, sal herbæ volatile sub inspissatione abigatur, parsque illius ad fundum cadens ut fæx abjiciatur.

Extracta Centaurei minoris, Cardui benedicti, Fumariæ, Absinthii, ex herbis recentibus cum vino parantur, usque evaporando & decantando, dum rite depurata appareant, fæxque omnis separata fuerit.

Gummi Hederæ, si purum, in pulverem tantum redigi debet; sin stipitum & baccarum hederæ, aliorumque heterogeneousorum nimium admixtum, depuretur aceto vini, & in Extracti formam redigatur.

Gummi Juniperi & Terebinthina cocta in pulveris forma adduntur.

ra onustum materiæ indigestæ, plus minus tenacis, acidæ biliosaque, vel in primis viis, vel visceribus, quæ vena portæ intrat, sedem suam habentis, sub quo ipso labore inordinato multa quoque solet pati, pulvis noster tam in motibus nimis sufflaminandis, quam materia corrigenda, solidisque partibus roborandis, ob suam amaritiam, contentaque salina alcalia & terrestria, prævia decenti corporis per digerentia, incidentia, quibus semper addi potest, & laxantia præparatione, egregie se gerit, ita ut Cortice Peruviano facile carere possis. Ex bene multis, quæ in promptu sunt, exemplis, duo tantum allegabo, ut inde pulveris febrifuga virtus eo magis eluceat. Mechanicus quidam sexagenarius, multorum liberorum pater, morbis articularibus vagis, febribusque tam continuis quam intermittentibus sæpius vexatus, postquam varios pro genio alacri in abusu sex rerum non naturalium admisisset errores, sudorem itidem pedum effusum, quo natura ad multa mala ex corpore eliminanda utebatur, ejus pertæsus, ære ustio adperso represisset, unde & eunti molestus in hisce partibus pruritus remansit, tempore verno corripitur pedum frigore, pulsu celeri, alvo obstructa, manus in opere suo aquæ frigidæ immittit, & ad alvum aperiendam, bis de die, drachma dimidia nitri depurati aqua fontana frigida soluti utitur, quod sui oblitus fecit, frigus enim dudum studiose ei fuit vitandum. Hæc sequebatur Febris Tertianæ, ægrum cephalalgia ingenti, & dolorifico inprimis spasmo illius pedes afficiens. Die vacuo primo, alvus lei laxabatur. Salis Sedlicensis drachmis sex, & postea die febrili ante paroxysmum utebatur pulvere ex Tartaro vitriolato & pulvere Baccarum Lilii convallium, sudoreque veniente Mixture ex Ess.

E

Scor-

vid. d. ar. p. 492
T. 1. p. 492
Laf

Scordii, Vincetoxici, Gentian. rubr. Card. benedicti & Elixire ex Spiritu vini, Terra foliata tartari, Ambra & Oleo Cinnammoni parato composita, quæ duo medicamenta quoque die vacuo alternabat. Post tres paroxysmos excretiones rite se habere, & minui morbus visus est, sicque dedi ante tempus paroxysmi bis pulveris Baccarum Lil. convallium drachmam dimidiam, quo facto febris sublata, & sanitas integritati restituta fuit. Altera observatio in Scriniario viginti annos nato mihi occurrit. Hic, cum in peregrinatione versaretur, corripitur Febre Tertiana, quæ, per diætæ & medicationis vitia, valde anomala & aliquoties duplicata evasit. Sub usu salium digestivorum & infusi Chamomillæ ordinem servavit, pulvisque Baccarum, post febrem & ante tempus insultus adhibitus, morbum omnem depulit.

§. X.

Tempus colligendi Baccam est apud nos mensis September, quo, ut *Sect. I. §. 8.* indicavi, maturescit. Decerpitur ex omnibus Lillii convallium speciebus, optime autem ex iis, quæ mihi ordine tertia & quarta sunt, utpote quibus ex loco natali major accessit virtus. Rarius quidem invenitur in convallibus, quia nostra tempestate solus flos medicinalis, baccaque neglectui est, quod per se cessaret, si magis observaretur, & in numerum officinalium reciperetur. Baccæ collectæ leni calore exsiccantur, in *Pulverem* rediguntur, hincque vitro clauso asservatur ad usum. Quamvis enim istud ob crassiora Baccæ principia minus necessarium forte videretur; res tamen ipsa me docuit diversum, cum

vid. T. I. Diar. Lib.
p. 560.

cum ex aëris liberi injuriis, quas jugi resolutione & exhalatione partium subtiliorum baccae infert, virium jactura mihi venerit.

§. XI.

Forma pulveris si non arrideat, uti possumus *Conserva* Baccarum cum acinis probe contusarum, aut pulverem *conserva* Florum Lillii convallium excipere, vel alia, quæ magis palato blandiatur, & indicationi respondeat, ut *Conserva* Florum Aurantiorum, Pæoniæ, Melissæ, Papaveris erratici, Paralyseos, Tiliæ, ut & *Sirup.* Pæoniæ, Paralyseos, Valerianæ sylvestris, Cortic. Aurantiorum, Menthæ, Conditaque addere, pro *Boli* vel *Eleduarii* consistentia. Pariter *Pilule* ex pulvere, uti solent ex pulvere Rhabarbari fieri, parari queunt, recipiendo ad pulveris drachmam unam, mucilaginis *Tragacanthæ* scrupulum quasi dimidium, & conspergi pulvere *Lycopodii*, *Liquiritiæ* vel *Cinnanomi*, ut & facilius deglutiatur pulvis, & sapor illius amarus involvatur. *Trochiscis* item aptus est, si ei *Tragacanthæ* mucilago jungatur, aut, si *Saccharum*, *Rotulis*, licet utrumque delicatulis minus gratum futurum sit medicamentum.

§. XII.

Essentia cum Spiritu vini vel & Lillii convallium ex pulvere emergit, quam non ita spirituosam, cum Aqua Lil. convallium vinosa impetrabis. Nec Aquæ comuni vel simplici Lillii convallium repugnat, & in eam pari modo tam amaritiem, quam colorem rubrum emit; quare etiam *Thefforme*, cum aqua simplici paratum *Infusum*, tam ex Floribus quam Bacca in pulverem redacta, non contemnendum est, si quidem ægri saporem non horreant. Namque natura ita hoc in fructu tem-

peravit sale sulfur, ut facile omnibus se societ liquoribus, integra servata virtute nativa, modo illi non fuerint efficacissimi alcalini acidique saturati, ut *Sect. II. §. V.* habuimus. Et cum tam facile resolubilis sit virtus illius, tamque promte cum massa humorum nostrorum communicetur, hinc etiam inter reliqua remedii utilitas cognoscitur. Ex bacca recenti, acinis bene contusis, cum vino &c. *Extractum* paratur, quo multis in morbis cum successu licet uti, soluto Aqua Lil. convall. vinosa vel communi, & addita Terra foliata vel tartari vel salis nitri, ut inde fiat *Elixir* antispasticum & magis aperitivum, hunc in modum: Recipe *Extracti* Bacc. Lil. convall. drachmam unam, Arcani Tartari tantundem, Aquae Lil. convall. drachmas sex. M. Dosis gutt. 30-60. vel ultra. Misceri, si libitum Medico fuerit, pro morbi habitu, hæc solutio potest aliis salibus e. gr. Oxyfale diaphoretico *Angeli* SALÆ, Sale mirabili GLAUBERI, Sale SEIGNETTE, Sale Cardui benedicti, Salis Ammoniaci floribus, vel hisce etiam adjici salis alcali fixi nonnihil, ut eo volatilius evadat pharmacum, e quibus & ipsis similibusque pulveri mixtis, addita aqua, per digestionem *Elixir* aliquod extrahere licet. Maxime tamen omnium hic probatur Tartari Arcanum, vel Terra Foliata Tartari MÜLLERI (*), a qua nihil fere differt
Oxy-

(*) Optima, quantum sciō, hujus salis præparatio est sequens: Recipe Salis Tartari bene calcinati & sicci, quantum placeat, inque vase ferreo super ignem acetum vini affunde tamdiu, donec cesset strepitus omnis, & acetum sentias ita acre evaporari, ut affusum fuit. Tunc sal hoc exhalando ad siccitatem perductum in crucibulumingere, leniterque calcina, dein aqua solutum & per filtrum a car-

Oxyal diaph. A. SALÆ, quae diligenter elaborata, linguae sensum caloris infert, ad aërem liberum diffuit, ad ignem ut oleum liquefeit, acidis atque alcalinis solutionibus, ut & tam spirituosus quam oleosis & aqueis medicamentis sine pugna ulla additur, residua solummodo pauca terrae portione, quam, sicut & aliis salibus sub solutione & miscela varia familiare est, ex sua compage ad fundum dejicit. soleo hanc ob causam sal hoc, sali plantarum naturali persimile, in omnibus morbis tam acutis quam chronicis, ubicunque sanguinis resolutione & depuratione opus est, mixturis aqueis, spirituosus, essentiis &c. adjicere, essentias item & elixiria spirituosas, quia oleosum omne & activum in se recipit, cum eo extrahere, sicque obtinere medicamenta temperata, magis efficacia, naturaeque nostrae magis homogenea, quae & multum debilitatis obtemperatam indolem partium profunt, atque sine praecipitatione, omnibus fere aliis admisceri queunt. Tale est Elixir Baccæ Lili convallium Spirituosum, quod e Baccæ pulvere fit digesto cum Spiritu Vini rectif. vel hic melius cum Spiritu Lil. convallium, qui, priusquam ad hoc opus recipitur, tantum imbibit terrae foliatæ, quantum capere potest, & alias Liqueor terræ foliatæ tartari spirituosus audit, vel Aquosum, quod eodem modo fit cum Liquore terræ foliatæ tartari aquoso, quem aqua Lil. convall. vinosa vel simplex, terra foliata læta, constituit. His si jungas e renata & pro agrorum temperamento vel magis vel minus

carbonibus liberatum, leni igne in vase vitreo coagula; Sic levissimum & albissimum nactus es sal mediæ naturæ, violorum sirupum nec rubrum nec viridem reddens, vitro bene clauso ab aëre defendendum.

E 3

nus calido e. gr. Spiritum Vitrioli volatilem dulcem, Spiritum Nitri dulcem, Liquorem anodynum HOFMANNI, Spiritum Cornu Cervi essentificatum, Liquorem Cornu Cervi succinatum, Spiritum Cochleariæ, Sal volatile oleosum SYLVII, Camphoræ non nihil &c., habebis medicamentum vere polychrestum, motibus tam nimiis, quam deficientibus medelam affereus, humorumque vitia, tam augendo partem oppressam, quam abundantem ejiciendo, tollens, & naturam ad harmoniam sanitatemque invitans.

§. XIII.

Postremo de *Vsu Externo* adhuc monendum, posse Pulverem Baccarum cum fructu Epithemata sicca, ut Cucuphas & Sacculos ingredi, in Morbis Cephalicis, Erysipelate &c., Spirituque florum aut Aceto, morbo poscente, conspergi, addita quoque Camphora aliisque similibus. Variis pariter in læsionibus addi potest Eo-ribus humidis vinosis, nervinis, resolventibus & dil-
cutientibus, imo & Cataplasmatibus resolventibus. Ut sternutamenta evocans inter Errhina medicamenta lo-
cum suum obtinet, ceu *Sect. II. §. 3.* vidimus, & ob-
sal suum fixius, ammoniaco, quod & ipsum errhinum
est, simile, potentius adhuc sistit pharmacum, illo,
quod ex floribus in pulverem comminutis prodit, qua-
re in pulveribus errhino-ptarmicis compositis adhiberi
suo jure meretur, ut mucum narium colliquans & ex-
pellens præstantissimum. Observandum vero, ut ho-
rum pulverum usus non nimium prolongetur, ut in
phlegmaticis potius adhibeantur & quibus natura ad
catarrhos prona est, inque horum sine, quam in cali-
di.

dioribus subjectis, & in iis, qui ad largas hæmorrhagias narium inclinant, aut quibus aliis ex causis ptarmica applicare minus convenit, quo bene formata diagnosi bene cedat curatio, nec, ut in Arte nostra sæpe fieri solet, medicamenti culpa accidisse pronuntiemus, quod abufui imputandum est. Sicque, prout exigit morbi ratio, Pulvis Baccæ modo magis vel minus Herbis, Radicibus, Seminibus aliis temperari, Saccharo, Oleis destillatis cephalicis, ceterisque hic usitatis odoramentis misceri potest, vel imbui Balf. vitæ Hofmanni, Aqua & Spiritu Florum Lil. convallium &c., id quod prudentis medici directioni relinquitur.

§. XIV.

Tantum est, quod data hac occasione, de euporisto nostro vegetabili, habui ex curta mea supellectile proponere. Brevitati studui; voluique paucis indicare utile medicamentum, & allatis adhuc plures, si magis inquiras, ostensurum vires, quo utaris ad DEI honorem & morbidorum salutem. Errores, si qui forte irrepsere, meæ fragilitati ascribendi; hisce autem benevole ignoscetur ab iis, qui norunt se ipsos, mecumque perpendunt, quam difficile sit humano ingenio, opera DEI explicare, ita ut, pro schemate totius orbis hujus perituri, fluxa, mutila & manca semper proferre cogamur, ubi unquam deest divinæ veritatis influxus. Omnis enim, etiam sapientissimi cujusvis hominum, scientia imperfecta est, quod agnovere omnis ævi omniumque populorum veri Sapientes, quibus in spiritu luxit melior lux Omnipotentis DEI, qui solus nescit errare, cui soli omne verum & bonum in nobis & extra nos, lausque omnis tribuenda, Ab eo solo in
spi-

ritu totum pendere, rebus agendis vere idoneos in omni vitæ genere reddit, & medicum bonum quoque unice instruit, ita ut jure optimo LENTILIUS in symbolo suo dixerit: Aut pius, aut medicaster; HIPPOCRATEM hic secutus, qui Medicum requirit vere philosophum & Deo æqualem, id quod absque divini genii energia fieri nequit. Hic, ubi sanitatem ægris decrevit, suo, inter ceterorum tenebras, conjecturas & menda, viam in occulto patefacit, & ea demonstrat, quibus ad optatum finem pervenitur, nec unquam deest, si consilio, si auxilio opus. Præter Deum audentes medicinam facere, carnifices vocandi merito, qui libera voluntate a Deo deficientes torquent, dilaniant & jugulant, ut operibus suis his in infernis fatigati, ad DEUM redeant, fontem sanitatis spiritus & corporis. Hæc non ignorant, qui DEI justitiam in spiritu experti fuerunt, hancque studiose colunt, quia ei servire summa libertas est, sicque caventes peccata, cavent & morbos, nec excidentes ex DEI manibus, necessitate premuntur incidendi in hominum manus, honorandique medicos, quorum remedia sæpissime sunt malis pejora. Et si quando accidit, & hos ex incuria labi morbosque nancisci, illico sese in corde ad Summum Medicum DEUM recipiunt, qui percussit, & optime novit eos sanare legibus suis, quæ sequentibus salus & vita sempiterna sunt, in hoc & futuro mundo; hicque ipse dignos ad externa remedia & medicum adducit, si ei utile visum fuerit, providetque, ne iis & cum morbo & cum medicina pugnandum sit. Atque ita Seipso nos beare dignetur ALTISSIMVS, in FILIO suo, per SPIRITVM SANCTVM, ut simus ab omni parte beati!

F I N I S.

vid. et meo amfona = Tr. Jo. Vassalli Calp. & Ruff. in 8. 1640.
p. 31. f. vid. collect. mea. Mss. Lit. no. T. V. p. 24. =/

48 49
IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
ORDINIS MEDICI PRODECANI
ET PROFESSORIS PRIMARI
GEORGII GOTTLOB RICHTERI D.
CONSILIARII AVLICI ET ARCHIATRI REGII
INVITATIO

AD
DISPVATIONEM MEDICAM
IN AVGVRALEM
CANDIDATI MEDICINAE DIGNISSIMI
IOANNIS CHRISTIANI SENCKENBERGII
FRANCOFVRTENSIS AD MOENVM
DIE IV. SEPT. A. O. R. CIOCCXXXVII
LOCO HORISQVE CONSVETIS HABENDAM.

GOTTINGAE,
STANNO IOH. CHRIST. LVD. SCHVLTZII,
ACAD. TYPOGR.

IN ACADÉMIA GEORGIA AVGVSTA
ORDINIS MEDICI PRODECANI
ET PROFESSORIS PRIMARI
GEORGII GOTTLOB RICHTERI D.
CONSILIARI AVLCI ET ARCHIATRI REGII
INVITATIO

AD

DISPUTATIONEM MEDICAM
IN AVGVRALEM
CANDIDATI MEDICINAE DIGNISSIMI
IOANNIS CHRISTIANI SENCKENBERGII
FRANKFVRTENSIS AD MORBVM
DIE IV. SEPT. A. O. R. MDCCCXXVII
LOCO HORISQVE CONSUEVIS HABENDAM

GOTTINGAE
STANNO ION. CHRIST. LVD. SCHULTZII
Acad. Typogr.

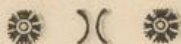

Non tam expeditum est, vt multis videtur, de plantarum viribus iudicium, nisi ad illas erundas & a tergo & a facie pateat accessus. Quī solas hic experientias iaculant toties sibi contrarias & vanitatis saepissime conuictas, minime illudent doctioribus, quibus incognitum non est, hanc veritatis inueniendae viam multis obseptam difficultatibus eos omnes aditu arcere, qui post rite definitum corporis aegrotantis statum, eorumque, quae illud quotidie ingrediuntur & mutant, caute perspectam indolem iustos subducere calculos, & in sola superuenientis nouae mutationis constantia fidem medicamento explorare nesciunt. Fallacis experientiae querelas ingeminavit Hippocrates, & cum eodem hodie ingeminant germani artis filii, quid non fallaciarum penes illos, qui difficillimam accuratae obseruationis normam nunquam assequuntur, germinabit? At ex altera parte longe peius de medicina merentur, qui ex quibusdam obscurissime stabilitis principiis nunc has nunc illas agendi leges inuestigandis corporibus in antecessum tribuunt, & ex arbitrio munera partiuntur. Quantum in repurganda medicina his eliminandis ingeniorum sordibus opus fuerit, diuersissima elapsis seculis medicinae facies declarat. Nec opera eximiorum nostro aevo virorum fucum adhuc omnem deterfit & natium arti colorem restituit. Dubium tamen non est, si rebus exactiori sensuum testimonio cognitīs seueriores ratiocinandi leges cum *Borellis Pitcarniis Bellinis Keiliis Boerhauiis* aliisque provide

❁) (❁

accommodemus, nec scopas illas dissolutas, quas ubi-
uis reperimus, opera nimis tumultuaria congregare &
systemata condere festinemus, habituros nos esse cumu-
latius, de quo & medici & aegroti sibi mutuo gratulen-
tur. Itaque etiam in plantarum examine perplacet pau-
corum Chemicorum circumspecta prudentia, qua per
simplicissimos mutationum gradus infinitas earum virtutes
scrutantur, & ex organica structura, quam iis fere
cum animali corpore communem doctissimi viri deli-
nearunt, examinis varie instituendi necessitatem colli-
gunt. His moris non est, quassare plantam & vnum
ex tot variis partibus succum exprimere, aut violento
statim igne, quicquid in iis latere possit, extorquere,
& tanquam eiusmodi, quod omnes plantae facultates
possideat, interpretari. Sciunt illi, sic aeque ineptum
ferri iudicium, quam si quis iudex de humani corporis
fluidis & bilem & lotium & sanguinem & omnia inter se
permixta sub vnum examen reuocare, imo igne quo-
cunque & dubiae fidei instrumentis plus permutare ve-
lit. Est plantis sua epidermis, sunt sua vasa exhalantia,
quibus cutis subiacet cum panniculo adiposo, qui ex
infecto vulnere resinam, gummata, lacrymas aut aliam
adipis speciem plorat. Sunt iis vasa absorbentia, quae
velut in omni superficie sita sunt, ita inprimis ex poris
radicum succos nutritios terrae per sabulum percola-
tos recipiunt, & definito a laudatissimis viris *Halesio*
Desaguliero aliisque motu per propria vasa vehunt, qui-
bus spiritaliter accumbunt tracheae aerae & fibrae ful-
cimenti loco seruiantes, ita ut recepta moueantur, mu-
tentur, quaquauersum distribuuntur, ad certos vsus
varie segregentur, repurgentur certisque iterum locis
eli-

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side]

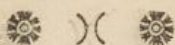
eliminentur. Vnde est, cur sapor & odor fatuum magis in radice liquidum, in ramis maioribus plus excoctum, in foliis adhuc elaboratius, in floribus elaboratissimum deprehendant, quibus sine dubio singulis peculiaris vis inest minime confundenda. Haec organica fabricae varietas efficit, ut idem qui attollitur in plantam succus, dulcis in arundine saccharifera, amarus in colocynthide sit, ut flavi coloris in chelidonio, albus in tithymalo, ruber in beta appareat, & ut alias vires cortex alias radix alias flores alias baccae & semina comprehendant. Quin & haec ipsa mire inter se differunt, quae maxime cognata videntur, ut spirituum vegetabilium vis nervos afficiendi, ex quibus odoratissimum hyacinthi spiritum hystericis ciere spasmos, spiritum rutae licet similiter praeparatum ortos sedare videas. Omnia, quae debet, Chemia praestitit, si singulis partibus seorsim euoluendis apta instrumenta eaque suo ordine admouet, quae mutabilia sunt, primum leniter & sine vi segregat, deinceps fixiora diuellit, & ita per gradus corporum compagem soluit. Quae ita adquiruntur & in suas reducuntur classes, siue aquae siue spiritus siue salis siue olei siue terrae nomine veniant, siue in hoc siue illo simplicitatis suae aut etiam miscelae gradu considerentur, communes facile vires suas manifestant, at quomodo singula inter se in sua specie differant, id acerrimi iudicii vim eludere, non aequae sollicitae experientiae oculos fallere solet. Inter omnes plantarum partes fortassis floribus tanquam in summo perfectionis apice constitutis plurimum tributum est, quorum tamen fugitiua sunt munera, cum plerique sal volatile oleosum aromaticum, quod vix vasis coerceri ac contineri possit,

fit, alii vt meliloti mucaginem tenuem, pauci sal fixum vt calendulae, at paucissimi plusculum terrei elementi vt flores nymphaeae & balaustiorum complectantur. Propterea cum delicias formae & suauitates odorum conlectamur, rarior est insequentium saepe baccarum messis, quae tamen penetrantissimi olei & salis vberi prouentu non modo gaudent, sed et cum gloria insitae praestantissimae virtutis laudem fixitatis & durabilitatis coniungunt. Quam praeclara prorsus sit & eximia, quae ex baccis iuniperi lauri similibusque parantur in aegrotorum praesidium, & in expugnandis morbis chronicis, multiplex experientia loquitur. Idem inprimis de baccis liliorum conuallium valet, quas ob exambiti floris fragrantiam pauci permittunt ad statum maturitatis suae peruenire, dignas ceteroquin penitiori indagine. Atque his inter priuata artis tentamina peculiarem operam nauauit, quin & inde dissertationis suae inauguralis argumentum petiit nobilissimus doctissimusque medicinae Candidatus

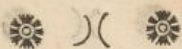
IOANNES CHRISTIANVS
SENCKENBERG,

de cuius ingenio & doctrina bene ominamur, & hic pro more vitae eius curriculum, quod & ex sua parte spem hanc confirmet, paucis atteximus. Francofurtum ad Moenum eruditissimorum virorum haud infœcunda mater eum in sinu suo genuit anno huius seculi septimo, mensis februarii die vigesimo octauo. Pater ei fuit primarius ciuitatis illius Physicus, *Ioannes Hartmannus Senckenberg*, consummatae tum experientiae tum do-

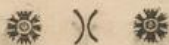
ctrinae

54
Strinae medicus, quem cum magno aegrotantium desiderio trigessimus huius seculi annus e viuentium coetu furripuit. Mater *Maria Margareta*, *Antonii Raumburgerii* I. V. D. & publicis ciuitatis negotiis expediundis praefecti, vulgo *Stadtschreiber*, filia, intemeratae fidei & pietatis matrona etiamnunc superstes in prole tam laetis auspiciis efflorescente vero perfruitur fortunatae matris solatio. Aetate iam iuuenili, quam fidelissima scholarum disciplina excoluit, studium optimi Parentis amplexus, manumque paternam, quae ipsa duceret, exosculatus est. Magnae tam tenerae menti illecebrae fuerunt, amoenissimam spectare tot plantarum varietatem, quae circa illam urbem laeto hortorum prouentu germinant. Igitur tum temporis maxime Botanicas delicias sectatus est, nec datur alia medicinae pars, quae in isthoc vigore sensuum & inter illa promptissima memoriae praesidia felicius a iuuenibus excolitur. Nec tamen in his substitit solertissimi parentis cura, quamuis inter tot alias grauissimi muneris occupationes diuisa. Suggestit crescenti aetati & per regulas & per exempla, quae omnem medicinam illustrarent, & nouas continuandae industriae faces in animo filii accenderent. Inter haec noster humanitatis & philosophiae studia sub Rectore & Collegis Gymnasii patrii cum laude absoluit. Quae studia emensus autumnus anni 1726. Laubacum se contulit, experientissimi agnati sui, *Io. Iacobi Reichii*, illustrissimorum Comitum illic locorum Archiatri fide & institutione vsurus. Suppeditauit integerrimus vir ex penu locupletissimarum obseruationum tum physici tum medici argumenti, quae noster per annum fere alacri ingenio comprehenderet. Post reditum in patriam

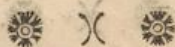
triam accessit Anatomica & Chirurgica Institutio excellentissimi viri, *Ioannis Michaelis Büttneri*, nunc primarii Physici Francofurtensis, nec minus exalciata opera Physici ibidem ordinarii celeberrimi *Ioannis Iacobi Grambsii*, cui in Anatome practica & cognitione materiae medicae insignem profectuum suorum partem tribuit Candidatus noster. Quid de parente addam, cuius palam est non quieturas fuisse operas in adolescente, quas in puero cum voluptate collocarat. Haec per triennium noster egit, vicinasque regiones crebro peragrauit, ad aerem aquas naturas moresque hominum attendit, triplicesque naturae opes, & quae alia medico vsui commoda videbantur, cum industria & pro viribus aetatis excussit. In qua studiorum maturitate cum annorum viginti trium esset, Academiam Halensem petiit anno 1730. & per biennium grande illud medicinae decus, illustrem *Fridericum Hoffmannum* in physicis & praxi medica audiuit, pariterque professores alios eximiae famae, *Michaelem Alberti* in omni medicinae parte, *Ioannem Iunckerum* in Chemia & materia medica & praxi clinica, *Io. Henr. Bassium* in Chirurgia Anatomia & arte obstetricia assidue sectatus est. Atque vt horum omnium ita maxime laudatissimi *Iunckeri* beneuolentiam erga se extollit. Accidit sub finem anni 1731, vt aduersae valetudinis causa Halam venerit vir perillustis *Rudolphus Antonius ab Heringen*, Dominus Mehrlae Keulae Bouentae, Serenissimi Principis Saxonis Gothani consiliarius secretior & ad comitia nomine Ducatum Gothani & Altenburgici ablegatus. Is sibi nostrum in itinere comitem ac medicum delegit, secumque postea habuit Mehrlae & Erfurti, vbi

vbi celeberrimi consilarii & Professoris *Hermanni Pauli Iuchii* amore frui Candidato nostro licuit, qui post reparatam perillustres Viri valetudinem in patriam rediit ad medicinam faciendam. Anno 1735. trans Rhenum, vt latentes ibi naturae diuitias scrutaretur, comitatus est amantissimum fratrem suum *Henricum Christianum Senckenbergium*, quem Consiliarium regium & Professore iurium ordinarium haec colit academia nostra, tunc Consiliarium Rhengraucum. Atque illo tempore noster ad aulam illustrissimae comitis viduae *Ludouicae*, natae Comitis Nassouiae, post fata *Caroli* Dhunae Kyrburgique Wildgrauii terras illa illustrissimae prolis nomine regentis secessit, multisque aegris & inter hos praecipuae dignitatis viris arte sua consuluit. Redditus denuo penatibus suis sine partium studio sine vanae gloriae cupidine Deo aegrisque seruire perrexit, & ne illotas manus sacris medicinae intulisse videretur, adquisitam tot annis scientiam suam examini ordinis Medici in hac Academia Georgia Augusta submittere honoresque & privilegia ac iura doctoris medici petere voluit. Haud refragari tam iusto petito licuit, nec peractis examimbus dubitare, quin in dignum & bene merentem haec academicorum honorum praemia caderent, quae illi proinde totius collegii medici consensu decreta in solemni illa panegyri, quae die XVIII. huius mensis instat, bono cum Deo conferam. Ipse vero vt reliqua, quae sui muneris sunt, expleat, disputationem inauguralem de *Lilii conuallium eiusque inprimis baccae viribus* conscriptam die IV. huius mensis eruditorum exponet placidae disquisitioni, ac sine praefide defendet, & rem omnem sermone de *pietate medici* ordietur. Cui vt

X

prae.

praesentiam suam ac beneuolas aures commodare ve-
lint, *Magnificum Academiae Commissarium, Illustrissimos*
S. R. I. Comites, grauissimos Academiae procures, Hospites
omnium ordinum ac dignitatum honoratissimos Civesque Aca-
demiae generosissimos nobilissimisque obseruanter & per-
humaniter inuito, P. P. die III. Septembr. A. O. R.
CIO IO CC XXXVII,

58

FRATRI SUAVISSIMO
JOANNI CHRISTIANO
SENCKENBERG,
S. D. P.

HENR. CHRIRTIANVS SENCKENBERG

Qui ab ineunte ætate, omnibus iis, quæ **TIBI** fausta feliciaque contigerunt, **MI FRATER!** haud secus, ac meis, gaudio affici solitus sum, non possum non, in præsens **TIBI** novos honores gratulari, pro quibus rite, & ex more majorum obtinendis, consuetam pugnam hac luce inis. Dedisti amori in me **Tuo**, ut nostram, in qua mihi Jus profiteri contigit, Academiam, omnibus aliis, etiam Patriæ nostræ magis vicinis, & hanc dignitatem sponte offerentibus, præferres. Gratias ago vel hoc nomine, & ut albus hicce dies, per multa annorum spatia, semper candidior **TIBI** recurrat, apprecor. Neque vero eo modo ad huncce locum accedis, quo aliorum multi id hodie agere assolent, maturus hanc lauream, hæc decora ambivisti, quæ capere ante aliquot lustra licuisset. Ea fuit **B. PARENTIS** nostri institutio, cui plurima **Te** debere sponte fateris, quique ut Medicus esses, ante quam alii studiorum nomen capeffunt, effecit. Meruisse **Te** quæ mox conferentur decora, iudicium Honoratissimorum Collegarum meorum **AMPISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ** Professorum, satis sufficienti indicio est. Non nisi meritos admittere consuevit **GEORGIA AUGUSTA**, nec unquam ab hoc more recedet. Redibis ad communem **TIBI** mecum matrem
ho.

honoribus gravis, redibis omni exceptione majore virtutis eruditionisve testimonio munitus, succedes PATRENTI in stadio amplissimo, bene merebere de Patria & omnibus bonis. Eæ nimirum fuere B. PARENTIS, quem dixi, spes, quarum eum damnari fata noluere, ad meliorem vitam promotum. Est aliquid Medicum agere, si non eo modo agere velis, quo vulgus affolet. Longa experientia, multa assiduitate, ampla eruditione, insigni judicio hic opus. Tu, MI FRATER! præfiscine id dicere Fratri liceat, cuncta hæc unus ad Praxin, quam vocant, affers. Jungis propriæ longam B. Parentis Observationum seriem, quas partim vivus ore tradidit, partim pluribus voluminibus contextas reliquit. Assiduitatem & reliqua non prædico, partim ne modestiæ TUÆ sim gravis, partim ne TE prædicando, splendorem quasi genti nostræ, ex TUIS virtutibus conciliare velle videar. Accedit reliquis insignis pietas, omnibus certe utilis, imprimis vero Medico commendanda, qui sæpe in discrimine & animæ & corpori simul mederi debet & solet. Ita instructus, tene illud quod cepisti iter, atque ad Optima quævis, ex honoribus in TE conferendis, majores sume spiritus. Gratulor ego TE CIVITATI PATRIÆ, sed meam vicem simul ut doleam, concede, qui eo ipso illius diei dolores sentio, quo a TE denuo divelli necessum erit, cum negotia, ut domo diu absis, non permittant. Quam ægre feram illius diei tristitiam! sed hunc quidem lætitiæ dabimus, de tristibus vero tum cum advenerint, cogitare satius erit. Ita salve! Dab. prid. Non. Septembr.

M DCC XXXVII.

☼☼) (☼☼

30 694 996

Sk 14/345

Sammlung Senckenberg

*QVOD. FELIX. FAVSTVMQVE. ESSE. JVBEAT
SVPREMV. NVMEN*

AVCTORITATE. CAESAREAE. MAIESTATIS

CLEMENTISSIMIS. AVSPICIIS. ET. INDVLTV

SERENISSIMI. AC. POTENTISSIMI. PRINCIPIS. AC. DOMINI

D O M I N I

G E O R G I I. II

REGIS. MAGNAE. BRITANNIAE. FRANCIAE. ET. HIBERNIAE

D E F E N S O R I S. F I D E I

S. R. I. ARCHITHESAVRARI. ET. PRINCIPIS. ELECTORIS

DVCIS. BRVNSVICENSIS. ET. LVNEBVGENSIS

RECTORIS. ACADEMIAE. SVAE MAGNIFICENTISSIMI

DOMINI. NOSTRI. LONGE. CLEMENTISSIMI

MAGNIFICO ACADEMIAE PRORECTORE

IACOBO. WILHELMO. FEVERLINO

S. THEOLOGIAE. DOCTORE. ET. PROFESSORE. PRIMARIO

ECCLESIARVM. PER. DVCATVM. GOTTINGENSEM. SVPERINTENDENTE. GENERALI

E G O

GEORGIVS. GOTTLOB. RICHTER. D.

MAGNAE. BRITANNIAE. REGIS. ARCHIATER. ET. AVLAE. CONSILIARIVS

MEDICINAE. PROFESSOR. PRIMARIVS ET ORDINIS MEDICI H. T. DECANVS

ET. AD. HVNC. ACTVM. CONSTITVTVS. BRABEVTA

VIRVM. NOBILISSIMVM. ET. EXPERIENTISSIMVM

IOANNEM. CHRISTIANVM. SENCKENBERGIVM

FRANCOFVRTENSEM. AD. MOENVM

POST. EXHIBITA. PVBLICE. PRIVATIMQVE. ERVDITIONIS. SVAE. SPECIMINA

IN. TEMPLO. ACADEMIAE. GEORGIAE. AVGVSTAE

DIE. XVII. SEPT. CIOCCXXXVII.

POST. PERACTA. INAVGVRATIONIS. ACADEMIAE. SOLEMNIA

IN. MAGNA. TESTIVM. FREQVENTIA

MEDICINAE. DOCTOREM

RENVNCIAVI

DATO. HOC. PVBLICO. TESTIMONIO

AD. MAIOREM. NEGOTII. GESTI. FIDEM

SVB. SIGILLO. ORDINIS. MEDICI.

REGIS MAGNAE BRITANNIAE. FRANCIAE. ET HIBERNIAE
GEORGI II.

IACOBO. WILLELMO. FERDINANDO.

GEORGIVS. GOTTLOB. RICHTER. D.

IOANNEM. CHRISTIANUM. SENCKENBERGIUM

MEDICINAE DOCTOREM

Mexifce Domine Gf. Wsrie,
Mastriffim Comites,
Viri Summe Reuerendi,
Mastray, Consultiffimi,
Experiffimi,
Auriffimi,
Hujus Academiae Georgia
Augustae Professora,
Reliqui ve, quotquot ad estis,
orum Ordinum Auditorum
et Commencitorum ho-
noratiffimi!

Oraculacula habita
Gottiegw pro Cathedra
antequam Orpulationem
ex ordiner.

Non ex qua est, quae nris hodie
accidit, feliciter, cum hanc tuteitate Gmbergs Tac. Med.
conspiciat cathedram verba
faue datur pleniffimo
Auditorio, cupio me merito,
cum eruditionis meae tenui-
tatem respicio, percussit
claudens, ~~et erigit~~
dubitantem ven erigit
in spem prosperi successus
prosperitiam, quam ~~ex qua~~
~~debet facta ex qua debet~~
~~reuerentia et submissio~~
pro benignitate et humanitate
vestra, ~~facta in vitale~~
voluptas mihi, ~~de qua~~
facta in vitale, ~~de qua~~
quo quidem nomine, ~~de qua~~
quis possum agere meipsum.

~~Ne Vobis autem ~~divitiis~~ salu-~~
~~tionibus molestus, si in ambu-~~
~~gibus, liceat mihi, in ^{paucis} ~~divitiis~~~~
~~ex ~~statuto~~ ~~Academico~~ à~~
~~serenissimo atque Potentissimo~~
~~Regno Britannia Rege Jan-~~
~~cito, Sectionem usoniam~~
~~me habiturum de Pietate~~
~~Medici, antequam ad~~
~~audientiam atque~~
~~audientiam ^{Dactylonomus} Do-~~
~~minorum Constitutionum, qui~~
~~Oppressionem fertiorem~~
~~suscipere digni fuerint, ^{et dubia} ~~et~~~~
~~et objectiones, audientiam~~
~~et ^{et} ~~et~~ pateat accessus,~~
~~quibus Artibus ut animo~~
~~ambusque faveatis, est,~~
~~quod vos obsecro atque~~
~~obsecro.~~

+ A.O.O.H.

~~De~~ Medici actus Pietate
 monitum ab initio[†], à multo
 eam, ~~re non satis~~ ~~perfitata~~
 atque ~~determinata~~, si non
 plene nullam, saltem exi-
 quam valde esse contenti,
 hincque suspensum reddi Me-
 dicorum nomen, quonob-
 rem, ut quid veri quid
 falsi assertu huic insit
 clare determinari possit,
 ante omnia pietatis medici

~~substantiam circumstantiam~~ ~~inintendendum~~ ~~eam~~ ~~amplius~~
~~et~~ ~~capitulum~~ ~~vicari~~ ~~ut~~ ~~hanc~~ ~~in~~ ~~terram~~ ~~ipsa~~ ~~langue~~ ~~cum~~ ~~co~~ ~~incedam~~
An dicam, ^{hoc} ⁱⁿ ^{terram} ^{ipsa}
agit, capissim quasi mox
est visibilis, qua sensitati
profundia dominibus pinguenter.
Lucea inde via fluit cultus,
qui cum Deo, ^{cum} ^{spiritu} ^{est}
latet ^{est} ^{spiritum} ^{esse} ^{debe}
et conveniens, spiritualis
et intensus sit necesse
est, ~~et~~ ~~cum~~ ~~adversus~~,
quia mente nostra ejus
cognitione incipit, capi
nequit, sancto flectio
adorando, exactissimeque
submissio sub voluntatem
legisque ejus venerando, illi
Majestatem, quo ^{+ vultu} ^{placido} ^{et} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores}
accedat ~~officio~~ ^{tem} ^{vultu} ^{placido} ^{et} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores}, bonique
omnibus, instructis, quibus
ad ^{officium} ^{placido} ^{et} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores} ^{placido} ^{et} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores}
intelligit hic modus, ^{placido} ^{et} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores}
non esse naturae domum,
nisi quantum Deo placeat
ei concedere ^{in illam} ^{placido} ^{et} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores}, cui
ut Deum in libertate natus
est, libertate totum se subjicit,
in ~~opere~~ ^{quod} ^{regis} ^{episcopos} ^{naturae} ^{pastores} in ora.

, atque si conscientia cum
absolvat, ^{facili me} ~~atque~~ malivolus
homo non ^{facili} ~~guberna~~ fecer
~~animo~~, contentus
ipsum contentus.

inter homines quibus ~~facili~~

inter os regulos,

+ inter ~~se~~ ^{inter} in crassissimis er-
roribus, qui officio inter totum ~~horum~~ ^{totum}
creantur naturam Deam habent figne
~~et~~ ipso partes illas,

ta sua, ager pro pro posse
que ~~atque~~ sunt, eorum
Deo utique, gratoppe
^{et suum}
exiguer animum, si vitam
si mortem, agrotis deesse ve-
rit. Hæc rationalis
illi Religio et cultus
est, quem, qui deservit,
Medicorum, non possunt
non a ~~facili~~ ^{facili} ~~Atque~~ ^{facili}
præter, quia theoretici
~~de~~ in orbe ~~reperitur~~ ^{reperi}
vix possibile ^{est}, ~~et~~ cumque
fontem bonorum deest
laberant in tenebris mali-
tæque incidere, et sui
ipsum et aliorum debri-
mento; quales pro dolor!
magis numerum terra adurit
atque nostri Siches, qui
verum cordis theologiæ experi-
mentalem ~~Theologiæ~~ ^{re}
medicis non ~~officiis~~ ^{opipant} ~~necessari-~~
am ~~antem~~ ^{antem} ^{et} ^{it} ^{deum}
^{Dei sui} ~~videtur~~ volunt dominari, De-
venum
unquam ~~quasi~~ ^{re} ^{audere} de throno
sui ~~Schurband~~ ^{ex} ^{quo} ^{suus} ^{males} ^{qui} ^{loco} ^{pa-}
ritati spiritus, ^{mentis} ^{officiis} ^{et} ^{devo-}
vent ipsi ~~mentis~~ ^{mentis} ⁱⁿ ^{san-}
^{si} ^{corpus} ~~tempore~~ ^{morbi} ^{di}, à quibus

salutem expectant^{vell} idem effit,
atque vitam à mortuij Machiavelli m. sic
petit. Habent L. qui deum sub se,
ut eo facilius fallant atq
an emungant in cantu,
externam religionis speciem,
ceremoniasque ~~colunt~~ ~~ab~~
~~ferunt~~ reverentia habent,
quos vero sine cultu ~~interior~~
interio Dei Amore ~~in~~ ⁱⁿ proprio
proximi amore vana esse
per se clarum est. ~~in~~
~~tenet~~ ~~quidam~~ Multo
aliter se habet externus
boni mundi ~~cultus~~ ^{cultus} religio,
ita quippe comparatur, ut
ubique de unica vera consi-
deratione in Deum testimonium
perhibeat, ut vita verbis
et factis nihil sibi fimen
intelligatur, sed omnem homi-
nem in Deum omnis boni
autorem transsem, quem
super omnia venerari sinit
ei adaptat, est; sicque n. s. at
vera fidei luce ut et
alii allucinetur ad eandem
spiritus libertatem at beati-
tatem in Deo esse possi-
deant. Atque finis huius

+ cui servit maxima ei
libertas est

si servire a quibus videri possint
ceremoniae, in quibus
in locis et temporibus provide
utitur, quo prolat
animos ad ~~verum~~ ^{superiorem} Dei cultum
in spiritu perducant ~~scilicet~~

quatenus ~~propter~~ ^{propter} videtur, illis soli videtur. Ex cere-

+ nam et hic celestium esse
quod videtur, ^{scilicet}

monis, religionibus externis
cultum ~~hunc~~ ^{hunc} Equidem hunc
scopus maxime fovet, scilicet
libertate ea qua servatur
religionis naturam esse o-

mnem per est, suam, ^{ut} ~~scilicet~~
nomen addicit. Atque

ita ~~magis~~ ^{magis} ~~ut~~ ^{ut} pote-
nt dicere ~~unum~~ ^{unum}, nullam

et omnem religionem, una
quidem necessarium ~~est~~ ^{est}

religionem spiritus; nullam,
dum quod externus cultum

~~Dei cultus~~ ^{Dei cultus} ita fuerit ac si
nulla ^{esset}, omnesque

suas ~~esse~~ ^{esse}, diversissimis
hinc orbis religionibus

asscriptis; omnem, dum, et
omnibus optimum quodque

adoptat, ~~nam~~ ^{nam} ex ^{ut} ~~ut~~
orbe mortali ^{hinc} ~~hinc~~ ^{officiis}

De Religione. ~~Magis~~ ^{Magis} quae
motu prolati sunt naturae

Dei et nostri ^{quae} ~~quae~~
time representant, non erit

~~ut~~ ^{ut} ~~ut~~ ^{ut}

nulli se similiter subiicit, ^{scilicet}

+ vere piis et non fessis,

ex ordine Theologorum à Deo
creditorum, sanctorum ve
quicumque, qui mihi. tibi. et
meam ~~salutem~~ ~~pro~~ ~~reuerentiam~~
~~confirmare~~ ~~de~~ ~~no~~ ~~verbo~~ ~~divi.~~
no ~~allatorem~~ ^{ultra modum} ~~in~~ ~~pro-~~
nunciet, aut me ~~pro~~ ~~la~~ ~~sa~~ ~~batur~~
in ~~alio~~ ~~genere~~ ~~unus~~ ~~est~~;
quod, si ita, ut confesso ha
beat, ceteros quibus vult
Dicitur est, quibus ~~de~~ ^{de} ~~pro~~ ~~fectu~~
gratia et celestia insuper
haberi ~~se~~ ^{unica} ~~voluptas~~ ~~est~~,
quibus propria gloria non Dei,
terrena possessio, non animarum salus
~~non~~ ~~est~~ ^{lucrum} ~~est~~, ⁽⁺⁾ ^{tam} ^{certis} ^{curandis} ⁽⁺⁾ ^{qui} ^{ita} ^{Deo} ^{colunt}
Letum enim ~~est~~ ^{est} ^{ne} ^{Diabolus} ^{offer-}
quam, ~~secundum~~ ^{bonorum} ^{est}
Pontificem cum, ex pelvi
~~fulgur~~ ~~emittit~~ ^{fulgura},
~~propter~~ ~~enim~~ ~~contra~~ ~~hominum~~ ~~maledicia~~ ~~omnes~~ ~~injuria~~
~~utitur~~ ~~enim~~ ~~ad~~ ~~officiu~~
fante se per se ipsam defendit.
Sed quid ~~est~~ ^{hoc} ~~et~~ ~~hij~~ ~~ne~~ ~~est~~
~~et~~ ~~Georgii~~ ~~Georgii~~ ~~nostrum~~
Thynsa optimorum quosque
elegantissimum sacrorum doctores,
et illos plane ignoret?
Sequitur jam alterum Tri
butionis meae membrum de
Dietate Meis in se ipsum, + uti et testis,
fluat potissimum, ex primo
capite, cum venis Dei Timor

omnis sapientiae, bonique
~~omni~~ virtutum fit et com-
plementum. Petat autem
A Deo, ^{autem} lumen et
boni omnis auctori, cum in
se^{ipso} nihil boni et laus natu-
ra sua se continere certissi-
me sciat, sapientiam qua
se totum ei subiicendo
quibusque in vitali huius
causis, ^{petit} sapientiam coelestem,
qua mentem illuminat
divino lumine, qua recte
viam recte sepe ostendit
atque ad divina voluntas.
Iam componat monstrum
~~viam~~, ut ipse tam spiritus
quam corpus sanus sit,
atque vix habilis infirmi-
tate, alioque faciendo.
Spiritus enim Dei energia
vivatur, cuncta à Deo

men, quod scias et quieto
animo accipias, ^{scias est} cognoscendi
^{constantia et deceleritate}
atque agendi, potest offensus,
aure sui intellectus omnia
percrutat, atque ^{cuncta} quae suscipit
~~omni~~, bene educt. Hic
^{propterea} cum ^{propterea} idem sit in dote
Spiritus qui et atque lucida, nullis

+ ~~compositus et inconstans~~

Spiritus ego -

Spiritus qui et atque lucida, nullis

Testimonium ceptum mei examini
tractat de Medici Ricchi
in aliis homines, qui
aut Agri, aut Medici
sunt. Quocumque enim
de quibus agitur primus est
Agri sunt illi qui ad morbos
eum et corporis debellen-
dos Medici ~~appropinquare~~ in di-
gant; pauci enim sunt
qui ~~per~~ vitae et sanitatis
conscienter viventes, ~~et~~
hucque prope dicatis medica-
rum consilio ad provocan-
dum morbos, ut defini-
ant. Ab hisce vero nihil
aliud expectari posse, quam
quod Agri profectum valent,
bene persequens, in eo omni
est ut humaniter, ut Chi-
stianus Religio foveat
humanitatem, virtutem ~~et~~ ^{virtutem}
quid enim ^{hic} aliud est Me-
dicus, quam quotidianis
atque ~~et~~ ^{et} continuum
~~et~~ amoris, et ~~et~~ bonitatis
justitiaeque, ex prospectu legis
divinae, ^{promoveret} ex existens in
bono ^{infernum} ~~et~~ ^{promoveret}.
Ante omnia Laticatio se
maxime, ut et ipsa agrestis
in se paucitas facile possit
grosire, fereque lenitate

duritiem eorum emollire.
 Verborum porro erga eos utique
 decenti ornatu, compositis
 que ad decorem regulis moribus,
 in naturas eorum, ^{sedulo} inquirat,
 omni indulgentia relictis,
 eorum perdisit, ex regulis
 artis medicalis de agnitione
 constitutione ^{dispositione ad morbos,} morborum
 genio, eorumque functione
~~namque~~ nobis probe per-
 tactis salubriter fecit ius-
 ticiam; Dicit enim non
 potest quantum in animis
 hominum variandis atque
 ordinandis, valeat verborum
 lenitas et gravitas, amice
 temperamento conjunctae,
 quibus praesen medico fuisse
 necessarium ut confidenter
 erga sese excitet agerem,
 non tam sui ipsius quam
 illorum causa ^{et} comparat,
 quo consentias in medica-
 menta animus, eaque in tunc
 fide sua, quictas saepe
 optima plectus, ~~medicamentis~~
~~consuetudine~~ officinam ~~et~~ ^{et} iuret
 atque arguat. Docet affectu
 regis veritatem quotidiana

+ ut animi meum facilius
 iurare valeat

^{operante}
+ ~~operante~~ necessitate
~~clara~~

+ nec temere, nec timide agens,
sed prout quae res exigit.

cum morbis astantibus,

experientia, dum prosperum
videas men in deterius
omnia bonis licet adhi-
bitis ^{ex nihilo regula} ~~pharmacis~~, cum me-
dicus vel ~~neglexit~~ vel non
^{potest} extirpare ex agni
animo, ~~consequenter~~ in sese
suaque medelam ad vesper
imaginer, quae alteram
~~agere~~ ^{illi} creant morbum.
Ex facis hoc pacto principis
sanas, sanitatem aliorum
facilem reparare idoneus
natus est Medicus, + ~~at~~
At cum agni vel d'oriter
vel pauperis fuit, de pietatis
in utrumque usu haud quoque
recte quaeritur. Divitibus
autem et potentibus cum
possessio ~~animo~~ visibilis super
spirituelia bona visere et for-
dex feriat, ^{inque} ~~et~~ glorie ^{un} ~~est~~
transfert, quo fit in et fan-
tatem spiritus et corporis
prospiciant, indeque perden-
tem vitam felicitatem; hisce
cum morbis astantibus, ~~omni deposito timore hu-~~
~~mans~~ ~~et~~, cum ~~Deum~~
~~super omnia dominant~~,
inducit restitutionem im-
possibilem esse, quam subin-
de posuerat contra Deum
et naturae rationem et

+ deputationem eff
(H)et libenter, ab omni rebus,

in divitibus orbis cherum,
exempta in sermone,
atque ^{et} ~~stagnans~~ ^{bonis} ~~rebus~~
~~non~~ ^{et} ~~stagnans~~ ^{bonis} ~~rebus~~
~~non~~ ^{et} ~~stagnans~~ ^{bonis} ~~rebus~~
nam, quae ~~non~~ ^{et} ~~stagnans~~ ^{bonis} ~~rebus~~
capit ullo, nec edere cete-
rogam ~~temporum~~ ^{temporum} omni-
um ~~temporum~~ ^{temporum} ~~absumptis~~
deperit, quibus ~~solis~~ ^{solis}
victit ~~an~~ ^{an} ~~infirmitate~~ ^{infirmitate} in
vivam Dei filiis. et
Locus novus, quem adifi-
cari in transitu per vitam
hanc omnibus primus esto
fuit.

Protes agnos, re quaque Medico
est cum aliis ~~et~~ ^{et} ~~Medico~~ ^{Medico}
nam facitibus ~~bonumque~~ ^{bonumque}
in ~~rebus~~ ^{rebus} ~~et~~ ^{et} ~~rebus~~ ^{rebus}

alacritatem, ~~an~~ ^{an} ~~invidiam~~ ^{invidiam}, familiarem

aliter ~~et~~ ^{et} ~~proh dolor~~ ^{proh dolor}, et ~~an~~ ^{an} ~~indemium~~ ^{indemium} quod ~~medicis~~ ^{medicis}
morbum, avontianque ~~proh~~ ^{proh}
a se ~~habebit~~ ^{habebit} abesse, quo ~~vires~~ ^{vires}

experientia ~~opetrice~~ ^{opetrice} a ~~Deo~~ ^{Deo} ~~impetitor~~ ^{impetitor} ~~conjugare~~ ^{conjugare}

per amice conjugare
atque ~~comunicati~~ ^{comunicati} ~~confilij~~ ^{confilij}
suadere optima quae ~~vix~~ ^{vix}
laborantibus ~~possint~~ ^{possint}

Et quia ~~Artis~~ ^{Artis} ~~causae~~ ^{causae} ~~est~~ ^{est}
~~latissimae~~ ^{latissimae}, innumerisque
oper est ~~experimentis~~ ^{experimentis}, quae

siue ~~admodum~~ ^{admodum} ~~difficilis~~ ^{difficilis}, siue ~~felluam~~ ^{felluam} at ~~periculosa~~ ^{periculosa}
esse solent, ita ut ~~omnium~~ ^{omnium}
mor-

talium diligentia exau-
 riri nequeant; ea in Medicorum collegarum
~~est~~ est moderatione, at
 meliora et certiora non
 sperantes, hanc, quam et aliorum
 arti non adscriptos, libenter
 audiat, ad se emendandos
 proximique salutem pro-
 movere. Si autem ipse
 quidem rem
~~proprium~~ experientia ~~adhibet~~
 fuerit instructior, illam
 absque arrogantia propo-
 nit, et artis limites et
 specificationis tenuitatem
 semper ob oculos habens,
 quae nisi a Deo, omni boni
 tutoris, ^{regit} semper aximentum,
 non possunt non ubique
 esse imitae. Minister
 Medicorum ita praeest,
 ut animos factaque eorum
~~lectos~~ ^{in pectore} ~~quodlibet~~ ^{in pectore}
 amoris et comitatus, valores
 emendationis, sibi subiciat,
 quo et in hunc omnem injus-
 tiam ^{valeat} extinguat. Praecipue
 autem sedulo curat artibus
~~et~~ veteribus, reopolis
 et pharmacopaeam alere

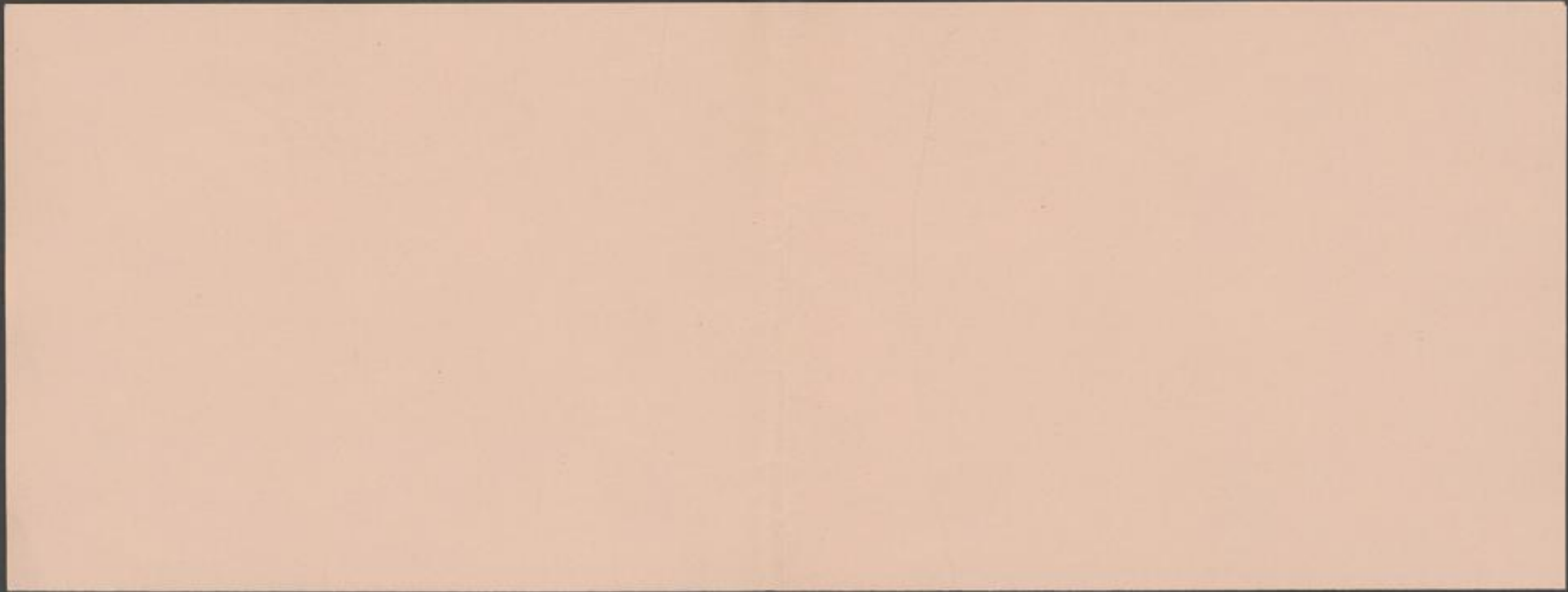
+ captem diu mentem off. caeteraque
ad debere ~~etiam~~ omnino velot
exclusis aborari.

Itaque parum,

fraudes, qui subinde non
recenter ~~in~~ in musici animi
bonis rem etque ambulationis
avantibus et voluptatibus
pabulis ad illam indul-
gentiam sollicitum; probe
enim novit, capi: dicamque
~~hanc~~ ^{istam} intentam, ~~fructum~~
pergruam, tenoque alli-
gem fructum, qui cum ad
milia creatur ~~fructus~~ non
potest non in ~~fructu~~ ^{temeris} infer-
nam asqueque in vicin-
iam ~~fructus~~ ^{propter} datur
perpetuos errores, infinitas
vnum fatigationes, ab
desideriorum frustrationes
datur nihil. Quisquis
ergo semper facit, Deus videret
ent!

von
in
dul-
be
enque
li-
ad
Tilburg
in
für
er
by
ky
ing
fex

71
Concept seiner
Disputation - Rede
"Oratio de medici pietate"

Maggio 25

Magnifice Academiae
 Commissarie,
 Illustrissimi Comites,
 Viri summe Reverendi, Illustres,
 Consultissimi, Experientissimi,
 Amplissimi, Academiae
 Rujes Professores
 omnium Ordinum,
 Reliquive, quotquot adestis,
 pro sua quisque dignitate,
 Auditores honoratissimi!

Non levis audacia est, Illu-
 stem huncce, in quo me
 positum video locum, con-
 scendere. Exponimus enim nos
 nostraque studia obtulimus omnium,
 qui in hac Academia bonas
 litteras colunt. Hi ex hoc actu,

2
sive bene sive male res esse-
rit, de vitæ in studiis actæ
ratione judicabant, neque cur
id faciant ratio deest. Aggredi
tamen juvat periculi plenum
negotium, non ea certe mente,
ac si Vos, AUDITORES OMNES
MEI ORDINEM HONORATIS.
F. M. J., emendationis alicujus, à
qua jactatione ~~tangit~~ ~~absorbet~~
longissime absun, testes cire
vellem, verum potius, ut con-
fucto mori deesse me noluisse,
cognoscatis. Vitam egi hacten-
us plane practicam, et
licet à Theoria, quam vocat,
nunquam penitus recesserim,
defuit tamen illa continua exer-
citatio, quæ aliis hic presidio
esse solet. Nihil ergo est, quod

à me exspectetis, bonorum Virorum
 autem officium præstabitis, si,
 qualiacunque demum sint mea,
 benignas præbeat is aures, atque
 humanitate vestra, tenuitatem in
 dicendo meam, sublevetis. Ut
 autem ad rem ipsam accedam,
 statuta, quemvis cathedram
 pro gradu conferentem, ante-
 quam conflictus initium fiat,
 lectione cursoria profectus suos
 ostendere, jubent, cui mori
 ego satisfactorius delegi thema:

De Pietate Medici.

De Medici acturo Pietate,
 monendum ab initio, ~~ADDITUM~~
~~ANNUM CRISTIANUM MDCC~~
~~MDCCCLXXI~~, à multis eam,

si non plane nullam, saltem
 exiguum valde esse contendere,
 hincque suspectum reddi Me-
 dicorum nomen, quamobrem,
 ut, quid veri, quid falsi asser-
 to huic insit, clare determi-
 nari possit, ante omnia
 Pietatis Medici suppeditan-
 da est Definitio. Est autem
 Pietas Medici, uti omnium
 mortalium, quia pietas ad o-
 mnes pertinet, Virtus illum or-
 nans, seu Studium assiduum
 se suasque actiones omnes ad veram
 DEI notitiam et cultum,
 suique ipsius et aliorum homi-
 num felicitatem veram diri-
 gendi, et eam quidem praecipue
 respiciendo artem, finemque, cui
 sese prae alijs addixit. Verstatetur

79
ergo Pietas Medici in Objecto tri-
plici, hincque in tua praesente
se resolvit capita Tractatio mea,
quoniam primum agit de pietate
in Deum,
alterum de Pietate in se ipsum,
tertium de Pietate in alios ho-
mines.

Primum caput considerat Pie-
tatem Medici in Deum. No-
sciendum vero Deum esse, si nite-
eum colere velimus, res ipsa lo-
quitur, adeoque vera Dei co-
gnitio primario requiritur. Deus
est omnium rerum, tam oculis no-
stris visibilem quam invisibilem
Dominus, creator, conservator et
restaurator, ultra quam capere
potest ulla mens humana, sapiens
potens, felix, iustus, amans, et, si
qui sunt alii perfectionem radicant.

tes tituli. Haec in Deo perfectionum
abyssus plenam spiritui nostro non
concedit cognitionem, nobis ta-
men sufficientem ipse prospexit,
dum et imaginem suam nobis
indidit, et totam naturam ex-
ternam de se loquentem fecit,
inque manus nostras dedit San-
ctorum de se à viva experien-
tia desumpta testimonia scri-
ptis consignata, postquam Dei
in nobis oraculum propter labem
nostram non ita, ut decebat,
audiri fuit solitum. Hisce con-
vincitur Deum esse, quo carere
nequeat, cum ipse summum Me-
dicum egerit omnium lapsorum,
quos à morbis spiritus et corporis cun-
ctis vult liberatos, atque conve-
nientissima et maxime aduquata
ius tollendis remedia praescripsit in

75
in Filio suo, vera vitae arbore,
servatore omnium, qui in terra,
carne indutus, dictos morbos nostros,
agendo et patiendo, sustinendo et
abstinendo, efficacissime profliga-
vit, atque extra quem unum,
ejusque ordinem, salus nulla est,
sicque ipsa operum communione
eum, incendi necesse est ad amici-
tiam cum eo ineundam, cujus
vicarium, ut ita dicam, hoc in
orbe agit, cujusque quasi manus
est visibilis, qua sanitatis pra-
sidia porrigantur hominibus.
Prima inde via fluit cultus,
qui, cum Deo ceu Patri spiri-
tuum esse debeat convenienter,
spiritualis et internus sit, necesse
est, cum, quia mente nostra
ejus immensitas capi nequit, sancto
silentio adorando, exactissimaeque

8
sub voluntatem legesque ejus
submissione venerando illius Ma-
jestatem, quo vere Philosophus
Deo aequalis, ejusque naturae
particeps evadat, bonisque omnibus
tam voluntatis quam intellectus
instruatur, quibus ad officium
suum exequendum opus fuerit.
Intelligit hic medicus prudens,
se non esse naturae dominum,
nisi quantum Deo placeat ei
concedere in illam potestatis,
cui, ut Deus liberrima mens
est, liberrime totum se subjicit
quoad regimen in creata sua,
agens pro posse quae Artis sunt,
eventum Deo relinquens, grato
et sereno excipiens animo, si vitam,
si mortem aegroto decreverit,
atque si conscientia eum absolvat,
facillime

76
faulſtyme malevolorum hominum ju-
dicia feras, contemnendo ipſum con-
temptum. Haec rationalis illi Re-
ligio et cultus eſt, quem qui de-
ſerunt Medicorum, non poſſunt
non Athei fieri practici, quia
theoreticos in orbe repeniri vix poſ-
ſibile eſt, cumque fontem bonorum
deſpectui habeant, in tenebras
malitiamque incidere, et ~~ſe~~ ſui ipſo-
rum et aliorum detrimento; quales,
proh dolor! magno numero terra
aluit inter omnes populos, alitque
noſtris diebus, qui veram cordis Theo-
logiam experimentalem medico non
neceſſariam opinantes, incidunt in-
torum in craſſiſſimum errorem, quo
efficiente totam viſibilem creatam
naturam Deum habeant, ſequē
ipſos partes illius, qui itidem naturae,

Dei sui, videri voluit domini,
 Deum verum de throno suo detur-
 bare audentes, qui loco puritatis
 spiritus, ex genio suo malo, scelen-
 bus se debuerunt, ipsi, si mentem
 respicias, insani, si corpus, mor-
 bidi, à quibus salutem expectare
 velle, videm esset, atque vitam
 à mortuis petere. Habent hi
 quidem Machiavelli Medici, sub-
 inde, ut eo facilius fallant atque
 ore emungant incautos, exter-
 nam religionis speciem, ceremoni-
 asque reverenter habent, quas
 vero sine interno Dei timore,
 iustoque proximi amore vanasse,
 per se clarum est. Multo aliter
 se habet externus boni Medici
 cultus, ita quippe comparatus,
 ut ubique de unica vera cordis reli-
 gione

77
gione in Deum testimonium perhibe-
at, ut vita, verbi et facti nihil
sibi sumere intelligatur, sed omnem
honorem in Deum, omnis boni
auctorem transferre, quem super
omnia venerari summa ei volu-
ptas, cui servire maxima ei liber-
tas est; sicque radiat verae fidei
lucē, ut et alii alliciantur
ad eandem spiritus beatitatem in
Deo possidendam. Atque fini
huic si servire apud nudes possint
ceremoniae, iis quoque in loco et
tempore provide utitur, quo pau-
latim animos ad supremum Dei
cultum in spiritu perducatur, eique,
quantum sua ope valet efficere,
illos soli vindicet. Ex ceremoniis,
religionibusque externis eligit, nam
et hic Eclecticum esse quid vetat?
talem, quae huic scopo maxime

fauceat, illique, libertate ea, qua,
 secundum religionis naturam esse
 omnes par est, suum, ut mos fert,
 nomen addicit. Atque ita Me-
 dicus jure poterit dici habere
 unam, nullam et omnem re-
 ligionem; Unam quidem, necessa-
 riam religionem spiritus; Nullam,
 dum quoad eternum cultum
 nulli se serviliter subicit, atque,
 Dei exemplo, ita se gerit, ac si
 nulla existeret, omnibusque praestet
 prodesse, diversissimis licet orbis
 religionibus adscriptis; Omnem,
 dum pariter ex omnibus optimum
 quodque adoptat, nemini, de reli-
 quo ~~ex orbe universo~~ mortalium,
 ex orbe universo, sua negans officia.
 De Religione Medici vere pii et non
 superstitiosi, quae modo prolata sunt,
 natu-

ra Dei et nostra quam maxime
 respondent, nec venit ex ordine
 Theologorum à Deo emendatorum,
 pacificorumve quisquam, qui meditati-
 onem meam verbo divino ullo
 modo refragari pronunciet, aut
 me Μαλαβάρων ἐξ ἄλλο γένος
 accuset; quod, si ita, ut confido,
 habeat, ceteros, quibus venter
 Deus est, quibus de presentibus
 gaudere et caelestia insuper ha-
 bere unica voluptas, quibus propria
 gloria, non Dei, terrena possessio,
 non animarum salus, lucrum, qui ita
 est, tam censeo curandos, quam ^{seam} colunt,
 patrem eorum, summum Romano- ^{ne Dia-}
 rum Pontificem, cum bruta sua ^{volum}
 ex pelvi emittit fulgura; veritas ^{offen-}
 enim contra hominum mendacia ^{dant}
 omnesque injurias facile se per seipsam
 defendit. Sed quid hoc nomino,

94
cum Georgia nostra Augusta optimos
quosque eliget^{re} sacrorum Doctores,
illos ^{que} plane ignorat^{rarum decreverit}.

Sequitur jam alterum Tracta-
tionis meae membrum de Pietate
Medici in seipsum, fluens potis-
simum, uti et Tertium, ex
primo capite, cum verus Dei
timor omnis sapientiae bonique
initium sit et complementum.
A Deo autem, Latu luminum
et boni omnis Autore petit,
cum in se ipso nihil boni et lucis
natura sua se continere certissi-
me sciat, se totum ei subjicien-
do, quibuscunque in vitae hujus
casibus, petit, inquam, cele-
stem sapientiam, quae mentem
illuminet divino lumine, quae viam
rite sese ordinandi atque ad divina
voluntatem componendi monstrat,

15 79
ut ipse tam spiritu quam corpore sen-
sit, atque vere. habiliq; inservi-
endo, alioq; sanando. Spiritus
enim, Dei energia ordinatur,
cuncta à Dei manu, grato, sereno
et quieto animo accipiens, sanus est,
cognoscendi atque agendi constantia
et dexteritate potentissimus, acie
sui intellectus omnia penetrat,
atque cuncta, quæ suscipit, beate
illi cedunt. Spiritus ergo cum
probo proboque Medico semper idem
sit, indole quieta et laetida,
nullis affectuum turbis patens, qui
humores vel nimium coagulant vel
nimium solvant, qui solidas partes
vel nimis laxant vel nimis stringunt,
nullumque in reliquis diata partibus
vitium ab eo admittatur, liberque et
aquali sanguini per omnes partes

circulus servetur, corpore quoque
 sanus est, duris aptus ferendis,
 studiis rite colendis, artisque
 habitui acquiescendo recta cum
 ratione effectivo. Ornatus dicto
 modo divina harmonia, quam
 omnes homines coguntur vene-
 rari, non potest non homi-
 nibus esse charus, mererique
 applausum operibus suis debitum,
 quem vero, ut et sese totum
 Deo servatori, a quo profluit
 omne bonum, atque ad eundem
 quoque debet refluere, conse-
 crat. Quoad externum ha-
 bitum non splendidus nimis, non
 sordidus, comis omnibus, ita se ge-
 nit, ut ordinatum atque spirita-
 libus et caelestibus, non terrenis
 deditum, paucis contentum, hila-
 rem

litarem, sobrium, flagrantemque
ad officia salutaria omnibus prae-
standa, monstrant domus, vestes,
verba et actiones omnes. Sicque
ei datum est hoc jam in verbe
vivere vitam beatam.

Tertium caput mei exami-
nis tractat de Medici Pietate
in alios homines, qui aut ~~ae~~
Agni, aut Medici sunt, horum-
que Ministri. Agni, de quibus
aequum primo est, sunt illi,
qui ad morbos animi et corporis de-
bellandos Medico apprime indigent;
pauci enim sunt, qui vitae et sani-
tati convenienter viventes, huiusque
sopis dicatis Medicorum consilij
ad praecipuandos morbos uti defi-
derant. Ab hisse vero nihil aliud
expectari posse, quam quod aegri

18
proptare valent, bene perpendens,
in eos omni, ut humanitas, ut
Christiana Religio suadent,
homiletica virtute sese instruit.
Quid enim hic aliud est Medicina,
quam quotidianum atque conti-
nuum amoris, bonitatis, justitiae-
que, ex praescripto legum divi-
narum promanans exercitium,
in bono infirmorum promovendo?
Ante omnia Patientia se munit,
ut et ipse aegrotorum in se pecca-
tis facile possit ignoscere, suaque
lenitate duritiem eorum emolli-
re. Verborum porro erga eos utitur
decenti ornatu, compositisque
ad decori regulas moribus, in
naturas eorum sedulo inquirat,
omni indulgentia relationes eorum
percipit, ex Regulis Artis Medicae

87
87
14
de agrorum nativa constitutione,
dispositione ad morbos, morborum
genio, eorumque sanatione, rebus
probe pensatis, stabile fert iudi-
cium; Dici enim non potest,
quantum in animis hominum de-
vinciendis atque ordinandis, valeat
verborum lenitas et gravitas,
amico temperamento conjunctae,
quibus fuisse Medico summe ne-
cessarium, ut confidentiam erga
se excitet agrorum, non tam sui
ipsius, quam illorum causa, ut
nimirum facilius valeat juvare,
comparandam, quo consentiens in
medicamenta animus, eaque in-
trans fide sua, quietes speque ple-
nes optima, efficiam^{ca} juvet
atque augeat. Docet asserti-
hujus veritatem quotidiana experi-
entia, dum sapissime videas, nescire

in deterius omnia, bonis licet adhibitis ex methodi regula pharmacia, cum medicus vel neglexit, vel, obstante necessitate, non potuit extirpare ex acri animo conceptas in sese suamque melam adversas, imagines, quae alterum illi crearent morbum. Ex sanis hoc pacto principij sanas, sanitatem aliorum fractam reparare idoneus natus est Medicus, nec temere nec timide ageat, sed semper quae res exigat. At cum Egri vel divites vel pauperes sint, de pietatis in utroque usu hic quoque recte quaeritur. Divitibus autem et potentibus cum possessio visibilis saepe spiritualia bona vilescere et sordere faciat, inque gladium transeat, quo

quo sibi met sanitatem spiritus et corporis praesunt, indeque pendentem vitam felicitatem; hisce, cum morbis conflictantibus, omni deposito timore humano, indicabit restitutionem impossibilem esse, quam subinde posunt contra Dei et naturae ordinem, ex quo Medicina originem nacta est suam, pergen- do nempe vitij indulgere sui, quibus novam morborum causam indices sibi ingenerant, atque hac ratione Deum super omnia honorabit, utemque suam salutiferam, quae agens contra et praeter Medicinae potestatem, lucri in primis vitij causa, ludibrio exponitur, cui merito subjiciendus suo esset solus Medicus tam abjecto hostile in Deum et naturam agens animo. De

22
cetero cuique ex horum censu ho-
norem habebit debitum, nec
desinet unquam et in hocce
esse talij, qualem semper esse
in omnes Artij et Officii na-
tura postulant. Pauperes,
quorum pro ceteris curam De-
us habendam iussit, quosque,
quia auxilio maxime destituti
vivunt, attentius observandos
esse, res ipsa declarat, mayo-
rem in modum sibi commen-
datos habet, juratque consilio
et ope, nulla postea ratione
habita, quo imaginem DEI
eo referat exactius, atque ita
agendo magis fiat beatus. Nec
~~benedictio~~ Summi Numini deest
unquam in necessario victu et
amictu largiendo, non obstante ne-

Medici liberalitate, et si fieri pos-
 set talem egere, praestaret paupe-
 rem cum pauperibus esse, et pacem
 cum Deo, spiritusque bonis esse di-
 vitem, quam fugacibus bonis instru-
 ctissimum, divitibus orbis charum,
 egenisque immiseriordem, atque
 destitutum esse spiritibus bonis, quae
 sunt justitia et libertas ab omni
 malo, pax et laetitia sanctorum,
 nescius frangi casu ullo, nec edace
 ceteroquin terrenorum omnium,
 tempore, depasui, quibus aeterni-
 tatis cibis solis victitat crescitque
 in vivam Dei similitudinem homo
 novus, quem adificare in transitu
 per vitam hanc omnibus primas
 esto finis. Praeter aegros,
 res quoque Medico est cum aliis
 Medicinam fauentibus, horumque

Ministrij. Hic omnem animi
 elationem, invidiam, familiarem
 atias, proh dolor! et endemium
 quasi Medicus morbum, avaritiam
 que procul à se jubet abesse,
 quo vires experientia obstetric
 à Deo impetratas amice con-
 jungere, atque communicatij
 consiliij suadere optima quavis
 laborantibus possint. Et quia
 Artis campus latissime patet,
 innumerisque opus est experimen-
 tis, quæ sæpe admodum difficilia,
 sæpe fallacia et periculosa
 esse solent, ita ut omnium
 mortalium diligentia exhaustiri
 nequeant; ea in Medicos Colle-
 gæ est moderatione, ut meliora
 et certiora monstrantes tam
 hospes

hospes quam et alios arti non ad-
scriptos, libenter audiat, ad se em-
diendum, proximique salutem pro-
mouendam; Sin autem ipse qua-
dam rerum experientia fuerit
instructior, illam ingenue atque
sine arrogantia proponit, et artis
limites et suae scientiae tenuitatem
semper ob oculos habens, quae nisi
à Dei, omnis boni Tutoris, spiri-
tu semper animentur, non pos-
sunt non ubique esse irritae.

Ministri Medicorum ita praest,
ut animos factaque eorum, im-
perio suae pietatis, amoris et co-
mitatus, valore eruditionis, atque
in agendo dexteritatis, sibi subji-
ciat, quo et in hisce omnem in-
justitiam valeat extinguere.

Praecipue autem seculo cavet,
 artibus veteratorij rhopopola-
 rum et pharmacopoeorum alere
 fraudes, qui subinde non verentur
 Medici animum avaritiae et
 voluptatis pabulis ad illicitam
 indulgentiam sollicitare; probe
 enim novit, castam Deum
 mentem esse, casteque debere
 omnibus idolis exclusis adorari,
 cupidineraque istis intentam
 praegravare terraque alligare
 altiora spiritum, qui, cum ad meliora
 creatus sit, non potest non
 in terrenis deliciis infernum
 usquequaque invenire sibi
 parare, ubi praeter perpetuos er-
 rores, infinitas virium fatigatio-
 nes, atque desideriorum frustra-
 tiones.

tiones datur nihil. Quisquis
ergo seus facit, Deus vindex
erit!

Concept für
Curriculum vitae
1937

(mit handschriftlicher, lesbarer
Wiedergabe u. teilweiser
Übersetzung ins Deutsche)

Laburoluſ

Don S. m. f. p. m. i. m. l. - D. p. p. m. i. m. l. -
Gratthage. m. f. p. m. i. m. l.

exhibita
1825

Patria urbi est Francofurtum ad Moenum. Quot
me in hunc portum Anno 1707 p. 28 Februarii
Patre Dr. Joh. Wankel S. M. D. et Physico Privilegiato
Matre Mariae Margae, & Antonio Raminburgensi
Civitate patrum publicorum negotiorum rectoris
vulgo. Hartmanni dicti p. 10a.
Primis aetatis annis. (et ex parte p. 10a.) in
urbis natalis scholis in prioribus Gymnasioque fuit
et quia mature Medicinam ab illis stitit fueram
b. n. Parentis institutione p. 10a. a p. 10a. v. n. in
Civis initium fecit Botanicae quam in p. 10a. colebat
idoneumque propter amorem obiectum v. n. p. 10a.
lenae aetatis p. 10a. et diligentiam in p. 10a. in utilibus
quam aetatis ab in p. 10a. et lucris. p. 10a.
p. 10a. institutionum in p. 10a. p. 10a. per
regulas et exempla capiti convenientia, quae augenda
aetate augebat. Emancipatus diestione et fideli
institutione novam clarissimorum et doctissimorum,
Rectoris et Collegarum expressam Francofurtum ab p. 10a.
que in Universitatis stitit et p. 10a. p. 10a.
diti parentis in Medicinam haurientia tam p. 10a.
tica quam practica p. 10a. in patria Anatomica
ca et . . . et chirurgica instituto Excell. et p. 10a.
perissimum p. 10a. M. D. et Physici apud p. 10a.
Primarii ut et Dr. D. Jacobo Graubio p. 10a. p. 10a.
celeberrimi demonstratio Anatomica p. 10a. et materia
medica praelectio, patris regionumque vicinorum
crebro peractio, et aciem aquas locos, naturas vires
que hominum. triplicis de cetero naturae regum, p. 10a.
ros et quae in usum medicos accomoto p. 10a.
virescentia. Anno 1716 autumno Lauterum me
contuli ibique cum p. 10a. p. 10a. cum
apud Dr. D. Joh. Jac. Residuum p. 10a. hic
residuum Archiatrum, agnatum honoratissimum

Nachdem die Gesundheit des genannten hohen Herrn
wieder hergestellt war kehrte ich im Jahre 1732 heim und
betrieb dort Heilkunde. War ein Semester lang hielt ich mich
am Hofe der Wittve Ludovica des Wildgrafen Karl Schaun-
Ryburg auf, einer geborenen Gräfin von Nassau, indem ich mei-
nen dortin gerufenen älteren Bruder bepleitete. Da ich
mich auch dort der Heilkunde befliss mit vielen angesehenen
Personen in ärztlicher Bräder zu verknüpfen

Endlich wieder nach Hause gekehrt widmete ich mich wie-
der den selben Arbeiten wie vorher ~~und~~^{um} die Wahrheit in der Me-
dizin zu erkennen ohne eitel Ruhmsucht zufrieden damit mit
gutem Gewissen Gott zu dienen und dem Nächsten wirklich zu
nützen und nicht etwas besonderes oder noch mehr zu errei-
chen

Nur diesen Umständen mochte ich nicht mit Recht hören
dass ich in das Heiligtum der Medizin mit unansehenem Ein-
dring eingegriffen hätte da ich von der Jugend an dazu erzogen die
Grundlagen zur Praxis aus der Führung berühmter Aerzte gelegt hatte
und ~~zuvor~~^{zuvor} ~~den~~ ⁱⁿ ~~den~~ ^{den} Jahren bei Eltern eine genügende Reihe von
Jahren verbracht hatte. Dabei war es vor auf der akademischen
Bodengrad zu vergleichen, damit mir nicht die Selbstenheit ent-
sünde seine Kräfte zu verletzen, wenn er mir früher als billig
verliehen worden wäre. Nur aber, nachdem ich mich von diesem
Bedenken durch die Wohlthat der Zeit erlöst fühlte konnte ich mich
dem Mahnen meiner Freunde nicht länger widersetzen damit ich
noch mehr nützen könnte und der öffentlichen Meinung etwas bieten;
und deshalb ^{habe ich} den Titel eines Doctor auf vorgeschriebenem Wege
zu beantragen. Deshalb richtete ich an hoch Herron Professoren ---

Concept
der
Dissertation
1737

P. R. IMPERAT

IMPERE RESUBLICAE MOENIO-FRAN-

CIVITATIS

MAGISTRATVS

ILLVSTRIS SENATORVM ORDINIS

PRAETORIS

GENERA, INVERATVS, SEVOTIVS,

PRAETORIS, P. R. V. N. DEPENDARVM

MAGISTRATVS, INVERATVS, IN

DEPENDARVM ET PATRIVM

MAGISTRATVS CLARISSIMIS,

DIX. PRÆTORIS

DIX. CENSURARVM,

DIX. SENATORVM,

DIX. SYNDICATVS

DIX. REXATORVM,

~~Patronis~~~~Patronis~~~~Patronis~~~~Patronis~~submissis etiam veneratione perpetuum
prosequendis

Feliciter et obsequia!

N° 10

Ad vos DONANT PATRESQUE CONSERVAT, me
 primum omnium oravestem pater habet, dum
 ex de more Acaemicis ^{diapason}
~~hinc differtationem~~ ~~in~~ ~~mittit~~, ~~posque~~ ~~mutica~~
~~in~~ ~~plentium~~ ~~celebrationem~~ ~~in~~ ~~Antecessor~~
 Constat inter omnes urbes ~~in~~ ~~Antecessor~~
 vestri, ~~posque~~ ~~gentem~~ ~~a~~ ~~multis~~ ~~pro~~ ~~unij~~
 clementia ~~benignitate~~ ~~et~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 estis complaciti, qui et ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 damus, cum ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 sumbitur ~~foris~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 ego ~~pro~~ ~~vobis~~ ~~me~~ ~~debet~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 ingrat, anime ~~seffum~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 volui documentum, demisse ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 easdem, qua ~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 fronte ~~perpetua~~ ~~affectione~~, meque ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 dare, qui nihil aque in vobis habet, quam recte
 agere gratiam ~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 impetrat in omni ~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 ut sit imperio ~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 et perpetuo florent pietas, viget iustitia, sic
 in hac civitate ~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 et parentibus adit inconvulsa salus. Deinde,
 et vosmet ipsis ~~perpetua~~ ~~affectione~~ ~~in~~ ~~perpetua~~ ~~affectione~~
 ILLUSTRES DONANT
 NOBIS VESTROKVN

9
Cultor observantissimus
et chris. familiaris.

~~Johann~~
Johannes Christophorus Senckenberg
Moen - Francofurtanus.

Ad lect. I.

Stat per §1. 95
~~Monica~~ sa.

Euvopy in In. Titul.
 ad Capit. 1.

- §1. Lili pulchrum apud Antiquos etc.
 §2. Specimen illi nomen a nostris plantis in p. 15 stat.
 §3. Licet Lili minus a cernite f. utitur. Synonyma alia
 §4. Ratio cur in Titulo, in Historiis app. apparet.
 §5. Cypripedium fasciatus, etc.
 §6. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §7. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §8. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §9. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §10. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.

Ad lect. II.

Euvopy.

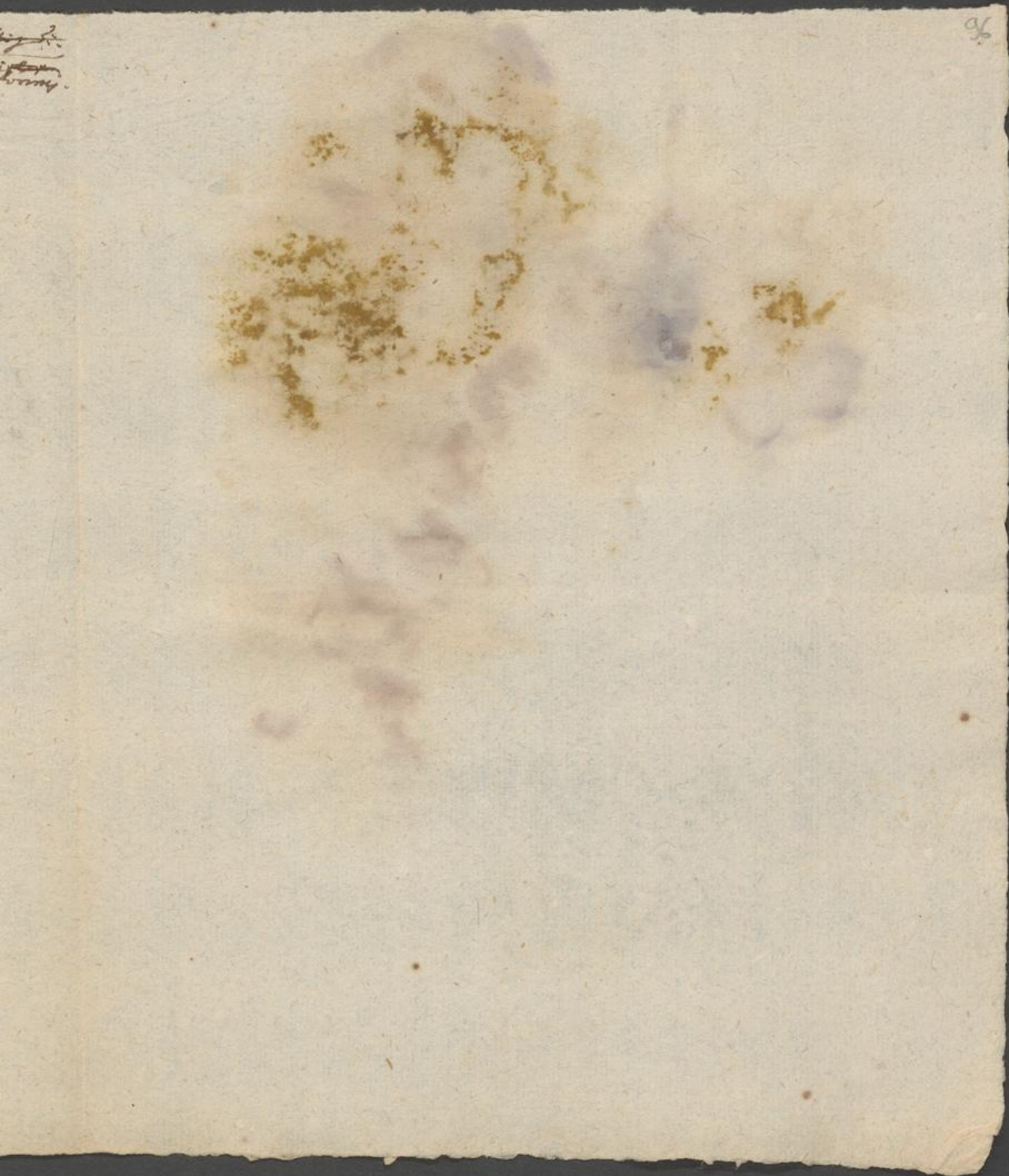
St. Gopater

- §1. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §2. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §3. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §4. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §5. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §6. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.

Ad lect. III.

Euvopy.

- §1. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §2. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §3. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §4. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §5. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §6. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §7. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §8. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.
 §9. Cypripedium fasciatus, etc. vocari p. 15.

Cuscuta australis nunc inquit d. C. G. G.
fructu, nunc inquit cum et die in
gr. glom. & arti in crum al propini em-
bunato. Valen

De RECTO 1.
nomine, ~~et~~ modo censendi. differens
Liti Convallens.

§ 1.
Lilium fuit nescitis stat quæ maxime in partibus
fuit latitum, dicunturque à Plinio majore L.
XXI. c. 5. hanc epim. superius nuncupator reser
vobilitate proximo. Addebat: carter epim. exi
mies, foliis striatis, et ab aegypciis in latitud. nec
paucal. sive liliantibus, affigere calathos, usque us
per ambr. labris, tenuique filo et penicillae, partibus
in media croci. Mythologi Junonia rosa auct,
quæ quædam illis ex fabulis ^{enim} et Junonis lacte
abentibus ~~illis~~ effusi et galaxia in coelo, et in
terris ex eo actis parte quæ colo delapsa est
Lilium natum habet ~~refertur~~ prohibetur,
quod is ~~fructu~~ celestibus ^{liti} natalis amoenitatem floris,
quæ nuncius omni ^{liti} blandit indicare voluit.
Licet enim ~~coeli~~ coeli foras. Lili et sperant in firmam tem
~~fulmineis~~ omnes plantas in ~~terra~~ ^{effuso} globi nostri
superficie germinantes plantas solum debent ~~adignas~~ ortum
et consuetudinem; in lili samen penicillae ~~vide~~
~~bapt~~ ~~coeli~~ ~~fructu~~ antiquitas depahent ^{liti} vnde ~~videbatur~~
nature artificium, quæ cupis intricate nigris, post
rosam, floris, ^{multis} antecellere.

Speciosa hoc nomine ^{plantae} ~~quae~~ ^{plurimae} quaque in ^{placata} ~~regibus~~ ^{regibus} ~~et~~ ^{et} ~~ex~~ ^{ex} ~~OHARA~~ ^{OHARA} ~~BAR~~ ^{BAR} ~~FE~~ ^{FE} ~~LSA~~ ^{LSA} ~~Hebar.~~ ^{Hebar.} ~~Marsalis~~ ^{Marsalis} ~~Castellani~~ ^{Castellani} ~~Mugellani~~ ^{Mugellani}
J. L. Rhyss. 36. liquet, licet incertum sit, quando ^{minimum} ~~et~~ ^{et} ~~primum~~ ^{primum} ~~ita~~ ^{ita} ~~vocari~~ ^{vocari} ~~inceperunt.~~ ^{inceperunt.} Et sane, si ~~et~~ ^{et} ~~plum~~ ^{plum} ~~lili~~ ^{lili} ~~magnitudine~~ ^{magnitudine} ~~denot,~~ ^{denot,} ~~nihil~~ ^{nihil} ~~est~~ ^{est} ~~ultra~~ ^{ultra} ~~quod~~ ^{quod} ~~non~~ ^{non} ~~possit~~ ^{possit} ~~per~~ ^{per} ~~illi~~ ^{illi} ~~per,~~ ^{per,} ~~finem~~ ^{finem} ~~et~~ ^{et} ~~plum~~ ^{plum}

[illegible]

~~(x) Klein lobens narn. flent, ^{plaus} Fl. p. 10. monst~~
~~(x) q. na fennia, pro fert puer q. fl. e. f. p. l. r. t. a. t. e. m.~~
~~primaria ab act. fuerit Anemone, Tunic. hortens.~~

(xx) / Anemone versif. et Hyacinthus orientalis, quantum
cultura ministerio videntur et plenitudine et
colorem myceli, ~~et~~ constat inter ocy.

(++)/ ~~pro~~ fuscum pro necessitate multiplicitate
~~inferior~~ inferior, inferior, inferior,

Testis in libro conuallium notabile est, quod permuta-
 meta evolet, et cum ^{hac} effectatur ~~the~~ ^{con uis} circum inter
 ipsum et alios plantis, ^{ex gr.} Arnicam schweden,
 Herum, Myosot, quibus fientis odor fuit na-
 nel, ^{indicatque ex alia} de pectore misela ^{et sui generis falsus}
~~fixus, et ob id~~ ^{videtur} uade in uosm plantis ^{et uosm hie}
^{fit} ~~deri uat~~, ^{Monet uer} ~~in uosm plantis~~ cui ^{partibus}
~~in hunc~~ ^{Simulacrit} ~~fientis~~ ^{et uosm hie} ~~fragrantiam~~ ^{lar ob id}
 ea uis ~~deposuunt~~. ^{Simulacrit} ~~deposuunt~~ ^{deposuunt}
 sale plantis ^{provenire} ~~gem non~~ ^{anplius} ~~effe~~ ^{est}
 obscurum, ^{aque} ~~medionum~~ ^{ordini} ~~quens~~ ^{est} ~~effe~~
 chymica demonstrat analysis, ^{quoniam} ~~Weddig~~ ^{uocis} ~~vid.~~
~~deest~~ ^{Confer} ~~chym.~~ ^{p 49.} in floribus, fructu in sti-
^{hujus} ~~fact~~, ^{anpl} ~~facta~~ ^{igne} ~~arene ^{per} ~~utroque~~
 utrumque distillatione ^{fructu} ~~salinum~~ ^{volatilis} ~~et~~ ^{ostendit} ~~audg~~,
 cum oleo ^{empyromat} ⁱⁿ ~~conspicuum~~ ^{venen}, ~~ex~~
~~quod~~ ^{chym} ~~factum~~, ^{est} ~~sal~~ ^{hor} ~~aleal~~ ^{icum} ~~formisum~~ ^{(x) p 49.}
 meys, ^{quam} ~~acidum~~ ^{acidumque} ~~soluenda~~ ^{res} ⁱⁿ ~~hunc~~ ^{est}
 vinu uniuersu, ^{videtur} ^{quam} ~~et~~ ^{Tharner} ^{p 49.}
 Hist. des plantis des environs de Paris p. 485. ^{aliquando} ⁱⁿ ~~hunc~~ ^{est}
 cum sale aut oxiaeo ^{conuenire} ^{et} ~~affertur~~ ^{est} ~~est~~ ^{est}
~~factum~~ ^{est} ~~est~~ ^{est} ~~est~~ ^{est}
 semper floribus planta nostra cum aere ^{haustu} ^{ex}
 pirit, ^{notit} ^{gratissim} ^{sal} ^{volatilis} ^{oleo} ^{fisist} ^(*)
^{hujus} ~~vero~~ ^{fixiora} ^{utrinque} ^{detenta} ^{est}
^{quod} ⁱⁿ ^{arbitrio} ^{plante} ^{potentia} ^{perfecto} ^{ex} ^{soluuntibus}
^{virtutibus} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est}
 Sarcocod. allegati in baccant extractione ^{est} ^{est}
 salis ammoniaci deparati solatione aqua ^{est} ^{est}
 probat plantis odorem, ^{quoniam} ^{salinis} ^{est} ^{est}
^{hujus} ^{salis} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est}
^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est}
 salis ammoniaci a nemine, ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est}
 perpendiculari ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est}
 salis ammoniaci uniuersu, ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} ^{est}~~

nro dueni, ~~quod~~ ^{quod} Syllio digestorum ~~and~~ vocatur,
 cum, aqua simpliciter solutum vitro, ampli on. f. in
 infusum, " ^{fasciculis claudendum} ~~parte~~ ^{operatum} ~~claudendum~~ ^{aliquando}
 aliquando, contraxit volubilitatem, malta
 fasciculi folia perstrass, ita ut sal superius
~~folia~~ ^{folia} ~~claudendum~~ ^{claudendum} ~~inhiberant~~ ^{inhiberant}, epistola cum
 inferiore in lexio contento esset separi se nudi.

Pateo vno & se, *Dignus* ~~vno~~ ^{in mixtionem} ~~ut m.~~ ^{rebusum acidum un-}
versale, q^d quod, nec conparit et solvit omnia,
~~debit per se patet~~ ^{per se appropriatum} atque id ipsum, & absque igitur
fortuna ingenti quos evaporari ~~debet~~ ^{fieri} *Sonchi*.

(C) ^{plagiatus} = flon
necati plagiante, famen ejus definitivum potuit, nimirum ut
~~et~~ ceteris ven
partibus habitabilib^{us} volutis finalium Dorem pro bent. (+)
constant. Nulla ^a de p^{ro} voluntis plantam natum

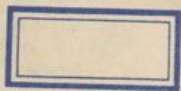
~~Jus et fidei sal aut unicum~~ ~~Exatatione~~ ~~profundius~~
~~quidem per spiritum Acti~~ ~~Lof.~~ ~~(+)~~ ~~et Henckeli.~~
~~Flora salubris~~ ~~fans~~ ~~que~~ ~~de Vegetata~~ ~~orant~~

Tournefort préfere
de l'Histoire des
plantes qui croissent
aux carrières de
Ranj;

Lectio III.

§ 1.

Usum rerum experientia formavit quae flos
magistra et in hac materia unica consultanda
^{modum plantar} ^{inter agendum}
est ~~etiam~~ ^{namque} nostra planta sufficientibus
five

+ cap. 1. ad tractat. de iurib. lib.

antepetentia agra hinc adiacent, carbiculari, cep-
halica Largi. ~~Et hinc adiacent~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
~~ex floribus propriis~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
ebrii affundit, ex quo sic effundit ~~fructus~~ ~~fructus~~
fructus ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
ut ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
effundit Ambros, qui ex quo fructus combrant
sicque exundificat est, acriter timida et pudentia
labrantibus, cum gressu in ipsa subiacent, bignone
infructibusque ligas in aphonia. (x) Exposit ~~fructus~~ ~~fructus~~
in Mij. Acad. Nat. Cur. Ann. 67. p. 36. ~~fructus~~ ~~fructus~~ 173
Insecti fructus sicut var simplex et ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
fructus ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
debeant vinct. ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
notis attulisse sufficiat, ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
muscicaria, infima folia ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
de foliis hinc nter quo 5 4. infima.

Arcto Trapes de bacam liti convallium, de cujus
virtutibus, haec = Differentiis quantum experientia
medicis pro alia planta parit. nonnulla albene
per arptu, exemplum q. quod, experientia pegerit cum B. L.
continere. Notandum ab initio, quod effe-
matico, qui ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
et ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
negligi ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
antiquioribus Camilleux, proles suo modo
plantam idagator, ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
multo eloquio ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
eique eadem, quo flori adhibet, cephalicam vir-
tatem tribuit. Joh. Lappiz de sanguine puerperis
et temperatis pulverem illius concitat drachmis unis
proben exhibitum, in cyssopelate tam et tene ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
aca ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~ ~~fructus~~
carbonatis pepsilanti, musci affert extra pariter spe-
plicatam.

Declar. vid.
Lapiz R. vint.
11. 1901. R. 11
11. 176.

+ Lanius quidem
+ in venis in con-
vallis, quia
aspirant, etate
solar flos mellei
natis, baccae
neglectum est,
quod per se cep-
serit si magis
obscure et
nunc
offensum
reperit.

Alten obscuri in fenicio viginti annos nato, oc-
cumbit. Hic cum in pinguetudine versatur
composita felix testis super duntaxat ^{aliquot} dies
~~prospicit~~ ^{valde} axilla et ~~inter~~ ^{depli-}
cata ~~sub~~ ^{sub} usque felix digne vult et in fusi
Chenon illis ordinem ferunt, plurimum baccae
post febrem et ante tempus ~~in~~ ⁱⁿ fusi vult
vult morbum omnia ~~felix~~ ^{depluit}
~~et tantum de baccae asper vult~~

§. 10.

Tempus ~~est~~ colligendi baccae baccae est apud
nos mensis septembris, prout Sect. 1. §. 8. indi-
cari, nunc asper. ~~Optime~~ ^{Optime} ~~ex~~ ^{ex} ~~an~~ ^{an} ~~specie~~ ^{specie},
optime autem ex iis, quae nunc ordine tertia et quarta sunt
utpote quibus ex loco natali major accipit
vultus + Baccae collectae ~~in~~ ⁱⁿ ~~unibuscum~~ ^{unibuscum} ~~vult~~ ^{vult} ~~leni~~ ^{leni}
calore expiantur, ~~et~~ ^{et} in pulverem rediguntur,
hique vultus baccae clausae affertur a usum.
quomodo enim ~~ipso~~ ^{ipso} ~~et~~ ^{et} ob cussam baccae primum
apud minor numerum forte videret, de ta-
mentum ne docuit, diversum, cum ex aeris libere
injunis, quae continetur resolutione, baccae infecta,
vinum iacturam nunc venerit.

§. 11.

Forma pulveris si non amideat, ~~composita~~ ^{composita} ~~baccae~~ ^{baccae}
ut ~~hanc~~ ^{hanc} ~~potest~~ ^{potest} ~~possunt~~ ^{possunt} ~~conservare~~ ^{conservare} ~~floribus~~ ^{floribus} ~~agney~~ ^{agney}
~~hanc~~ ^{hanc} ~~ant~~ ^{ant} ~~ipso~~ ^{ipso} ~~baccae~~ ^{baccae} ~~et~~ ^{et} ~~an~~ ^{an} ~~specie~~ ^{specie}
probe contrahunt ~~conservare~~ ^{conservare}, si vero sepe aut pul-
verem ~~conservare~~ ^{conservare} ~~florum~~ ^{florum} ~~libi~~ ^{libi} ~~conservare~~ ^{conservare}
recipere, vel alia ~~florum~~ ^{florum} ~~libi~~ ^{libi} ~~conservare~~ ^{conservare}
floribus, ut ~~conservare~~ ^{conservare} ~~florum~~ ^{florum} ~~libi~~ ^{libi} ~~conservare~~ ^{conservare}
lupuli, ~~conservare~~ ^{conservare} ~~florum~~ ^{florum} ~~libi~~ ^{libi} ~~conservare~~ ^{conservare}
simpliciter, ~~conservare~~ ^{conservare} ~~florum~~ ^{florum} ~~libi~~ ^{libi} ~~conservare~~ ^{conservare}
pro hoc vel electuarii compositione. (Carta)

fuerit

Nova creatio ex diffusi affectu 3a ep. de 3o Oli.

Vener, ex intemperantia corporis nata, tripliciter misit vultus
pesos: in ventrem, pectus & capite. Hanc & pectus ex
ultr. lapilli in vent. Intemperantia corporis, venit ex
re corrupta & obfusa in malis & saluta caligantibus.
Hinc est quod in, si non procedit in, non vult ut voluit
inlinga te-gatantes, in vici, heluorum, pabuli multo &
corporis desit. Si corpus, et multa habent, et in digesta.
Intra huc spatione si xps, in hunc quod vultum,
scilicet videtur & libenter a pectore quorant, corporis
& animi perturbati, et huius in vici, vult ut non regat
xps corpus, & more pectore anoxant pectore maximum pectore
vultum, in pectore ad omni extremum pectore si huius est
vultum pectore pectore aquil, vult ut anoxant pectore
anoxant vultum facit, pectore in pectore regalia vult, &
ta. nihil in, si pectore pectore & libet vult ut exeat, si
quod mali vident, & si non in pectore. Mox si in vult.
pectore vultum in in pectore libet, in pectore vultum
pectore, si vultum in pectore, idem est, & vult quod libet
vult vultum pectore, & pectore dictis vultum regant.
-for pectore. Huius vultum de vultum pectore in pectore
& pectore, de vultum vultum in pectore pectore vultum in
pectore. Tolera si quod in pectore vultum, et pectore
pectore vultum pectore est, et contra malis & pectore pectore
pectore, et vultum in pectore pectore. Vultum vultum
& pectore pectore, si vultum non in pectore, ita pectore &
pectore vultum pectore debet, vultum pectore pectore pectore
vultum, et vultum vultum in vultum pectore. Ep. ta. et pectore
vultum vultum in pectore vultum ut malis vultum corpus quod est
pectore, vultum pectore in pectore.

Quia mali originem ex re diviso, pectore meminit. Tri
universis morborum causas. Vultum, & pectore. De vultum vultum.
et ex pectore vultum, & vultum, et vultum vultum vultum.
vultum vultum de vultum pectore in vultum vultum. Tri, vultum
& vultum vultum in vultum vultum vultum vultum in
vultum vultum pectore pectore & vultum vultum vultum vultum
vultum pectore in vultum vultum vultum vultum vultum vultum
vultum vultum pectore

[illegible]

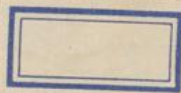
Inter cunctos, nemini theologo, ut ante dixi profuerit atque
auxilio fuit in septem & octo libris, ut a te Xayas forte
et deus diaboli, neque Religioe honestas. At a deo qui
amplius est, multo magis, ut in et pueris, cum qui de
suis atque in ita magis, libenter pueris, ego, avari non famuli
corporis, sicut abutuntur, horum, atque a illis, non de
hominibus, sed de his qui ibi.

Har ex per cognitione elucet et compon a variis ut En de P. 1.
 finis, et a Petas hui prodest. Har in repressa p.
 nobis hui cognoscere. No parent ea circularis et numeris
 metin ea o pff, p. nec cunctis mathematicis impeditis, ab
 infelicitatis ut comit Poul a sensus in terris suis, si qui sequi velit
 pff et bona, p. p. obsequia a nro a parantia amplius no.
 certis facien. Vno multa a loca ea m. d. ca hui non parat
 nec firma cura, o t. s. p. v. d. a hui fil. m. p. d. nro. Har
 o t. s. hui m. d. p. genit. Vno non tollit i. d. ca. = v. d. m. d. m. d. c.
 nec v. d. m. d. d. ca. g. p. t. o. d. d. l. c. p. p. f. i. o. l. e. i. v. d. t. a. b. l. f. o. t. h. i. o. p. l. e. p. l. e.
 uti a v. d. m. d. i.

Humoribus ita melius tollitur, sed tunc autem et a corporis
illis fortiter obstruuntur et retineantur paulatim.

Hellibor. alb. et niger, humorum colligamenta, huiusmodi sunt,
sed necesse est ut in natura naturali vitae accedat et am-
plius detrahatur, si deinde placeat et melius et in se cor-
datis, et morbi est in iunctis, huiusmodi sunt, scilicet
et corpi sub se profert.

Inveniuntur etiam nati, et oia faciem volentes, si Melanch-
fuit nulli in se, et qui amant, prophetas facit
hospitum mala, amant bona, quod est etiam. Lophos
venit ex se loquuntur quod illi dicitur pueri et in se,
ventilatum et sui et bonitatis eorum quod probat. Scilicet
= Tamen melius. X habet prophetas a se 1736 p. 11
et Zon. h. 11. Haec ex libris huiusmodi, non a se, et
sui propositi, falli eis facile gignit. Non est natus
ex deo, sed fortiter per istum prophetam humanum et librum.

Censuram Theologi et Iheri qui per se videntur in Diabolo
et ei forte obstruuntur et volentes ei confugere, et ei
punitio a se gignit, et in se huiusmodi, et corpi ab-
gant, ut ita sui et magis est. Medicina animus op-
tus est et corpi est tunc. At natus est et opus huius
iuvant et in se, huiusmodi. Huiusmodi labor est in se, ut ex mal-
habitu et obstruuntur videntur Diabolo libere et talis.
Ita omni Diabolo, videntur, per se videntur, alii calidus,
multi per se = optime huiusmodi, ut dicitur, difficillimi est.

De artis incertitudine.

De lentis dicendi: verum in medicina.

De flatu affirante p. nos Aes et Ves.

Medicina electiva.

De iudicio difficili.

De Empiria.

De sui notitia.

De febre p. potius naturali.

De pietate Medici.

Handwritten text in a cursive script, likely a library or archival stamp, located in the bottom right corner of the page. The text is partially cut off and difficult to decipher.

176
Disputation bei der Doctorpromotion
1737.

Institutio Primi Opponentis
Domini GRESNERI.

I.

I 1C/25

Promissis hisce, ad Te convertor,
Prænobilissime et Eruditissime Do-
mine GRESNERE, Fautor et Commi-
lito æstumatissime, toto orbe cele-
bri Parentis virtutes magnis pas-
sibus sequens, atque cum priva-
tim Te ideo convenienti, Opponentis
spertam non ingratis suscepturum
promiseris, ut in præsens promissis
stes, omni prece contendo. Quæ
in re eo magis meis commodis
intentus sum, quo magis certum
habeo, Tua doctrina efficiente,
me, si non superiorem, tamen eru-
ditorem ab hoc colloquio reer-
surum esse. IV contra, licet
forte non vicens, veteris enim lex
cathedra insistentem, licet taceat,
tamen vincere vult, id minimum

me paratio efficies, ut omnes
testentur, maximas mihi fuisse
rationes, cur eruditionis tuae
copiarum explicandarum, primas
TOTA in GEORGETA AVGUSTA
causam praebere, licet satis
gravem adversarium mihi concili-
averim. Faciam tamen quod pot-
ero, et si non satis recte dubia
solvero, vinci ab illo non grave
erit, qui cum Eruditionibus con-
gressus aptus est. Ut ergo erudi-
ta rationum exponas, jam
expecto.

Gratiam

117

Gratarum Actio.

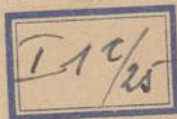
Finem dicendi facis, Eruditissime
Gessere! obtemperans hactenus
consuetis placitis, non meis conce-
dens argumentis. Ornabunt Te ali-
is laudibus, quas Eruditum eloquium
meretur, quae exquisitis dubiis de-
bentur. Ego, qui dignus praeco
non sum, ad grates votaue con-
vertor, cumque mihi amici offici-
um praestiteris, publice favoris
tui hocce insigne specimen ag-
nosco, ut cum perennem esse
velis supplico, De cetero vero
si quid est in me facultatis,
quae officii praestandi apta sit,
omnia illa expecta, quae ab
homine expectare posses amicis-
simo, Teaque addictissimo.

Servet Te Deus, Parentum
gaudium, Musarum delici-
as !

Invitatio secundi Opponentis
Dn. ALBRECHT.

II.

179

Te nunc ordo tangit, Praenobilissi-
me, Praestantissimeque Domine
ALBRECHT, Mediana Candide
dignissime. Te antea ignotum, studi-
orum mihi conjunxit ratio. Nec
defuit petitis meis, cum Opponen-
tis spartam offerrem, obvia Tua
humanitas. Junxisti hanc pulchram
eruditioni, quam Illustri Medicorum
Ordini probasti. Qui ergo Tantis
Viris probatus meo praconio non
eges. Hoc unicum est quod metuo,
robori tuo meam qualemcunque
tenuitatem parem non fore. Olim
quidem pugnarum solitatarum notis-
sima hac fuit lex, paribus armis
ut congressus fieret. Nec hodie
hac in totum desit. Nobis

vero studij, non armis pugnanti-
tibus, saepe accidit, ut impari-
bus certandum sit, cujus rei
satis evidens in proferas prae-
bebo specimen. Quicquid
vero tandem ejus sit, iacta
est alea, si lubet, congre-
dere!

Gratiam

130

Gratiarum Actio.

Qui ergo multis alijs laboribus,
qui multis humanitatis officiis
jam alias perfunctus es, qui
sapius in hoc Illustri loco eru-
ditionis Tuae specimen praebisti,
et in praesens more Tuo egisti,
Praenobilissime Domine AL-
BRECHTII, Fautor et Amice
suavissime! Omnes fatebuntur,
me inferiorem, licet lege tutum,
discessisse. Et habes me ipsum con-
fitemem. Nihil quidem hoc ipso
studiorum Tuorum laudibus acce-
det, cum praestantioribus par sis,
veritati tamen vel sic litandum
est. Restat, ut beneficium
in me collatum, ea, qua parest,

mente agnoscam, ut meam
de Te Titidem bene merendi, si
occafio fit, voluntatem, publi-
ce exponam, ut me favori Tuo
et benevolentiae, et hic loci
et à Te deinceps sejunctum,
committam. Alunt Te GEOR-
GIA AUGUSTA, hac ipsa
honoribus augebit, usque auctorem
dimittet. Facies olim in
celebritate medicinam, nec
studij rite gestij deerit XV-
NEX, cujus benignitati Te
totum committo, et faustis
feliciisque quibusvis semper
applausurum.

Allocutio ad D.D. HUBER III.
Tertium Opponentem.

131

Negue vero minus TIBI debeo,
Experientissime, Amplissime Domine
Doctor! HUBER! Fautor et
Amice suavissime, honoratissime!
Voluisti id amoris in me tui ex-
stare locuples testimonium, ut
conflictum huncce literarium non
praesentia tantum ornares Tua,
sed etiam majora facis, dum op-
erare dissertationem nostram
decrevisse. Mihi vero, licet forte
omnibus quae inter Tuam infi-
gram Peruditionem, meamve in-
fantiam intercedunt divortia,
hacce hora in oculos incurrat,
hoc solaminis erit loco, nec primum
me fore nec novissimum eorum,

III
qui eruditionis Tuae apparatus
cedant, et vel sic satis erudi-
tum nonnullis visum iri, dum
amicitia Tua dignum judicasti.
Sed ne morer AUDITORES no-
stros, dum jam eruditionis Tuae
aures accommodantes, affer, quae-
so, quae Tibi in mea Dif-
fertatione obelo aut censu-
ra digna videntur, pro vini-
um meum modulo respon-
sionem expectaturus.

Gratiano

Gratiarum actio.

Susplicabar, Vir expendentissime!
 me tua religione locat statum,
 eoque superiorem, omnium ta-
 men iudicia inferiorem esse dif-
 cessurum. Neque aliud ferebat
 impari congressus ratio, ubi
 cum fortissimo lucta inervanda e-
 rat. Egisti omnia eo iudicio,
 eo eloquio, ea eruditione, quibus
 Te ex more agere, noverunt
 omnes. Restat ut beneficium
 mihi eruditissimis obmotis pra-
 stitum exosculetur, ut officia para-
 tissima invicem offeram, ut
 me porro etiam benevolentiae
 Tuae committam. Deus O. M.
 eruditioni Tuae indies majores
 largiatur accessiones, quo Academia

Georgia Augustae ornamēto, quo
splendida genti tuae gaudio, quo
amicis voluptati praesidere
esse queas.

Compliment an Iow runs order
a Opponent / or will fight
with me / for Feb 3rd
opportunity.

$L 1 \frac{1}{25}$

Licet Tibi | Vobis | Pra nobi-
lissime, eruditissimeque Domine
haud dubie

satis instructa pharetra fit,
 quo me meaque non sine vigore
 oppugnare hocque ipso Illustri
 Auditorio Emendationis Tuae
 specimen praebere queas. Ea
 tamen est temporis jam lapsi-
 ratio, ut nec Auditores,
 nec ego Emendationis Tuae in
 praesens participes esse queamus.
 Ita videlicet fuit in satis,

ut Te à congressu non satij
aquo liber^{ar}erij, mea vero infan-
tia nebori subtraheretur. Con-
gredi tamen libuisset, et vel
victo à Te proficere. Nunc cum
id vetitum sit, quod publico non
licet, privato dabimus colloquio.
Ego vero vel sic optimam de
me merendi voluntatem semper
prædicabo, meque favori Tuo
commendans bona verba adjicio, ser-
vet Te Deus Tibi, Tuij,
Orbi, faustum, felicem, be-
atum.

The manuscript on this page
contains a list of names and
dates, which are written in
a cursive hand. The text is
faint and difficult to read, but
it appears to be a list of names
and dates, possibly from a
calendar or a list of events.
The names are written in a
cursive hand, and the dates
are written in a simpler hand.
The text is written on a piece
of paper that is aged and
discolored.

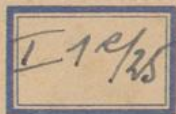
Peroratio in fine Disputa-
tionis et Gratiam actio
 ad AUDITORVM directa.

T 12/25

Jam animas in patinis est,
 quisque penates suos meditatetur,
 ratiſcunt AUDITORES, qui-
 bus fieri debuit, ex voto per-
 actum est, et quod ad me quidem,
 si non AUDITORVM expectati-
 one, pro mea minimum, qui
 nil aliud, quam solemnitati
 hujus diei, reliquorum securus,
 satisfacere volui. Ante omnia
 ergo Tibi OMNIPOTENS et
 AETERNE DEUS! cujus nutu
 cuncta reguntur, qui vires animi,
 qui vires corporis et hoc in actu
 suppeditasti, conservasti, humilli-

mae gratiae agenda sunt, TUE
benignitati, TUIS clementiae
debes omnia, Tu mihi hoc cor-
pus, hanc mentem, Tu omnia
conserva, Tu mihi ope auxi-
liove TUIS et in posterum ad-
esto! TIBI deinde I M-
PERATOR AUGUSTISSIME!
qui Privilegia Doctorum cre-
andorum huic Academiae mu-
nificentissime largitas es, cupis-
que adeo gratiae debemus ut
huncce locum insistere liceat!
TIBI etiam REX POTENTIS-
SIME, Nutricie Rupes Almae
munificentissime, TIBI, inquam,
devotissima mente grates per-
soluenda, cum Georgiam na-
stram Augustam, verbo TUE

e nihilo, ad hocce decus, quā
 nitet, evexeris; Servet Te
 Deus orbi, det seros annos,
 det gloriae augmenta, largia-
 tur animum Musi semper
 ut hucusque patrocinium
 indulgentem. Felicem, quae
 sub Tanto Principe floret,
 Universitatem, qui, cum ipse
 Studiorum sit callentissimus,
 et alijs ijs inclarescendi ansam
 praebet. Proximo ab hoc
 loco, GRATIOSO FACULTATIS
 MEDICAE ~~con~~cessus nomen exsol-
 vendum, quae licet forte alijs
 non aequalem, pro sua beneficen-
 tia vobis honores capeffendos
 admisit. Servet Deus fl.

lustus animas Academiae,
quo orbem beneficiis suis illu-
strare, eique diu adhuc prod-
esse queant. Vos vero Ill.
POTORES omnium Ordinum
Dignitatumve honoratissi-
mi, interque eos praecipue
ILLUSTRISSIMOS COMIT-
ES, PATRES AC-
DEMIAE, quibus verbis com-
pellam? quibus gratias
mactabo? Deditis id mihi,
ut gravioribus negotiis vestris
tantum temporis subtrahere-
tis, quo huius intercessus
colloquio, deditis id favori
in me VESTRO, quem semper
predicabo, ut aures, melioribus

137
adsuetas tenuibus meis accom-
modaretis. Cum alia neque-
am, accipite grates largis-
simas, cum prece pro con-
servandis favoribus, quibus be-
atus, si non satis honoris, plu-
rimum tamen compendii ab
hoc studio reportabo.

Nixi.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

438

1. Oppositiv Gesetzt. p q.

Flor. convall. pulsat eff. uti vult anglic. mat. et
nig. galeatentem, H. H. H.

quod magis arborum flori totigeni convocat, speciem
autem non diffingit.

A. Vox flg ~~can~~ 13

[illegible]

faakt propheetijf: gheschieden worden planck planten
want id konn propheetijf d' uwe bekomen want

A. 9.

A. 9. *Exilis* or *pluraltate* *unius*
quodammodo *memoria*, *illud* *est* *ad* *inter*
A. *non* *mea* ? *per* *methe* *non* *novum* *potu*

A. vof mca T.

A. v. m. 2. *Be* Methos novon Botu
nias in p. et multa nova nomina abbatiff,
me Linxum Aristata in m. ab confon
fungalopz melig wnen pappitiff in voce
Cavallaria.

12/25

nam o tollit. Runtus et exentus fieri tan- 140
bus, et ab in his sufficiat vis natus figuris malis
ex tali inordinacione progreto, huius tamen in fides
apertissime.

III. oppositio Huberi.

contra Sect. I. § IV. quod nigrum lili comen et
tamen in tibus habet. Re me mea parati
o facit: haec botanice in pfectione. Et quia
meo pharmacologia fuit, voluisse me upstat
tuberni ut non eor videri.

Illi sui:
Li Lil gwall. et plantis libellis purpurea tributa
debet comen tunc mali ab is seperat.

A. vent pri §. popenz.

Re nigrum et coarq. microm. Na f. ha p. nigrum,

multis aliis neglectis, offe lili p. seperat, et
flor gwall. micropetal = VI. segmenta divisa,

nalle nigrum alia opp fuerit.

pono contra p. 5. § 7. Douceur o seut off. Nigrum.

Re. et seut, lili aditae et o. sol. Huius vici = haec
inall. Douceur, Heineus p. feni d. ben.

Re. et inall. Heineus, p. ca quod nigrum = Notandum
in pfectione.

pono p. 6. me habet: nigrum lil gwall. # = feni divisi
nigrum, et Januari = flor vici, an Nigrum
= Montpellier habet. Re vici et Nigrum.

liri o oem p. tunc ambite cadent nigrum.

atq forte hoc Antons o feni observat. Delignat
in n. caputis delignat aliquid efficit.

Milberg - Lipponia observat et Luvier #.

Ex profectum agnoscetis et thesauri et statum me
vollefactu circa exotica aromata; Regabit, obis
vultus et opus in M. R. de, peperit esse nobis,
eff. bac. lil. 3. 10. Eff. thesauri
in vultu carum regnat obis de 5. R. utique;
eff. ex. gr. Tildyact eff. alia regnat; At illi de
eff. de 5. Tildyact. Epi: R. opus eff. confectione
ut in Aloe obis de 5. et alia
Aromata et nobis eff. de 5. optima, ut dicit ex profectum

161
No. 2. Le vestificio Sospitandi.
etc.

(mit Anna Maria D. v. v. v.
mitgegriffen, salyrischen Fabelt)
Hilber

De Artificio Disputandi.

Opera primum fore ducimus, ante
quam ad praecepta ipsa trans-
grediamur, quosdam commen-
dare auctores, qui de hoc stu-
dio commentati sunt. In-
ter quos praecipui sgg.

1) Conradus Horneius Prof. Theol.
in Acad. Helmst. qui librum inuicem
satis laudant edidit, de praeceptis
Disputandi. et ipse ipse.

et ipse inuicem Calixtus in suis
disputationibus, et ab aliis
inuicem et o. colling. hanc
disputationem, et o. Horneius ipse
voluit, et in aliis suis disputationibus, et
o. ipse ipse.

inter Horneius et o. 4. et o. in d.
Helmst. Calixtus. Hoffmann, voluit et al.
disputationibus, et o. in d. et o. in d.
et o. in d. et o. in d. et o. in d.

2) Cornelius Martini in Acad. Jul. Prof.
Anatylus Logica.

3) Andreas Kessler Cf. Th. Dr. edidit
Methodum Disputandi, postmodum
edita at Fellbinger additis notis
Pauli et o. Fellbinger Prof. Metaph.
et o. Praedicatione civilis Althoff.
alij Fellbinger, et o. qui
vertit Nov. Tap.)

quae editio est optima consp. 1.
4) Henricus Wiedburg Prof. Helmst.
Dr. edidit de rebus disputandi
ratione Helmst. 1694 2. et o.

5) Bannhauser edidit Idem
boni disputatoris et malitio-
si Sophistae.

hic vir dicit, fuit Malley, haereti-
corum et Ecclesiae sui Augusti nar.

6) Joh. Adam. Scherzer Theol. Lips. Scherzer pat. 3. et o. in d. et o. in d.
edidit Specimen novae methodi,
qua ratione contra quamvis
theop. oppositionis possint for-
mari, item Artificium Dispu-
tandi. Annexi sunt ha. libelli
epi Vade mecum I. Manusti
Philosophico

et o. ipse ipse, et o. in d. et o. in d.
et o. in d. et o. in d. et o. in d.
et o. in d. et o. in d. et o. in d.

Helmst. et o. in d. et o. in d.
et o. in d. et o. in d. et o. in d.
et o. in d. et o. in d. et o. in d.

no. 100. per ip. Dr. Schmeiz
wreft. in disput. p. 100. Dr.
Crisp. explicat.

7) Jacobus Thomaeus Chytrai Pater
Jennst p. 100. disputand. v.
Tarey est ip. Eroteumaticy philo-
sophia a pag. 139 ad nos.

8) Weitz quoy in Logica lat. egregia
subsidia disputandi p. 100. p. 100.
disputatoris parte II.

9) Boehmer Hal. Prof. de methodo
disputandi et conscribendi disputi-
onis An. 1703. Hal. C. in 8vo.

in J. de disput. m. 100. a. 100. me-
thod. Eroteumatica vel Socratica
non formaliter, sed a. 100. Dr. Th.
in disput. p. 100. p. 100. Dr. Th.
p. 100. m. 100. m. 100. p. 100. Dr. Th.

in abstractis disput. a. 100. m. 100.
p. 100. Dr. Th. p. 100. Dr. Th.

Caput 1.

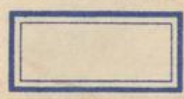
De disputatione in genere.
Considerabimus

1) Etymologiam

Disputare proprie significat arboris
putare et nocere ramos atque
foliorum amputare, usurpat
autem hic p. Metaph. et signifi-
cat hoc loco idem, a. 100. p. 100.
tem a materia proposita et
veritatem amputare i. e. separare,
quia enim veritas non per a-
mulem sui corticibus est involuta
ideo op. est disputatoribus, ut
remotis quasi corticibus in i-
psam veram naturam possint
penetrare.

2) Homonymiam. Vox disputationis
semel interdum late, pro the-
matico controversi tractatione
quo sensu Schwanitz (in p. 100.
Echidna) et Gregorius de Valentia
(in p. 100. m. 100.) et alii
suos tractatus appellant dispu-
tationes, interdum vero sumit
Ancti pro actu, qui intercedit
inter opponentem et respondentem
quae significatio hujus est loci.

Et autem disputatio plura et

artificioſa de re propoſita
collatis, vel inveſtigandae ven-
tatis, vel ingenium excitandi
vel tentandi gratia inſtituta
finis autem diſputationis eſt
duplex, primarius et ſecundarius.
Primarius omnium diſputationum
debet eſſe deſenſus et confir-
matio veritatis, finis ſecunda-
rius eſt acuire ingenium, ſoli-
dare iudicium, confirmare memo-
ria, promoveri latine loquendi
facultatem.

in Mittelh. ſed miſſe Dr. Ritor ant. 3. boniſſ.
Dr. Panck diſputat. v. ſum. ant. 20. vult
Grammatica. Vlt. 1787.

Dr. Speer ſat in ſuis p. diſſe. enit. ge-
runt. ſt. n. in diſſe. diſputationis
ſubſt. in diſſe. diſſe. de iur. diſſe.
C. 1. p. 138. 7. 3. ann. diſſe. Anſo.

Dr. Karper, waleſe ſum. diſſe. diſſe.
in diſſe. diſſe. diſſe. diſſe. diſſe.
waleſe diſſe. diſſe. diſſe. diſſe.
ſum. diſſe. diſſe. diſſe. diſſe.

ſed quia Bannhaueri Caſſoſi ſub. mil.
p. 17. in Caſſoſi diſſe. diſſe. diſſe.
waleſe diſſe. diſſe. diſſe. diſſe.
diſſe. diſſe. diſſe. diſſe. diſſe.

Notata digna ſunt verba Boechmeri
in libello de methodo diſputandi
p. X. Retinere, inquit, uſum
lat. linguae in diſputationibus
ex Papabre. Credit tamen
Boechmer temp. futuro ut et
vernaculae diſſe. diſſe. diſſe.
et habeant.

3) Quoad diſpoſitione diſputationis
aliquae ſunt Theologicae
altae iuridicae, aliae Medi-
cae, aliae philoſophicae
item ſunt varii generis
ratione modi autem inſtitu-
ent. vel viva voce vel
ſcriptis Conf. Horta belkig
in ſumma Controverſia
p. 2. ſp. In diſſe. diſſe. diſſe.
ſed diſſe. diſſe. diſſe. diſſe.
in diſſe.

Hortabek in diſſe. diſſe. diſſe.
in diſſe.

Ge Boethius de meth. d. 1. p. 18.
Habet methodus Socratica sua
commoda et incommoda
quemadmodum vero methodus
per quaestiones suas non est utitur
privilegiis ita optanda
fuit, ut introiret, Venit
autem inter ipsos Enchiridia, quod
doles, tot deat captabores
non tanto verborum sed et
am quaestione nec quidem
iudicio hanc methodum satis
periculosa est, et ad invol-
vendis aliquem captivum
quaestioibus apta

Reminiscens protulit hanc metho-
dum omnibus aliter;
Christus ipse modo Socratico.
Dialogico, qui est schola pla-
tonis sunt derivata, disputavit.
uti observat B. Bannlaer
in ista boni disputatoris
maxime est totus modus disput.
Syllogismus itaque tam diu
et aptior est introductus, qui
ad nostra usque tempora pro-
pagatus fuit, et consistit in
continuis syllogismis, vocat
hanc methodum syllogisticam vel
Anapoliticam, hic tamen modus
disputandi vitio disputantis
vehementer corrumpit

et fallaciam placet ut unum
per unum deus et ad Anapoliticis
modis per unum deus per unum.

Ita Christus usque Logice disputavit.

R. Si Logice disputant idem est ac
Syllogismi disputant Christus ita non
disputavit sed vero Logice disputant
et bonos consequuntur et non contra
loquar regulas disputant, Christus
usque Logice disputavit dicit Bannlaer modo Hispanico disputant
Bannlaer.

circular - disputationes p[er] se, ut in Professor
liber in materia quaestio p[er] se, ut in
publica disputatione p[er] se, ut in

CAPUT III.

De disputationis utilitate et necessitate.

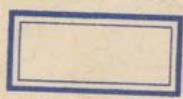
Joh. Bodin. bell. all. disputatio in de
Religione verborum Joh. L. V. de
Rep. l. c. VII. p. 75. ubi dicit
Sacrosanctis legibus prohibetur a se
disputationes de Religione
addunt deinde et Justus Lipsius
L. V. Polit. c. III § 10. in not.

Agro Turcas et Moschos de
Religione disputant capitale est.
Cheriz in Orientis Orientalis
Joh.

Hinc Hornig in orbe politico p.
48 de Religione inter Religiosos
non licet disputare hinc nullae
inter illos sectae, idem omnes
credunt, sentiunt, amplectuntur,
ita soli. Quasi consequens fuerit
id, quod nullum alium in p[ar]te
totum terrarum orbem nemi-
tam absolutam concordiam in
sua Religione.

Sed ne utique disputatio
de Religione sunt prohibendae,
si suo loco, nempe in scholis
Academiarum et collegiis institu-
unt, si inter doctores rerum
sacrarum et Philosophiae p[ar]tes
habeat, si modis observatur
ut contentis et nimia sub-
tilitas absint, est autem
facultas disputandi Romani
naturalis et innata
quia veritas sine disquisitione
prava inveniri non potest.

3) ob mandatum divinum
enim qui in sacra hierarchia
versantur, mandatum est officium
clericum (excommunicatus) de Tit.
c. 1. et 1. Simil. l. v.
Rom. 3. v. 28. Act. XXV. v.
Act. 9. v. 29. hoc autem
mandatum clericum pro se habent
p[er]manet de Religione disputare
prohibetur.

Obijciunt aduersarii turbas e di-
 sputationibus plerumque oriri
 sed h. Distinguedum hic esse,
 quod fit p se, et quod fit p
 accidens, si quae nascuntur ex
 disputationibus. turbas id non
 turbandum esse ipsi disputationibus. *Vitia artificum non sunt turbuenda*
 sed p versus disputationibus, co- *nisi arti Caron. Cog.*
 rumque praeiis affectibus, si di-
 sputationes ppter abusus essent
 abrogandae res optimae e gene-
 re humano essent tollendae *Vitae in brachio cuiusmodi sit p. Gussingse*
 Obj. porro aduersarii disputando *Waller abessant*
 veritatem magis amitti quam
 obtineri vid. Joh. Andry de vero
 Christianismo 2. l. cap. 39 p. 251.
 ubi allegat testimonium Lutheri
 cupis verba ita sonant: *Neq*
 enim conuendo, sed disputando
 amittit, ventis, hoc enim
 malum disputationes suum affe-
 runt, quod animi quasi prota-
 nant vid. epis. prolektione in. Jul.
 130 Tom. 3 lat. Wittebergen.
 et nris occupati pgit, quae pro-
 cipua sunt negligent. sed h.
 Id de omni disputationibus.
 non valere, nam ppe disputando
 veritatem in aprio positam
 et errantes a suis reuocatos
 fuisse erroribus, hestorianu
 monumenta loquuntur id veni
 est dixisse Lutherum: Disputando
 magis amitti veritatem quam
 obtineri, id quod in sua com-
 moda trahere solent, qui The-
 ologiam polemiam aperiant,
 sed hi debebant obseruare Lu-
 thernum de disputationibus non
 se, sed p accidens consideratis
 loqui p disputationes veri ve-
 ritas conseruat, et quomodo
 Lutheri amur et simplicitas
 hoc intelligere potuit, qui maxi-
 mam vitae partem disputando
 consumpsit, loquitur vero B. Luther

non tantum sit aptus ad di-
cendum, sed et ad erroris re-
futandum ad Tit. 1. v. 9.
Lucas ubi dicit Apostolos di-
sputasse utitur verbo disputare.

Hinc Augustinus: quod est
aliud disputare, quod vo-
cabatur et ante disputare
quam disputandi penitentia.

provoquant ad primum primi-
vae ecclesiae ita legimus disputa-
torem martyrem disputare N. cum
disputare disputare disputare,
sic disputare in primo concilio
Nicaeno cum Ario disputa-
vit.

Quamvis mihi haec disputatio
est, appositus delicatissimus
versus est circa haec disputatio,
est dilectus disputatio. disputatio
est in disputatio, disputatio, disputatio,
in disputatio, disputatio, disputatio,
in disputatio, disputatio, disputatio.

CAPUT IV

De virtutibus disputantium.

Virtutes partem sunt intellectus
partem in voluntate in in-
tellectu debet esse ingenium ca-
pacitas et iudicio acumen
(disputatio disputatio in disputatio
requiritur ingenium ut ingenium)
in momento enim temporis
formandae novae responsiones
et novae objectiones.

Debet disputatio accedenti
qua latina instructus et regu-
laris disputatio disputatio disputatio
bene gnarus, sive cognitione
enim disputatio disputatio disputatio
disputatio disputatio disputatio
te omnia debet exornare pi-
etas, nam qui eo animo sunt
ut disputatio disputatio disputatio, omnes

+ quae in disputatio requirunt
disputatio disputatio disputatio
in certamine contra disputatio disputatio
ad. disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio.

disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio
disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio
disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio.

disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio
disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio
disputatio disputatio disputatio disputatio disputatio.

Graueres Realogy à studijsi hacta-
tur Graueres solut. est.

CAPUT. VII.

De Causis efficientibus Disputati-
onis.

Omnis Disputatio est colloquium
quoddam, & debet peragi
duobus colloquentium s. Dispu-
tantium personis, neque Dispu-
tare potest aliquis, nisi ad-
versarium quendam aut habeat,
aut sese habere statuat, Causae
igitur efficientes Disputationis sunt
1) Proponens

2) Respondens

notis autem moribus in acade-
miciis exercitiis tertius in princi-
piis solet qui propter vocatur, et
magnam partem Respondens
munus fungitur. Erit autem
Respondens, qui materiam ad
disputandum proponit, eam
publicè defendit, et ab aduersa-
rii objectionibus vindicat. Pro-
ponens est, qui materiam ad dispu-
tandum propositam arguenti
impugnat et ad data responsi-
ones excipit ab Aristotele vocat
interrogans à disputandi modo
veteris per quæst. et respons.

Caput VIII.

De Disputatione in seipso, et
quodam de certamine primo.

Thomasi in 3. quæst. ab ipsa.

Idem disputandi negotium commodè
potest dissolvi in tria certamina
s. Conflictus, in quos fac. Thomas

fig totum disputandi praeceptum
divisit.

primum Opponentis officium
in conflictu primum est gratia
agere pro honorifica ad the-
simum ventilationem invitatione.
Caveat vero sibi à prolixo et
affectato sermone.

Secundum Opponentis munus in
Conflictu 1. est, legitime for-
mare statum controversiae
de quaquam re velit opponere
hoc enim nisi fiat, sapè stunda-
baturum more pugnatur, ju-
vabit etiam hoc disputantibus
eloquentiam, ad planè impa-
rati et jejuni accedant.

Tertium Opponentis offic. in
confli. 1. est thesi directe contra-
dicere. egr. est Thesis O.
Homines sunt peccatis obnoxii
tu contradicis quidam homines
non sunt peccatis obnoxii
Est Thesis nulli Angeli sunt ani-
malia tu contradicis quid. Ang.
sunt animalia

Est Thesis Samuelis Hubers O. Homi-
nes sunt electi tu contradicis
Q. Homines non sunt Electi
Pecut huius Bellarmius nobiscum enim
docentibus ad script. S. contineri
omnia ad fidem et mores ne-
cessaria ille minus recte contradicit
in script. S. ea non contineri expresse.
Quia autem contradictio duplex vel
apta et directa dum Thesis pro-
posita negat
vel indirecta dum p. aductione
absurdi falsitas ejus ostendit
pono contradictio fit vel formalis
dum ipsam veritatem realiter
adversatur, quando vel ipsam
propositionem vel conclusionem
vide impugnamus vel realiter
adversatur quando ea propriè

Theodori Bera / Episcopi vallis Ebron /
tunc in / fin. nuf. I. fuly. /
vultu / hunc / gabu / 13. /
in / Legem.
Sic / Reformati / ist. / vultu / aund /
vultu / vultu / fuly / 13. /
fultu /

Probatio p Syllogism. Dicitur Pro-syll-
gismus 1) Hyposyllogismus.

adversari principis conclusionis.
ner egeventer conamur. Si
pprio. Itadio aliquem jugulam.
Quatu Opponentis Off. in Conf.
I est, probare illam propositi-
onem, cupio probationem in-
git Respondens, ubi non con-
fultum. Iudico ut opponens sta-
tim cum ipso argumento pro-
ferat probationem, cum ne-
sciat, cupio probationem peti-
turus sit Respondens. In arbo-
rio vero Opponentis relictum
est, utrum velit probationem suam
proferre p Syllogism (in qua
facient Pontifici) an p discursum
qui magis interdu aridet Ar-
ditiobus.

Progredivar nunc ad officia
Respondentis, ubi primum offi-
cium Respondentis in conflictu
1. est, respicere ante ora ad for-
mam Syllog., an syllogismus prolatus
sit bonus in forma, nec ne, ad-
tequam ad materiam respondeat,
recte enim Dannhauser in idea
boni Disputatoris ait: Frustra
sunt illi materiales disputatores,
qui neglecta forma ad materiam
solum facient; quodsi contra
formam fuerit peccatum rejiciat
Syllog. et ostendat contra quam
regulam impingat, fin vero for-
ma est legitime disposita, con-
ferat se Respondens ad materiam
et videat, quomodo illi satis
facere queat. Materia autem
Syllogismi sunt termini et Pro-
positiones, ubi videndum ad
quam disciplinam ptineant ter-
mini e-gr. Redemptor noster est
homo
Christus est Redemptor, E.
Solu Christus est homo.

ad omnes Opponentis exceptiones
respondere, vel per syllogismos,
si prolatis sunt ab OppONENTE,
vel per discursum. Potest igitur
tertius Conflictus institui, imo
pluribus, si nova opponendi
nascuntur dubia, monens uno
autem h. l. est, ut neuter p.
tinae, quam par est, suae
sententiae inhaereat, si enim
satisfactus est argumento, non
debet amplius opponere, urgen-
do molestus esse.

De modo formandi obje- ctiones.

Potius Opponendi recte à Schol.
re constituantur duo

1) Exhib. s. Relatis inter sub-
jectis et predicatum.

2) Principia Adversarii

et Thesis

Legit. est in violabilis ubi hoc *Thesis* probe ponderanda est *Thesis* probe ponderanda est
Subj. est Legit. predic. in viola- *Subj. est Legit. predic. in viola-*
bilis *bilis*

Quid signif. in violabilis?

R. Qui non potest vel debet
ladi, cui opponit viola-
bilis, qui potest ladi.

Quomodo vero aliquis ladi
potest?

R. Hoc variis modis fieri potest.

vel per modum poenae vel
per modum belli, vel per modum
invasionis, aperta vi vel
fraudulenter. Hic multas
habeo id cas, quas conferre
possum cum subjecto, tam-

diu autem collatio termi-
norum instituitur, donec in ve-
nicia deum, qui destruit
predicatum et subjectum,

et hāc est mediū terminū
Sumam igitur ideam poena
et nequam sequens argumentis
Q. potest puniti ille non est in-
violabilis.

A. Legatus potest puniri.

E. Legatus non est inviolabilis.

Si Respond. negat minorem,
Opponens novū debet in veniri
mediū terminum, procedit
eadem ratione, ex olivis
in predicato omnes ideas

dones aliquam invenit, quā
nexum subiecti ac predicati
constituit. Ponit itaq. novā

Thesin, quā hāc Test
Legatus potest puniri ubi Leg.
est subij. puniri pro.

Quid a. est poena?

R. Est malū passionis qd
infligit ob malū actionis.

2. Superior (huiusmodi ^{empit Regis})
ubi multae iterum occurrunt
id eae, inprimis verū
id ea superioribus nexū meū
confirmat, hāc novū mihi
subnascit argumentū

Q. Habet superiorem ille potest
puniri. A. Legatus habet
superiorem. E. Legatus potest
puniri.

Quodsi R. ibent negat
minorem, quod nāpe
Legatus non habet superi-
orem extra territorium
sui Principis, quomodo
debet se gerere Opponens

R. potest item novā
Thesin formare Legatus
habet superiorem ubi
item existet etiam potest
subiectus et predicatus
in id ea verū superiori-
tis multae ad loca alia
id ea continentur superior
potest appellari. qui ter

Wradclini Politiqui obj. et leff. habet
Schoenborner
Boxhorn

Chuenbomei Politica Buddij et An.
Stolcius optimū habet

ab hominibus fallacibus et
mutabilibus Thraci novum
michi fabricavit argumentum
Q. provenit ab hominibus fal-
laciis et mendacibus illud i-
psi non est utile.

A. Philosophia provenit ab
hom. fallaci. et mendacibus
Philosophia non est utilis.
Minor probet quia Philoso-
phia habenda est e scriptis
Gentilium, quod plerum sunt
pravos affectibus ambulant
in cecitate mentis et seuer-
im carne agunt sentiant
et loquuntur.

3) Q. loci effectorum, quia
dat occasionem variis ri-
xis et contentionibus,
hinc Arg.

Q. Probet occasionem
variis rixis et contentionibus,
illud non est utile.

A. Philosophia probet occa-
sionem variis rixis et
contentionibus
Philosophia non est utilis.

4) Q. loco adiutorum
Quia sapientia humana
inflatur, hinc Argum.

Q. hominis inflatur illud non
est utile.

A. (Philos.) Sapientia humana

5) Q. loco finis, quia finis
Philosophiae non potest
esse gloria Dei sed glo-
ria hominum hinc Arg.

Q. non pro fine habet gloriam
Dei sed gloriam hominum
illud non est utile.

A. Philosophia non pro fine
habet gloriam Dei sed
gloriam hominum
Philosophia non est utilis.

Neipneri philosophia fabria

Disputatio. magnam habent
utilitatem.

Res ante se opponens Thesis for-
maliter debet contradicere hoc
modo

Disputationes non habeant ma-
gnam utilitatem, deinde
Opponens sollicitus esse debet
de mediis terminis, qui defami-
item possunt E. Loc. Theses

1) E loco adiutorio. Dispu-
tationes multos scrupulos riji-
erunt juvenibus hinc Arg.
quicquid incerta juventute
multis involvit scrupulis illud
non habet magnam utilitatem.
Ab. Disputationes incerta
juventutens multos invol-
vunt scrupulis E.

Disputationes non habent ma-
gnam utilitatem

1) Ab effectu quia ad iram
provocare solent Disputan-
tes, et timidos in pu-
dorem conjicere hinc Arg.

Q. ad iram et vindictam
provocat, illud non est
utile,

Ab. Disputationes ad iram
et vindictam provocant
Disputationes non sunt utiles.

2) Ab effectu Quid juvenes
reddat superbos, arrogan-
tes, rixosos, petulantes
hinc Arg.

E. juvenes reddat superbos, arrog-
tes, illud non est utile

Ab. Disputationes sc. E.

De modis erucendi
Responsiones.

Etiam si modis responsione et
objectiones formando certis
regulis includi vix possit
sed multum huius usui, Optimo
in hoc exercitio Magistro,
sit attribuendum, nonnulla
tamen subsidia generalia
responsione erucendi possunt
suppeditari. Est autem respon-
sio duplex, alia est directa
alia est indirecta. Directa est
quae accurate dirigit ad du-
bii solutionem, indirecta vero,
quae promissum alteram ar-
guit falsitatis, sed originem
falsitatis non explicat e. gr.

Q. nos custodiunt, illi sunt
invocandi

A. Angeli nos custodiunt

E. Angeli sunt invocandi.

Ad hoc arg. duplici modo re-
spondere potest, directe et
indirecte, indirecte xal' exal'.

A. Milites etiam nos custodi-
unt Ergone

Milites sunt invocandi?

a) directe originem erroris
ostendendo

Q. nos custodiunt, illi sunt in-
vocandi

si nempe mandatum divinum
habemus.

Sunt autem modi Respondendi
indirecti duo.

1) in versis

a) Instantia Gr. Ersat.

est autem in versis, quando ar-
gumentum contra nos allatum
in adversarium retorquimus

Kal' avd' p'vov

et ostendimus, nullum esse necesse
inter subiectum et predicatum
c-gr. Calvinianum contra nos
statuentes primum hominem
fuisse ~~non~~ mortalem, sui ar-
gumentantur

Frater Unitarij S. Calviniani ad-
den Bibliothecam Unitarianam.
qua continentur omnes illius hypo-
theses istius per. rev.

Ubi fuit esset aeternitas vitae, ibi
fuit mortalitas.

A. In statu integritatis fuit
esset aeternitas vitae. Et

In statu integritatis fuit
mortalitas.

R. p. in vestitionem

Ubi fuit esset aeternitas vitae, ibi
non fuit mortalitas

A. in statu integritatis ?

Sic Calviniani contra nos
statuentes, Christum esse omni-
potentem in his terris, ita
ratiocinantur

Q. Ascendit in coelum, et sedet
ad dextram Dei, ille non est
omnipotens in his terris.

A. Christus ascendit in coelum et
sedet ad dextram Dei, Et

Christus est omnipotens in his
terris.

R. p. in vestitionem

Q. Ascendit in coelum, et sedet
ad dextram Dei, ille ubique
est potens in his terris,

A. Christus Et.

Majorem propositum probo, sedere
n. ad dextram Dei, est, omnia
divino modo regere, et guber-
nare in coelo et in terra.
Ne pontificii ita argumentantur
contra Evangelicos

Ille religio, cujus confessores possi-
me ~~non~~ sunt, est falsa.

et Religionis Lutheranæ confes-

propositiones universales verae
esse non possunt, nisi vera
sint omnia, quae subsumuntur
sub illis possunt. Cui, si
quis dicit:

O. quod vivit, ambulat
R. Per instantiam:

A. Plantae vivunt &

Plantae ambulant, quod
est absurdum.

Sic, si quis argumentaretur
Propter quem aliquis constituitur
is maior est, quam qui constituitur.

A. Propter populum Princeps
constituitur &

Populus maior est Princeps

R. Per instantiam

A. Tutor constituitur propter
pupillum &

Populus est tutore maior, quod
non semper verum.

Pastor suum constituit propter
pecor ergone pecori sunt ma-
ioris pastore suum.

hac instantia ostendit ma-
ior non semper universaliter

verum esse, nam ratiocinatio

quidem procedit egr. Scrus

constituitur propter dominum &

Dominus maior est servo

Differencia vero inter instanti-

am et inversionem in hoc con-

sistit, per instantiam demon-

stro propositionem non esse

universaliter veram, sed in-

versio ostendit nullum esse

negium inter subiectum et pro-

positionem: Cui si aliqui

argumentantur:

Quod qui non habet, illud atte-

nere non potest,

Idem nomen Ecclesiae nomen
ipse non habet nomen

virtualiter non formaliter vivit.
et.

Campesius Vitrina Reformata
dicit. nihil abscondit possit
gibari

Creuz. Hist. Ebrue. dicit non nisi
visu maxime non nisi auditu
non abiectione ut cunctis laudat
dicitur

peccatorum &
Atteri peccata etiam remittere
non potest.

h. p. instantiam

Sol non habet vitam
et tamen insectis et non
nullis animalibus aliis lar-
git vitam

alii instantia

Cor non habet aurium
et tamen novaculam audit.

Sic Anabaptistae contra
nos sic argumentantur:

Q. non possunt audire
verbum Dei, illi non
possunt credere,

to. Infantes non possunt
audire verbum Dei &

Infantes non possunt credere

Majorem prop. probant

ex. cap. X Epist. ad Rom.:

Fides est ex audita verbi
divini (ex istis axiom.) jam ve-
ro infantes nondum possunt
audire et intelligere verbum
Dei. sed

h. ad majorem adversarius

(p. inst.) atq. Joh. Baptista

in utero matris abque

audita verbo Divini ven-

didit et sic infregit uni-

versalitatem propositi omni-

majoris. Erat quidem hoc

extraordin. exemplum dica-

tibus Reform. sed tamen hoc

non erat cadere in infan-

tes fidem.

Verbum Dei aliud est audibile

aliud visibile, illud est

gravidum hoc vero felix

duisio q. quem spiritus S. in-

quod q. lavant regenerant.

in infantibus fide accendit.

Huc p. tenet ea omnia

quae in Logica de proposi-

fronem quantitate à nobis
dicta sunt, quam non nullae
verae sunt, secundum universi-
tatem moralem tantum
e gr. quia dico Germani
antebaculi i. maxima
pars Germanorum ita com-
parata est.

Fundamentum instantiae est
similitudo et dissimilitudo
rerum, similitudo enim
anteuentis subiecti et dis-
similitudo predicati instan-
tiam supeditat e gr. dicit
aliquis: O. cum est quadrupes
R. per instantiam

A. Homo currit Ergone
Homo est quadrupes, quod
est falsum.

Si dicat aliquis:

O. animal sanguine praeditum
respirat
Hec video in pessa similitudi-
nem subiecti, est enim ani-
mal sanguine praeditum, et
dissimilitudinem predicati,
non enim respirat E. pan-
ta est instantia.

Si quis dicent

O. Divus est felix, do infan-
tiam A. etiam piratae sunt
divites Ergone piratae sunt
felices, & fu

S. aliquis dicent, O Rex
ortus est patre Rege

R. S. q. instantia et addu-
cendo exemplum Regem qui
non sunt regis sanguine nati

Ne Calviniani contra nos
sic argumentantur:

O. in publica oratio non
dicitur autem et errone
convicti illi perperam deesse
accusant

A. Calviniani in publica

de p. p. p. in p. p. p.
Quid.
Primus Rex Bohem.
Ludovicus Rex Polonae huiusmodi.

Synodus non unum sunt au-
diti et errori convicti E.
Calviniani p peram haereticos
accusant

Q. p instantiam

A. Hymenaeus et Philites
in publica Synodo non sunt
auditi et nihilominus
ab Apostolo Paulo hae-
retici sunt damnati quem
huiusmodi fuit Scherzerus

Q. An instantia solvat Argumenta?

R. Duplex datur instantia, vel
contra conclusi^o Argumenti
vel contra mediu^m term.
Si contra conclusionem di-
recta est instantia non sol-
vit Argumentu^m e. gr. ei
quis concluderet Angelos
esse invocandos quia no
custodiunt, potest instantia
formari contra conclusionem
infor^m tñ angelos prohibuisse
sui invocationem, sed haec
instantia non solvit Argu-
mentu^m, sed si instantia di-
recta est contra mediu^m term.
tunc solvit omniu^m argu-
mentu^m e. gr. si Milites
non etiam protegent et
custodiunt E. etiam milites
sunt invocandi

Possum etiam R. intendit
concedendo totum Argu-
mentum tanquam id, quod
thesis nostrae contradictionis
non est oppositum e. gr. ei
quis posuisset hanc thesin
Matrimoniu^m iure Nat. non
est indissolubile Alter vero
contradiceret quod matrim.
iure divino positivo non sit
indissolubile, possem concede-
re totu^m Argumentu^m.

de nos statum corp[or]is Christi
 à nobis etiam ore Christi
 corp[or]is accipi, sed Calviniani
 contra nos su[um] argumentant[ur]
 Atq[ue] spiritualis ore fidei acci-
 pit, corp[or]is Christi in s. coen[am]
 est q[ui]bz spiritualis e. corp[or]is
 Christi ore fidei accipit. R.
 Concedendo totu[m] Argumentu[m]
 nam inde non d[omi]n[u]m evincit
 q[uo]d corp[or]is Christi non accipit[ur]
 quoque ore corp[or]is, conclusio
 tamen su[um] contra nos debet
 formari. E. Corp[or]is Christi non
 accipit[ur] à nobis ore corp[or]is.
 potest quoque limitari & tantu[m]
 tunc negari Argum[entum].

Modo Respondendi directi sunt
 negatio et limitatio et ante
 negatio vel infirmatio quicquid
 vel alterutra vel utraq[ue] pro-
 missam negat et eand[em] pro-
 batio petit, idque vel nudè
 negando vel instantiam op-
 ponendo, negari vero potest
 Respondere vel absolute, vel
 cum quadam restrictione s.
 Limitatione vitium enim
 hoc vel in qualitate vel in
 quantitate. Et in quanti-
 tate possum R. p[er] restricti-
 onem, ita, ut ostendam pro-
 positionem quae universaliter
 posita est, non esse universalem
 ego. Si aliquis vellet defendere
 Axioma q[uo]d semper esse efficac[um]
 ubi Respondens posset Respon-
 dere p[er] restrictionem s. Limita-
 tionem si scilicet homines
 non ponant obicem et im-
 pedimentu[m], ubi tamen quidem
 manet, sed universalitas saltem

sestringit. vel si aliquis sic
vellet argumentari:

O homines sunt mali et p[ro]p[ter] lo[co]se
queat imperfecti

A. Christiani sunt homines l.

Christiani sunt mali et imperfecti
hic Re. potest cum Restrictione
unius essentialitatis majoris O. homi-
nes sunt mali, qui sciunt po[te]st
sentia non agunt, et peccant
in cordibus suis sicut domi-
nari, tam vero hoc non o-
mnes Christiani faciunt

Sivitiu[m] haeret in qualitate
respicendi est ad rem subiecti
et predicati et hic Respondens
potest tenem Respondere vel
absolute negando vel cum
aliqua restrictione. Re si quis
vellet concludere pacta sunt
Naturae non esse servanda
neg[ati]ve simpliciter vel homin[um]
non esse sociale[m] hoc Respon-
dens potest absolute negare
pacta sed si quis sic argumen-
tari vellet

A. habet dominium eminens
illi competit facultas bona
civium sibi vindicare

A. Princeps l.

Re. Distinguendum est inter fa-
cultatem qua quis potest quovis tempore
necessitatis illius ipsi competit
inter facultatem et tempore
sibi bona civium vindicare
et inter facultatem qua in
casu necessitatis illius ipsi com-
petit, ubi major propositio sic
est limitanda

A. habet dominium eminens
illi competit facultas in
bona civium in casu ne-
cessitatis ea sibi vindicare

Dominium eminens in Politica sua
procedit Argenti. p[ro]p[ter] usum
viri in statu v[er]o illud non d[icitur] esse
non quia non possit disponere

ad hoc Arg. respondet et regu-
 do simplicitatis majorum pro-
 positionem Quia non omne
 quod est ab alio eo statim
 est posterius tempore egr.
 Lux est à sole splendor ignis
 est ab igne nec tamen aut
 Lux sole aut splendor ignis
 ignis est tempore posterior
 sed tempore simul sunt
 Limitatio est cum quis ab-
 fectum promissarum vel
 ambiguum esse osten-
 dit atque ita obscuritatem
 in promissa latente exte-
 ruit, Limitatio enim nihil
 aliud est quam restrictio
 termini ambigui ad certum
 et determinationem sensum me-
 diante distinctione. Hic
 observet regula et Logica:
 Talia sunt subiecta qualia
 promittunt esse à suis sed prae-
 dicationis et vice versa.
 vel subiectum ut patet in
 vel predicatum in respectu, v.
 vel predicatum in
 vel subiectum e gr.
 vel noster mortuus est
 ubi pred. ostendit id non
 intelligendum esse de eade
 naturali et proprie sic dicto,
 sed de eade metaphonico Pene-
 re nempe. Sic quando dico
 Mercurius est cognitus angelis hic
 subiectum ostendit id non intelli-
 gendum esse de Angelo proprie
 sic dicto sed metaphonice
 et quod vero vult designare
 et limitare eum oportet
 1) terminos habere cognitos
 2) Debet terminos explicare
 3) eos applicare

Cheracery (Suf. Th. primary suff.)
Edict. Manuale Chidosophicum,
quod appellat vade mecum
in quo multae disquisitiones addu-
cunt. Consulti quoque potest
Holliz in arte distrigendi.

Distinctio verò et limitatio
non tantum debet proferri
sed etiam applicari, vel ad
majorem vel ad minorem
e. gr. Si opponeret Pontificis
& nos dependunt illi sunt
invocandi.

A. Angelis nos defendunt E.

Angeli sunt adorandi.

Q. Negando majorem prop.
addita ^{ratione} limitatione quia
ad invocationis cultum
non sufficit defensio, sed
requiritur praeterea man-
datum divinum ~) 2
limitationem.

Q. Nos defendunt, limbo, et
à Deo habent invocari, illi
sunt invocandi.

St. Angeli nos defendant li-
mito et a Deo tribuent inuo-
cani Ede negat pprop-
minor.

Ne si quis ita argueretur

Q. p. modum pacti suam digni-
-tatem accepit ille cum pot-
est quoque iterum amittere
quando contra pactum
illeus agit

A. Princeps & E.

Q. Distinguendo inter pectus
aequale et inaequale
hunc limbo

Q. accepit suam potestatem
p. pactum aequale is ea
potest quoque amittere
et sic negatur propri-
tis minor.

1) *Leptis* etc. *Limba* in wood for *Ther.*
uade *reppia* *Phil* *uxia* *Druty*.
Plocnicu a *palmis* *deuaty*.
Pulcedorff *deut* *to* *off* *a* *reg*
trul *Emp* *a* *ip* *on* *in* *on*
Profund *a* *maus* *ring* *off*.

Sic Sociniani contra nosse
argumentantur

Q. moritur is non est Deo
A. Christus moritur &

Christus non est Deo

P. Distingueudo quod chyllo-
gismus loquatur de morte
Christi secundum huma-
nam naturam neutiquam
secundum divinam naturam
hinc limbo argumentum

Q. moritur secundum divinam
naturam is non est Deo
transfertur major

A. Christus mortuus est secun-
dum divinam naturam

Sic negat prop. minor.

Scherzer in suo artificio
disputandi 3) nobis subdola
commendavit

1) instantiam

2) Expositio Scherzer

3) thesin.

De instantia supra jam
actum fuit, ergo de
thesi et c. thesi be-
nigne hic aliquid et mea.
De Scherzer proferent

Qui thesin suam probe
intelligit facile ex ipsa
thesi responsionem eruiere
potest. Respondenti igitur
ad thesin recurrendum est
et ex ipsis explanatione aut
probatione responsio ad
allatum argumentum erigenda
est egr. est thesi
Nulla substantia alteri
contradictoria quod si quis sic
opponeret
fieri et aqua sit contra-
diantur

Collegio Antisocijani, Auhbeller-
mann, Anti-Calvinianum

Ignis et aqua sunt substan-
tiae E.

Quodam substantiae sibi con-
trariantur.

huius tamen thesauri ad thesin
meam et in memoriam mihi
revoco quod nulla substanti-
a alteri contrarietur sub-
stantialiter se se et quatenus
est substantia sed per accidens
hinc limbo argum.

Ignis et aqua sibi contrari-
antur

limbo per accidens nempe
ratione qualitatum

Ignis et aqua sunt sub-
stantiae E.

Q. substantiae sibi contrari-
antur nempe per accidens
et ratione diversarum quali-
tatum

h. m. concedi potest totum
argumentum salva mea
thesi quod si res alteri
limitationis membro appli-
catur.

Ignis et aqua sibi contra-
riantur substantialiter

It. ignis et aqua sunt sub-
stantiae E.

Quodam substantiae sibi
contrariantur substantialiter

se negi (magis) prop.
nam in physici docetur
nullam substantiam alteri
contrariam esse ratione
substantiae, sed saltem ra-
tione diversarum qualita-
tum

It. Thesis

tres personae in divinitate
quod si aliquis contra hanc

Thesin se argumentaret

Si tres essent personae in divinitate
sequitur etiam tres esse essentias

sed posterius non est. E. nec pñg
hic respondendum est ex thesi
quod enim thesin hanc pñbi
intelligit, is facile sibi in
memoriam invocabit effec-
tiam non multiplicari in
his personis hinc trz. potuit
limitari l. m.

si tres dantur personae limito
cum essentiae multiplicatione
sequitur tres etiam dari effectus
huc adhibita limitatione
negatur prop. minor et si re-
spondetur ex conclusione non
ad conclusionem

It 3) thesibus quod nobis
commendavit Cherrery
est thesibus

est autem thesibus nihil
aliud, quam terminorum
habitu s. respectu pro-
dicati ad subiectum et
vice versa. Consequenter igitur
debet med. term. cum
maiori vel cum minori
vel cum utroque simul.
e. gr. Animal est cumens
Cumens requirit pedes
Etiam in subiecto non
aliud animal intelligen-
dum, quam habens pedes.
est thesibus

Regnon est animal
quod si aliquis mihi oppo-
neret

Q. habet auditum visum
odoratum ille est
animal

It. Reg habet auditum,
visum, odoratum, E

Reg est Animal licet
in minore propositione
conferat pro. cum
subiecto et deprehendo
auditum metaphoricum non
pñne si dictum intelligi
Aud itz enim pñne si di-
ctum est, qui. peragitur
cautibus, quia vero Reg
non habet, talia enim
sunt predicata, qualia

permittunt a suis subiectis E.
etiam major loquitur de au-
ditu Metaphonico, hinc ex
thesi ita limbo Argumentu
Q. habet auditem, scil. pprie
si dictu qui pfectu organo
externis hinc est animal

A. Sed libet accipere pprie
si dictu si nego minorem
propositionem est enim
competit auditu metaph. non
pprie si dictu qui pfectu or-
ganis externis
viam eminentiae vocant
hoc Theologi egr. vult
Mans. fort. debent. G. et
si in eminentissimo gradu.

It. thes.

Quid non est aeternu. quodsi
aliquis contra su argumentaretur
Qualis est causa mundi, talis est
ipse mundus

A. Sed si quom causa mundi
est aeternu E.

Etiam ipse mundus est aeternu
Causa est vel univoca vel equivoca
ca. & gr. quando homo generat
hominem vult causa univoca,
quia suam speciem producit
sed quando sol semper versu
calon suu animu itent reddit
infectu. Quia sol est causa
equivoca ut et quando ex
casis vermes nascuntur.
tu possum inter se contem-
pui. et prouiditum mayo-
ris propositionis ubi de-
prehendo Deum esse causam
mundi aequivocans i.e. quae
non habet eandem essentia
cum Deo non univocam
hinc limbo Arg.

Qualis est causa mundi, scil.
univoca talis est ipse mun-
dus

A. Sed est causa mundi univo-
ca si nego minorem

At alio fletu
Nulla audeas cadit in Deum
[quasi] qui opponeret
sapientia cadit in Deum
Sapientia est audeas E.
Accidant cadit in Deum.
huc obferro fletu in maiore
predicati cum subiecto qd
Eas tanquam aut simpli-
cissimum omnia audentia
refuat E. cogito sapientia
in maiore quae cadit in
Deum non esse audentiam
essentialem E. minor prop.
adpendenda est De sapientia
accidentali hinc limito arg.
ex Schefi h. m.

Sapientia scil. essentialis cadit
in Deum

Chp. scil. est audentia
si nego minor. propositionem
sic Calviniani contra nos sui
argumentantur

Q. non fuit in sepulchro, is
non fuit Omnipotens

A. Chry^{stus} resurrectionem suam
non fuit in sepulchro E.
Chry^{stus} post resur. suam non
fuit Omnipotens

Q. Considero huc extremam
minorem quae notior est
et statim ex predicato vi-
deo, quod Chry^{stus} non fuit
in sepulchro ut cum mu-
lti videri potuerint
habeo igitur praesentiam visi-
bilem et inuisibilem jam
aplico distinctionem

Q. Non fuit in sepulchro, scil.
visibiliter ille non fuit
Omnipotens scil. invisibi-
liter

A. Chry^{stus} non fuit in sepulchro E
Non fuit Omnipotens
visibiliter. si concedo
totum argumentum

Ad ista hac limitatione quasi
vero utrumque limitationis men-

bram addas h. m.

Q. non fuit in sepulchro neque
visibiliter neque invisibiliter
ille non fuit omnipotens
ne nego minorem.

De si quis ita argumentatur

Q. reddit homines insanos illud
est malum

A. verum reddit homines insa-
nos E.

Verum est malum

R. majorem ex parte subjeti.

Q. si se reddit homines insanos
illud est malum

A. Verum si se reddit homines
insanos si accipit minor
nam verum non p. se sed
per alios reddit homi-
nes insanos quatenus illud
in magna copia facient
usus habet laudem crimina
abusus habet

Regulae una limitationem
sequentes probe sunt obser-
vandae

R. 1.) Quando limitatio major
ex parte subiecti in ima
figura tunc respondens
uti potest hac condici
formula: si conceda ma-
jorem nego minorem e. gr.

Q. Christus est minor Patri
non est Patri aequalis

A. Christus est minor Patri

Q. Christus non est Patri aequa-
lis R. Limitatio

majorem ex parte subje-
cti:

Q. Christus est minor Patri
secundum divinitatem naturam,

non est Patri aequalis

si conceda major nego minor.

R. 2.) Quando limitatio major,
ex parte praedicati in ima
et IIIa fig. tunc totus
argumentus salva thesi
concedi potest e. gr.

Ignis et aqua sibi con-
 trariantur
 Ignis et aqua sunt sibi
 contrariae
 Quod substantiae sibi con-
 trariantur scilicet et aliis eis
 sic concedi potest totum
 argum. salva thesi nostra
 in qua etiam procedit in
 una figura quando di-
 mittit minor ex parte
 subjecti egr.
 X. Accidens cadit in Deum
 Sapientia est accidens
 Sapientia cadit in Deum.
 huius limitis minoris ex
 parte subjecti
 XI. Accidens cadit in Deum
 Sapientia limitis finita
 est accidens
 Sapientia scilicet finita non
 cadit in Deum.
 et concedit totum arg.
 salva thesi nostra.

De Stratagematibus Disputantium.

et quidem
 Imo Opponentis.

Quemadmodum bellicerae non
 semper aperto Marte pu-
 gnant, sed interdum vana
 excogitare possunt strata-
 gemata quibus hostem clam
 circumveniunt et aggredi-
 untur, ita quoque disputantes
 non semper aperte pugnare
 tenentur, sed interdum quasi
 per cunctilos agant et saepe
 hoc faciunt hoc opponentes
 ut viris Respondentium ten-
 tent

Strat. 1) Potest opponens re-
 spondentem aggredi
 ut in quibus sit

eum non esse satis ver-
satum praeipue si Re-
spondens est summo o-
mnigenaeque scientiae sci-
entiar, disputet igitur
cum eo ex Philosophia
si Respondens in ea est
hospes, disputet cum eo
ex linguis si in illis
respondens magis versatus
est et si in ceteris di-
sciplinis cum potest ex-
ercitatus, in quibus expe-
ctum habet, Respon-
dens esse hospitem, so-
lent plerumque hoc tra-
tegemate sicut Pontifi-
ci qui statim periti
sunt cum suis subtilita-
tibus metaphysicis et
astutis Logicis quando
cum nostratibus Theologis
disputare iubentur

Arat 2) Opponens agnoscit
probationes infirmiores
quodsi vero dicat Re-
spondens hoc esse saltem
argumentum secundarium
item argumenta non se-
paratim, sed conjunctim
probare potest regere
opponens esse tamen ar-
gumentum et aut bene
aut male concludere,
si bene satis firmum atque
primarium argumentum esse,
si male cause cecidisse,
qui eo usus est

Arat 3) Adducen interdum potest
Opponens argumenta in
forma peccantia quod
melius interdum fit et illo-
gicis compositis, quam
simplicibus. Potest quoque

*Petersonius Lippianus Prof. statuerat
animam esse materiam subtilissi-
mam, immortalem sicut tamen
(erat Cartesius) animam esse
materiam spiritus in illis disputati-
onibus deinde in libro de
sua propria generatione facta, et
substantia*

Dr. Scherius est alligatus in
Antheb. armis: Ita a bib. (Patri-
famer (Lunov, Grub, Hungen)

disputare entymematu
quo Anagematate uti-
bat. Hungerus in col-
loquio Ratisbonensi mayo-
rem in mente servando
Kofes ordinavit Harmonie
Kofes Kofes ita rone fuit
superior.

Art. 4) Potest Opponens affirmen-
propositionem a Respon-
dente prolatam vel alibi
concessam eaque contra-
eum uti. Eie Becang
(Bemftr. fepit der xth. c. Huty
Meang, Manuele contructio.
ant fupit) celebri fclu-
ita et verfatiffimig in the-
ologia fcholastica propo-
fitionem a Calvinianis con-
cessam contra eor torquet
dicunt enim Calviniani
Deum velle peccata fieri
qua propter Becang fci
contra eor argumentat
Q. Deus vult id nos debem
petere ut fiat
et. Deus p Calvinianor vult
peccata E.

Nos debem petere ut fiant.
Major non est univofali
cu eam fci xthi ve ut or
mirant exifium non ut
perderent. quod fci vole-
bat, petere, fci potius be-
neficio, avertant et
poenit Dei moram fecerant.

Art. 5) Potest Opponens onus
probandi devolvere in
Respondentem quod como-
di fieri potest. Si opponens
fruxerit fyllogifmum infrai-
trum vel cujus minor vi-
det effe negativa, tunc
refponfio cogit negativa
probare hinc dicitur potest
Opponent: assertio mea
tandem firme fat talo
donec probet contrarium
et fci munia mutant

et ex Respondente fit Op-
ponens. Hoc Antagema-
te utebatur Dr. Boquing
in colloquio Kaulbrunnensi:
(quod tunc 1564 in coe-
nobio Kaulbrunnensi
inter Wurttembergicos
et Heidelbergenses de
persona Christi et e. loca-
na fuit habitum) ubi di-
sputabatur, de ubi-quitate
corporis Christi et oppo-
nebatur à Boquino se-
quenti argumento:

X. Dogma in Ecclesia
est recipiendum, quod
non certo et expresso
S. S. testimonio con-
firmari potest.

A Dogma de ubi-quitate
corporis Christi
tale est. E. Sc.

— Sed probe huius notetur
affirmante hoc loco
latè quipi debere pro
contradicente quia veri
opponens semper est con-
tradicens hinc semper illi
incumbit munus probandi.

At rat. 6) et ult.) opponentis danda
est opera, ut Respondens
ad iram commoveatur
sic facile perturbatur Re-
spondens et victoria ca-
pta est, quod tamen
non facile cuiquam com-
mendandum. Abi Asata-
gemate uti plerumque
solent Pontificii quando
in nostratibus Theologis
disputant sic Tannerus
in colloquio Ratibon-
sententia voce conatus est
Theologos nostros confun-
dere et perturbare.

affirmanti incumbit probatio
ad. Cornel. Martini de analysi
materialis et formae p. 2 c. 2
p. 170.

Dr. Weubling Philosophus Juridicus
tenet ubi contradicit Coo, sed
Tenet in Mantissa Unterricht
Lutherus Summa Juris.

Lutherus a. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 2656. 2657. 2658. 2659. 2660. 2661. 2662. 2663. 2664. 2665. 2666. 2667. 2668. 2669. 2670. 2671. 2672. 2673. 2674. 2675. 2676. 2677. 2678. 2679. 2680. 2681. 2682. 2683. 2684. 2685. 2686. 2687. 2688. 2689. 2690. 2691. 2692. 2693. 2694. 2695. 2696. 2697. 2698. 2699. 2700. 2701. 2702. 2703. 2704. 2705. 2706. 2707. 2708. 2709. 2710. 2711. 2712. 2713. 2714. 2715. 2716. 2717. 2718. 2719. 2720. 2721. 2722. 2723. 2724. 2725. 2726. 2727. 2728. 2729. 2730. 2731. 2732. 2733. 2734. 2735. 2736. 2737. 2738. 2739. 2740. 2741. 2742. 2743. 2744. 2745. 2746. 2747. 2748. 2749. 2750. 2751. 2752. 2753. 2754. 2755. 2756. 2757. 2758. 2759. 2760. 2761. 2762. 2763. 2764. 2765. 2766. 2767. 2768. 2769. 2770. 2771. 2772. 2773. 2774. 2775. 2776. 2777. 2778. 2779. 2780. 2781. 2782. 2783. 2784. 2785. 2786. 2787. 2788. 2789. 2790. 2791. 2792. 2793. 2794. 2795. 2796. 2797. 2798. 2799. 2800. 2801. 2802. 2803. 2804. 2805. 2806. 2807. 2808. 2809. 2810. 2811. 2812. 2813. 2814. 2815. 2816. 2817. 2818. 2819. 2820. 2821. 2822. 2823. 2824. 2825. 2826. 2827. 2828. 2829. 2830. 2831. 2832. 2833. 2834. 2835. 2836. 2837. 2838. 2839. 2840. 2841. 2842. 2843. 2844. 2845. 2846. 2847. 2848. 2849. 2850. 2851. 2852. 2853. 2854. 2855. 2856. 2857. 2858. 2859. 2860. 2861. 2862. 2863. 2864. 2865. 2866. 2867. 2868. 2869. 2870. 2871. 2872. 2873. 2874. 2875. 2876. 2877. 2878. 2879. 2880. 2881. 2882. 2883. 2884. 2885. 2886. 2887. 2888. 2889. 2890. 2891. 2892. 2893. 2894. 2895. 2896. 2897. 2898. 2899. 2900. 2901. 2902. 2903. 2904. 2905. 2906. 2907. 2908. 2909. 2910. 2911. 2912. 2913. 2914. 2915. 2916. 2917. 2918. 2919. 2920. 2921. 2922. 2923. 2924. 2925. 2926. 2927. 2928. 2929. 2930. 2931. 2932. 2933. 2934. 2935. 2936. 2937. 2938. 2939. 2940. 2941. 2942. 2943. 2944. 2945. 2946. 2947. 2948. 2949. 2950. 2951. 2952. 2953. 2954. 2955. 2956. 2957. 2958. 2959. 2960. 2961. 2962. 2963. 2964. 2965. 2966. 2967. 2968. 2969. 2970. 2971. 2972. 2973. 2974. 2975. 2976. 2977. 2978. 2979. 2980. 2981. 2982. 2983. 2984. 2985. 2986. 2987. 2988. 2989. 2990. 2991. 2992. 2993. 2994. 2995. 2996. 2997. 2998. 2999. 3000. 3001. 3002. 3003. 3004. 3005. 3006. 3007. 3008. 3009. 3010. 3011. 3012. 3013. 3014. 3015. 3016. 3017. 3018. 3019. 3020. 3021. 3022. 3023. 3024. 3025. 3026. 3027. 3028. 3029. 3030. 3031. 3032. 3033. 3034. 3035. 3036. 3037. 3038. 3039. 3040. 3041. 3042. 3043. 3044. 3045. 3046. 3047. 3048. 3049. 3050. 3051. 3052. 3053. 3054. 3055. 3056. 3057. 3058. 3059. 3060. 3061. 3062. 3063. 3064. 3065. 3066. 3067. 3068. 3069. 3070. 3071. 3072. 3073. 3074. 3075. 3076. 3077. 3078. 3079. 3080. 3081. 3082. 3083. 3084. 3085. 3086. 3087. 3088. 3089. 3090. 3091. 3092. 3093. 3094. 3095. 3096. 3097. 3098. 3099. 3100. 3101. 3102. 3103. 3104. 3105. 3106. 3107. 3108. 3109. 3110. 3111. 3112. 3113. 3114. 3115. 3116. 3117. 3118. 3119. 3120. 3121. 3122. 3123. 3124. 3125. 3126. 3127. 3128. 3129. 3130. 3131. 3132. 3133. 3134. 3135. 3136. 3137. 3138. 3139. 3140. 3141. 3142. 3143. 3144. 3145. 3146. 3147. 3148. 3149. 3150. 3151. 3152. 3153. 3154. 3155. 3156. 3157. 3158. 3159. 3160. 3161. 3162. 3163. 3164. 3165. 3166. 3167. 3168. 3169. 3170. 3171. 3172. 3173. 3174. 3175. 3176. 3177. 3178. 3179. 3180. 3181. 3182. 3183. 3184. 3185. 3186. 3187. 3188. 3189. 3190. 3191. 3192. 3193. 3194. 3195. 3196. 3197. 3198. 3199. 3200. 3201. 3202. 3203. 3204. 3205. 3206. 3207. 3208. 3209. 3210. 3211. 3212. 3213. 3214. 3215. 3216. 3217. 3218. 3219. 3220. 3221. 3222. 3223. 3224. 3225. 3226. 3227. 3228. 3229. 3230. 3231. 3232. 3233. 3234. 3235. 3236. 3237. 3238. 3239. 3240. 3241. 3242. 3243. 3244. 3245. 3246. 3247. 3248. 3249. 3250. 3251. 3252. 3253. 3254. 3255. 3256. 3257. 3258. 3259. 3260. 3261. 3262. 3263. 3264. 3265. 3266. 3267. 3268. 3269. 3270. 3271. 3272. 3273. 3274. 3275. 3276. 3277. 3278. 3279. 3280. 3281. 3282. 3283. 3284. 3285. 3286. 3287. 3288. 3289. 3290. 3291. 3292. 3293. 3294. 3295. 3296. 3297. 3298. 3299. 3300. 3301. 3302. 3303. 3304. 3305. 3306. 3307. 3308. 3309. 3310. 3311. 3312. 3313. 3314. 3315. 3316. 3317. 3318. 3319. 3320. 3321. 3322. 3323. 3324. 3325. 3326. 3327. 3328. 3329. 3330. 3331. 3332. 3333. 3334. 3335. 3336. 3337. 3338. 3339. 3340. 3341. 3342. 3343. 3344. 3345. 3346. 3347. 3348. 3349. 3350. 3351. 3352. 3353. 3354. 3355. 3356. 3357. 3358. 3359. 3360. 3361. 3362. 3363. 3364. 3365. 3366. 3367. 3368. 3369. 3370. 3371. 3372. 3373. 3374. 3375. 3376. 3377. 3378. 3379. 3380. 3381. 3382. 3383. 3384. 3385. 3386. 3387. 3388. 3389. 3390. 3391. 3392. 3393. 3394. 3395. 3396. 3397. 3398. 3399. 3400. 3401. 3402. 3403. 3404. 3405. 3406. 3407. 3408. 3409. 3410. 3411. 3412. 3413. 3414. 3415. 3416. 3417. 3418. 3419. 3420. 3421. 3422. 3423. 3424. 3425. 3426. 3427. 3428. 3429. 3430. 3431. 3432. 3433. 3434. 3435. 3436. 3437. 3438. 3439. 3440. 3441. 3442. 3443. 3444. 3445. 3446. 34

Respondentem si ad iram
potest concitari, ita eode.
stragemate uti potest Re-
spondens et critice ut vi-
tem moveat Opponentem
sic facile potest confundi et
perturbari. Exemplum memora-
tu dignum affert Hen-
ricus in Charletanena
Eruditorum Epistola (sic
revisu in Hollandia) pag. 49
de magni nominis Theologo
Scherero quem confudit Re-
spondens.

¶ Art. 6. Respondens pro-
batorem aliam propositionem
ad caput probationem novit
opponentem non esse in-
structum quia putavit
forsan illam sua lucra-
diare.

Quorū hūc an Respondenti liceat
respondere ad conclusionem?

¶ Aliud est Respondere ex
conclusionem, (i.e. ex thesi) aliud
de ad conclusionem illam Re-
spondenti licet non verò
hoc, deinde licet Respon-
dens ad conclusionem si plus
est in ea quam fuit in
promissis. si enim plus
non est in conclusione
et conclusio sequitur necessariò
ex promissis non potest non
esse vitium vel in promissis
vel in forma.

CAPUT VI DE MODO

De variis Disputandi proessibus
bus papisticis, et quidem
1) De methodo Veroniana. De hac materia conferat Dr. Neu-
manus in Disputationibus. Acad.
p. 329 seq.
Francis Veronis Parisiensis tunc papistici
1625 quidit nova Georgii Caschig in inventis nov-
methodum facilem et antiquis p. 37.
Solidam hanc ex
fundamento destruendi
in quo tractatu auctor
methodum disputandi
Gontarianam interpola-

Poloxalapulos contra Cathol. defento
Cnepsi Ladymvii edidit. Rahnig
Lorson quoque contra Cathol. de-
fento Cnepsi edidit. Rahnig
Bodman Rbn. Ladymvii edidit. Rahnig
Lorson 25. in Cathol. defento.

Vniuersitate u. Caputium vniuersitatis
Laud.

Proponite Proponite clamabat ille de
Oppidenfij Gorgis in cathedra et ja-
ctabat, se de quavis proposita ma-
teria ea tempore perorare posse, ce-
rent quoque complures eius oratio-
nes ante quos una est quae
in primis meritis laudatur, sub titulo
Bythid tota est oratio, ut
fuit in templo Bythi aera Actua.

Deus et Had. de Halesburg, 25. Rahnig
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.
Lorson 25. in Cathol. defento.

Comer Eberhardy Bruchseffig
Johannes de Beck, Eng
de Steinfurt, Friedric
Landgrauus Darmstadii
eodem methado decepti
sacris nostris nancium mi-
serunt, et ad castra Pon-
tificiorum transierunt
Jacobus Martini edidit
Vindictas Ecclesiae luther-
anae contra Valeriani
et adfurdas consequentias
de regula credendi Wittenb.
ao. 1681. u. g. Sed haud ma-
gnam gratiam retulit a
Iesuitis quos tanquam Hae-
ticos et Atheos tollexerat
quapropter carceri fuit ma-
cipatus, quia senserat
Infallibilitatem Pontificis
eiusque primatam non in
caeris literis sed tantum
ex traditione probari posse
vid. Chronot. in d. Rahnig
Act. Histor. p. 583. Eum
egregie refutavit Granha-
erus in Gorgis Leontino,
Sophista, in Valeriano et
redivivo.

3) De Methodo disputandi
nova Augustiniana.
Vt Pontificii vetustatis
speciem eo tutius fallant
Augustini venerabile
obtendant nomen et quo
dicunt se hanc methodum
confutandi haereticos de-
sumsisse Ao. nempe 1695 in
lucem prodit nova methodus
Augustiniana de fide Cath-
olica e solo verbo Dei pro-
bata, defendenda que
a Fratribus Walenburgeris
Hadriano et Petro Canoni-
cis Colonienfibus in quo
libro methodum disputa-
di Genteris Veroniam
interpolant et vendi-
larant, cuius methodi duo
sunt postulata

1) Vt protestantes talia
argumenta profert
quorum majores propo-
sitiones in script. et
verbotum extent

2) Alia dogmata et
argumenta esse rejici-
enda quae in scriptis
verbis non exprime-
tur egr. Porcatorum
non dicit, S. Porcatorum
non sunt anoscandi

hanc novam disputatio me-
thodum refutaverunt Dr.

Georgius Calixtus in digressione
de arte nova adversus Bar-

tholdum Nihusium. Gann-

hauerus in dialectica. J. J.

potemosophia item in pe-

culian libro adversus

fratres Walenburgen et Bar-

tholdum Nihusium Argentor-

umum debet. Calixtus de op-

ti de arte nova. Reichen-

bergius de male sana cunctis et

fatetur in Theologia. Meident-

autem ibi fratres Walenbur-

genii, onus probandi semper

in adversarios devolvendum

esse, de hac methodo Au-

gustiniana peculiarem

differtationem composuit

Neumannus quae reperitur in

differtationibus eius academi-

ca p. 329. sepe vid. Arnold-

us in Hist. Lit. 1745.

Bene Dr. Schmidt in Logica

saera p. 149. scribit: Quod

errant, qui nullas ex cen-

ptura et consequentia ad-

mittere volunt sed omnia

ex ea vertunt et secundum

litteram exigunt. Et sic

procedunt nobiscum Pontifi-

cii, quos inter non est alti-

mus Veronius, qui magis re-

ferendam esse a Theologia

protestantibus, ut profertur

loci expressio scripturae.

Quae ipsius conclusionem

non virtualiter sed forma-

liter contineant.

Abt. Disputationis philosophiae in facul-

tate Calixtus J. J. in digressione de arte nova

adversus Bartholdum Nihusium. Gann-

hauerus in dialectica. J. J. potemosophia

item in peculian libro adversus

fratres Walenburgen et Bartholdum

Nihusium Argentoromum debet.

Calixtus de op. ti de arte nova.

Reichenbergius de male sana cunctis

et fatetur in Theologia. Meident-

autem ibi fratres Walenburgenii,

onus probandi semper in adversarios

devolvendum esse, de hac methodo

Augustiniana peculiarem differtationem

composuit Neumannus quae reperitur

in differtationibus eius academi-

ca p. 329. sepe vid. Arnoldus in Hist.

Lit. 1745. Bene Dr. Schmidt in Logica

saera p. 149. scribit: Quod errant,

qui nullas ex centura et consequentia

admittere volunt sed omnia ex ea

vertunt et secundum litteram exigunt.

Et sic procedunt nobiscum Pontificii,

quos inter non est altimus Veronius,

qui magis referendum esse a Theologia

protestantibus, ut profertur loci expressio

scripturae. Quae ipsius conclusionem

non virtualiter sed formaliter contineant.

4) De methodo Richeliana

De hac methodo Richeliana

conf. Heideggerus in Hist.

in Hist. Papatus p. 318.

Dr. Neumann in Diffutatio-

ne de Richelieu. Paris. Premier chapitre

de la methode Richelieu. Paris. Premier chapitre

de la methode Richelieu. Paris. Premier chapitre

de la methode Richelieu. Paris. Premier chapitre

de la methode Richelieu. Paris. Premier chapitre

de la methode Richelieu. Paris. Premier chapitre

de la methode Richelieu. Paris. Premier chapitre

In summis sed 3 Cardinalis nuperante
presens Minister genuin, cast. Ba-
chelliu, Macedon, 3) In Pro.

nibus thead omniis p. 359.
donold in dr Amfin hinc
Rator Historie p. 583.
Dieserbachig de e Morte
Henrici Septimi p. 90 in Noti.
edidit hunc liber Autor
proceptor W. Clavio.

Armandus Richelieu Cardi-
nalis et magni nominis Pol-
iticus novam disputandi
methodum cum haereticis
excogitavit in qua assent
disputationes cum Prote-
stantibus non esse raci pien-
das a Doctrina sed in pun-
cto de Ecclesia cujus ve-
ritas deduci posset ex e-
jusmodi notis quae eti-
am vulgo cognitae essent.
Sed methodus Richeliana
post mortem Richelii demum
prodit Parisiis An. MDCLXV.
methodum autem Richeliana
refutavit Joh. Mardell
Celebris Theologus deformis
in Responsione ad metho-
dum Richeliana An. MDCLXXIV.

Wissig 5 Chelieu Maux. Episc. Mel. 5)

Vnde Episc. Salmant Episc. Alberti ip in allos
propositis refutavit lit ut in et an Wissig
Chelieu ip in refutavit lit in et an Chelieu
Chelieu

Hic Episc. Salmant Episc. Alberti ip in allos
propositis refutavit lit ut in et an Wissig
Chelieu ip in refutavit lit in et an Chelieu
Chelieu

Richelium semita et Ja-
cobus Benedictus Opetus
in expositione Doctrinae
Catholicae quam refutavit
Ing. Dr. Alberti thil blan-
diori modo usus est in con-
vertendis et ad sua castra
trahendis Haereticis quoniam
autem Opetus initio Episcopi
Condomienfis deinse Mel-
denfis et olim formandi
Delphini studii cum doctissi-
mo Haetio electo et (de
epi methodo scilicet probat leg-
gimus in continuazione
Historiae Ecclesiasticae p. 10.
Condomienfis Episcopi inquit
nihil protulit nisi quod
a suo Walenburgus dece-
rat homo Politicus magis
quam Theologus in quibus
autem cum Walenburgus
Richeliana et aliis methodis
conveniat accurate et solu-

realsibz intentionis ra-
biem invexisset vid.
Peschij in inuentis nov-
antiquet p. 37.

Caralipomena ad methodu
ofueti.

Methodus disputandi cum
haereticis Jacobi Benigni
Ofueti, reliquis longe est astu-
tior: nimirum conscripsit
expositionem doctrinae
Catholicae gallico idiomate,
qui liber deinde in varias
linguas traductus est, et in
latinam quidem à Claudio
Dleurgo (Delphini reformatore)
Presbytero Parisiensi, quem
translationem ipse Londonen-
sis Episcopus approvit, eundem
in Gallia caliculo suo approba-
runt Archiepiscopus Turoneus
et Rhemenfis, Episcopus Cata-
luanenfis et Metoensis, alijs
plures, item congregatio fidei
propaganda fidei romanae.
Consensente autem Ofuetur
hunc librum in usum Man-
schalli Turenni, qui expetierat
ab Ofueto, ut sibi discrimen
ostenderet inter Reformatam
et Pontificiam Religionem,
sed hic nihil quicquam discriminis
esse simulavit, dicens: Prote-
stantes non satis intellexisse
decreta concilii Tridentini
et à privatjs Doctoribz suppositi-
onis de cultu Sanctorum co-
rumq; adoratione infectos fuisse,
necdini obtrudendam esse
Chance adorationem, tradi-
tiones humanas et sim. Liber
hic prodit 1691. Sed Doctoribz
Arboreis scriptum istud val-
de displicuit, quod nomina do-
gmatu emollitione elusiam
turbant, hinc Pontifex Roma-
nus scriptu istud damnavit, quin
et liber fuit editus, cui titulus

Petrus Saavi scripsit Historiam
concilii Tridentini.

Monita salutaria B Virginij
Maride ad cultum suos in-
dicator 1672. Ceterum
non paucos decepit iste liber,
nam propter Duxonarium
Virgo Illustris de Duxar
Pontificiam religionem est
amplexa. Ex Reformatis
Opusculum refutarunt Fri-
dericus Cilerus in Roma
titubante Ao. 1684. Item
Spanhemius in Specimine
Stricturarum supra laudat
ex nostratibus D. Philippus Mahe-
rus observationem feliciter
expositioni Opusculi opposuit
Ao. 1688. itemque Daniel Sc-
verinus cultet 1684. Hambur-
g nemo vero solidius eam refu-
tavit quam Dr. Albertus
supra iam laudatus conf. Neu-
mannus in Dissertationibus Acad-
micis et Arnoldus in Annotat-
ionibus v. H. v. Historiae 17. c. 14. pag
1583.

